

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

Zadluženost domácností v České republice

Bc. Zdeněk Zeman

© 2018 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Zdeněk Zeman

Podnikání a administrativa

Název práce

Zadluženost domácností v České republice

Název anglicky

Household Debt in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zhodnotit úroveň zadluženosti domácností v České republice a v kontextu blízkých států EU včetně definování faktorů, které k zadluženosti domácností přispívají, podat návrhy na zlepšení situace v této oblasti.

Metodika

Diplomová práce bude vycházet z předpokladu systematického zpracování teoretických východisek pro vytvoření vlastní práce. Teoretická východiska budou zpracována na základě samostatného studia zdrojů, které se váží k této problematice. Zpracováním literární rešerše bude zpřesněn cíl práce, jehož dosažení bude předmětem vlastní části práce. Vlastní práce bude vycházet z popisu současného stavu řešené problematiky na základě dostupných údajů. Bude provedena analýza zadluženosti českých domácností a jejich porovnání s jinými státy EU s ohledem na bankovní vklady, HDP, státní dluh a čistý disponibilní důchod domácností. Následně bude provedeno zhodnocení výsledků ve vztahu k riziku defaultu úvěrování, vývoji exekucí a vyhlášení osobních bankrotů a navrženo doporučení pro zlepšení situace v této oblasti.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

domácnost, produkt, úvěr, zadluženost

Doporučené zdroje informací

HEFFERNAN Shelag, 2005, Modern banking, Chichester: John Wiley & Sons Ltd., ISBN 0-470-09500-8

JANDA Josef, 2013, Jak žít šťastně na dluh, Praha: GRADA Publishing a.s., ISBN 978-80-247-4833-7

KALABIS, Z. *Základy bankovníctví : bankovníctví obchody, služby, operace a rizika*. Brno: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0001-8.

MISHKIN S. Frederick, MATTHEWS Kent, GIULIODORI Massimo, 2013, The economics of money, banking and financial markets, Harlow: Pearson Education Ltd., ISBN 978-0-273-73180-1

POLOUČEK Stanislav a kol., 2013, Bankovníctví – 2. vydání, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, ISBN 978-80-7400-491-9

TYL, T. – SYROVÝ, P. *Osobní finance : řízení financí pro každého*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4832-0.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Markéta Levá

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 17. 10. 2016

Ing. Helena Čermáková, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 10. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 26. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci " Zadluženost domácností v České republice" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2018

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Markétě Beranové za metodické vedení a cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování této diplomové práce.

Zadluženost domácností v České republice

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá zadlužeností domácností v České republice, primárním cílem této práce je zhodnocení zadluženosti domácností v České republice. V první části práce jsou představeny běžné úvěrové produkty, jejich poskytovatelé a také poukázání na možné dopady nepřiměřené zadluženosti a možných bankrotů. Analytická část bude zaměřena na vývoj zadluženosti domácností v České republice po roce 1993. Zároveň zde bude srovnání se zadlužením domácností vybraných států Evropské Unie. Bude zde popsán vývoj faktorů ovlivňujících zadluženost domácností, podílu úvěrů v selhání, nezaměstnanosti a inflace. Na konci praktické části bude uvedený rozhovor s analytikem, který několik posledních let v rámci své profese posuzuje spotřebitelské úvěry ve 4. největší bance v ČR.

Klíčová slova: domácnost, hypoteční úvěr, úrok, RPSN, spotřebitelský úvěr, exekuce, finanční gramotnost, DPH, jistina, zástava

Household Debt in the Czech Republic

Abstract

This dissertation deals with the indebtedness of households in the Czech Republic, the primary objective of this work is the assess of household indebtedness in the Czech Republic. The first part of the thesis presents current credit products, their providers, as well as pointing out possible impacts of excessive debt and possible bankruptcies. The analytical part will focus on household indebtedness development in the Czech Republic after 1993. At the same time, there will be a comparison with the household debt of selected European Union countries. It will describe the development of factors influencing household indebtedness, the share of default loans, unemployment, and inflation. At the end of the analytical part there will be an interview with an expert on consumer credit assessment in the Czech Republic with years of experience in 4th largest bank in the Czech Republic.

Keywords: Household, mortgage loan, interest rate, APR, consumer credit, execution, financial literacy, VAT, the principal, a pledge

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	14
3.1 Domácnosti	14
3.1.1 Členění domácností.....	14
3.1.2 Faktory ovlivňující tempo zadlužování domácností.....	17
3.1.3 Základní typy úvěrů určených pro domácnosti.....	21
3.1.4 Index zodpovědného úvěrování	26
3.2 Poskytovatelé úvěrů	28
3.2.1. Měnové finanční instituce.....	28
3.2.2 Ostatní finanční poskytovatelé.....	29
3.2.3 Soukromí poskytovatelé úvěrů (tzv. úvěroví predátoři).....	30
3.3 Novela zákona o spotřebitelském úvěrování.....	30
3.4 Plánování rodinných financí	32
3.4.1 Analýza současné finanční situace	32
3.4.2 Plánování včetně jasného vymezení budoucích cílů.....	34
3.5 Zodpovědné zadlužování	35
3.6 Insolvenční zákon, institut oddlužení a exekuce.....	36
3.6.1 Kategorizace úvěrů	37
3.6.2 Institut oddlužení	38
3.6.3 Exekuce.....	39
4 Praktická část	41
4.1 Zadluženost domácností v České republice	41
4.1.1 Zadluženost domácností před rokem 1993	41
4.1.2 Zadluženost domácností po roce 1993.....	42
4.1.3 Výše úvěrů v rámci sektorového hlediska v letech 1993 až 2017	42
4.1.4 Úvěry domácnostem po roce 1993	44
4.1.5 Úvěry domácnostem v letech 1993 až 2004	44
4.1.6 Úvěry domácnostem v letech 2005 až 2017	45
4.1.7 Úvěry na bydlení a spotřebitelské úvěry.....	47
4.1.8 Hypoteční úvěry v letech 2000 až 2017.....	48
4.1.9 Ceny nemovitostí v České republice	50
4.1.10 Úvěry v selhání v České republice	51
4.1.11 Osobní bankroty v České republice	53
4.2 Porovnání zadluženosti ČR a vybraných států EU	55

4.2.1	Dánsko a Nizozemí	56
4.2.2	Maďarsko, Polsko a Slovensko.....	61
4.2.3	Litva, Lotyšsko a Estonsko	66
4.2.4	Itálie, Portugalsko a Španělsko	71
4.3	Rozhovor.....	76
5	Zhodnocení výsledků a doporučení	78
6	Závěr.....	81
7	Zdroje.....	83

Seznam obrázků

Obrázek 1 Model čtyřsektorové ekonomiky.....	14
Obrázek 2 Členění dle typu domácností.....	16
Obrázek 3 Členění dle osoby v čele domácnosti.....	17

Seznam tabulek

Tabulka 1 Rozpočet domácnosti.....	33
Tabulka 2 Finanční plánování.....	34
Tabulka 3 Exekuce v ČR 2016 a 2017.....	54
Tabulka 4 Exekuce dle krajů ČR.....	54

Seznam grafů

Graf 1 ČR: Bankovní úvěry dle sektorového hlediska (v mil Kč).....	43
Graf 2 ČR: Úvěry poskytnuté domácnostem 1993 -2004.....	44
Graf 3 ČR: PRIBOR v letech 1993 – 2004.....	45
Graf 4 ČR: Úvěry poskytnuté domácnostem 2005 -2017.....	46
Graf 5 ČR: PRIBOR v letech 2005 - 2017.....	46
Graf 6 Úvěry na bydlení a spotřebitelské úvěry v ČR 1997-2007.....	47
Graf 7 Úvěry na bydlení a spotřebitelské úvěry v ČR 2008-2017.....	48
Graf 8 Počet hypotečních úvěrů v ČR.....	49
Graf 9 Výše jistiny u hypotečních úvěrů v ČR (tis. Kč.).....	49
Graf 10 ČR: Průměrná úroková sazba hypotečních úvěrů od roku 2003.....	50
Graf 11 ČR: HB index.....	51
Graf 12 ČR: Úvěry v selhání (mld. Kč).....	52
Graf 13 ČR: Podíl úvěrů v selhání (v %).....	53
Graf 14 ČR: Návrhy na osobní bankroty a bankroty.....	53
Graf 15 Dánsko, Nizozemí: Celková míra nezaměstnanosti (%).....	57
Graf 16 Dánsko, Nizozemí: Míra inflace (%).....	58
Graf 17 Dánsko, Nizozemí: Index cen nemovitostí (%).....	59
Graf 18 Dánsko, Nizozemí: Úvěry v selhání (%).....	60
Graf 19 Dánsko, Nizozemí: Dluhy – hrubé výnosy domácností.....	61
Graf 20 Víšegrádská čtyřka: Celková míra nezaměstnanosti (%).....	63
Graf 21 Víšegrádská čtyřka: Míra inflace (%).....	64
Graf 22 Víšegrádská čtyřka: Index cen nemovitostí (%).....	65
Graf 23 Víšegrádská čtyřka: Úvěry v selhání (%).....	65
Graf 24 Víšegrádská čtyřka: Dluhy – hrubé výnosy domácností.....	66
Graf 25 Pobaltské země: Celková míra nezaměstnanosti (%).....	68
Graf 26 Pobaltské země: Míra inflace (%).....	69
Graf 27 Pobaltské země: Index cen nemovitostí (%).....	70
Graf 28 Pobaltské země: Úvěry v selhání (%).....	70
Graf 29 Pobaltské země: Dluhy – hrubé výnosy domácností.....	71
Graf 30 Jižní státy: Celková míra nezaměstnanosti (%).....	73
Graf 31 Jižní státy: Míra inflace (%).....	73
Graf 32 Jižní státy: Index cen nemovitostí (%).....	74
Graf 33 Jižní státy: Úvěry v selhání (%).....	75
Graf 34 Jižní státy: Dluhy – hrubé výnosy domácností.....	75

1 Úvod

Téma zadluženost domácností je velmi aktuální i nyní, kdy dle některých indikací stojíme na prahu nové finanční krize, která pravděpodobně bude výraznější, než krize z roku 2008.

Světová finanční krize, která začala tzv. americkou hypoteční krizí v roce 2007, velmi výrazně zasáhla ekonomiku napříč státy po celém světě. V rámci USA byly dopady na bankovní trh velmi výrazné, z původního počtu 8 315 komerčních bank a 1 589 spořitelních institucí v roce 2000, byl jejich počet snížen v roce 2011 na 6 290 komerčních bank a 1 044 spořitelních institucí (Finel-Honigman, a další, 2015).

Provázanost světových ekonomik zapříčinila, že se v roce 2008 finanční krize přesunula z území Spojených států amerických i na evropský kontinent. Důsledky této finanční krize přetrvávají dodnes, ať již zvýšenými regulacemi v bankovním sektoru, tak velmi špatnou ekonomickou situací v řadě zemí.

V rámci Evropské Unie tato krize nejsilněji zasáhla tzv. státy PIIGS (Portugalsko, Itálie, Irsko, Řecko a Španělsko), kdy tato krize názorně ukázala selhání evropského sociálního modelu, který nelze aplikovat na veškeré státy Eurozóny.

Zároveň je situace ohledně zadluženosti domácností častým společenským tématem s rostoucím počtem osobních bankrotů a narůstající výší exekucí. Stejně tak je zcela zřejmá snaha o zvýšení finanční gramotnosti u obyvatel ČR, pomocí osvětových programů a implementace dané problematiky do školních osnov.

V nedávně době vláda České republiky schválila nový zákon o spotřebitelském úvěrování, který výrazně upravuje postavení dlužníků, jasně specifikuje povinnosti úvěrových společností a omezuje vymahatelnost některých typů pohledávek.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zhodnotit úroveň zadluženosti domácností v České republice a v kontextu blízkých států EU včetně definování faktorů, které k zadluženosti domácností přispívají, podat návrhy na zlepšení situace v této oblasti.

Diplomová práce bude vycházet z předpokladu systematického zpracování teoretických východisek pro vytvoření vlastní práce. Teoretická východiska budou zpracována na základě samostatného studia zdrojů, které se váží k této problematice. Zpracováním literární rešerše bude zpřesněn cíl práce, jehož dosažení bude předmětem vlastní části práce. Vlastní práce bude vycházet z popisu současného stavu řešené problematiky na základě dostupných údajů. Bude provedena analýza zadluženosti českých domácností a jejich porovnání s jinými státy EU s ohledem na bankovní vklady, HDP, státní dluh a čistý disponibilní důchod domácností. Následně bude provedeno zhodnocení výsledků ve vztahu k riziku defaultu úvěrování, vývoji exekucí a vyhlášení osobních bankrotů a navrženo doporučení pro zlepšení situace v této oblasti.

2.2 Metodika

Teoretická část v první řadě představí základní problematiku a názvosloví spočívající v úvěrování domácností. Dále bude pojednávat o plánování rodinných financí, protože rozumné nakládání s finančními prostředky je zcela zásadní v oblasti úvěrování. Dále zde budou popsány základní úvěrové produkty, které se na trhu vyskytují včetně vyjmenování poskytovatelů úvěru působících v České republice. V závěru teoretické části bude zaměřena na oblast zodpovědného zadlužování včetně možných negativních dopadů u nepřiměřeného úvěrování, nebo možnosti tzv. oddlužení neboli osobního bankrotu. Teoretická část práce bude zpracována na základě analýzy sekundárních zdrojů, odborné literatury a článků zabývajících se problematikou zadlužování a financemi.

Druhá analytická část se skládá z podrobné analýzy stavu zadlužování občanů v České republice a dalších zemích EU. Pro tuto analýzu budou použita data, která jsou veřejně dostupná na internetových stránkách České národní banky (ČNB), Českého statistického úřadu (ČSÚ) a Eurostatu. Informace dostupné na stránkách ČNB jsou časové řady ARAD, což je veřejná databáze, která je součástí informačního servisu České národní banky. Dále bude vývoj zadlužování v České republice podroben komparaci s vývojem zadlužování v rámci zvolených

zemích EU. Které budou rozděleny do několika základních skupin – Nejadluženější státy Evropy, Jižní problematické země EU, země Visegrádské čtyřky a Pobaltské země.

Pro tuto komparaci budou použity základní ukazatele výše dluhu – míra hrubého zadlužení a dluh domácností vůči HDP. Dále budou analýze podrobeny faktory, které zadlužování ovlivňují, nezaměstnanost obyvatel, ceny nemovitostí a inflace. ČR bude také zhodnocena z hlediska vývoje rizika defaultu úvěrování, vývoji exekucí a vyhlášení osobních bankrotů.

3 Teoretická východiska

V následující kapitole jsou zpracována teoretická východiska, která se vztahují ke zvolené problematice.

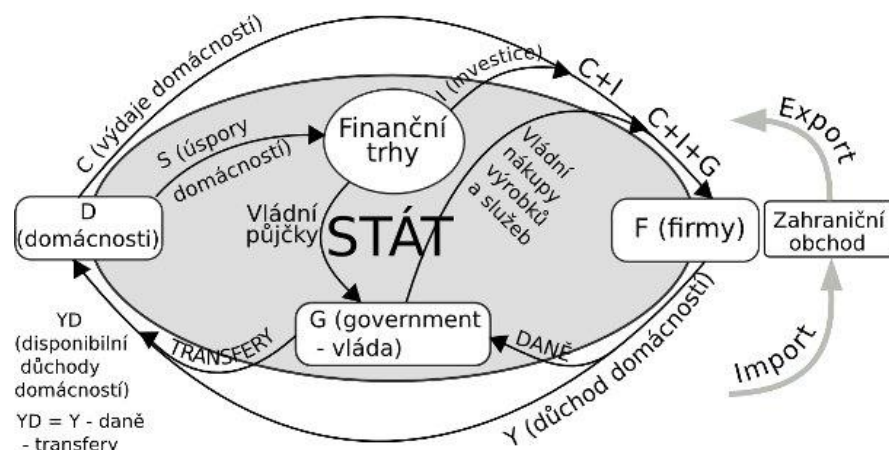
3.1 Domácnosti

Domácnosti patří mezi základní prvky ekonomického systému. Dle definice Občanského zákoníku platného do 31. 12. 2013, byla domácnost definována, že domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. Od platnosti Nového Občanského Zákoníku 1. 1. 2014, již tato definice neplatí a pojem domácnost, je v rámci celého NOZ používán v různých souvislostech.

3.1.1 Členění domácností

Chování domácností je neustálým předmětem různého zkoumání a výzkumů. Výzkumy probíhají jak na úrovni jednotlivých domácností, tak v celém kontextu národní ekonomiky, národní statistiky. Existuje ekonomický koloběh, kdy domácnosti vlastní a pronajímají výrobní faktory (práce, půda, kapitál) firmám, kdy za pronájem těchto faktorů získávají odměnu (mzda, renta, plat, úroky, zisk) a tento příjem slouží na spotřebitelské výdaje a úspory. Úspory poté plynou do sektoru finančních institucí, které z těchto úspor dále financují firmy pomocí úvěrů. Firmy poté produkují například kapitálové statky, které prodávají jiným firmám, ale i spotřební zboží a služby, které prodávají jiným domácnostem. Domácnosti také získávají příjmy pomocí transferů (Hronová & Hindls, 2016).

Obrázek 1 Model čtyřsektorové ekonomiky

Zdroj: ANDRLOVÁ, Anna a kolektiv, 2009

Domácnosti společně se sektory firma, stát a zahraničí vytvářejí celkovou ekonomickou aktivitu národního hospodářství.

V roce 2011 bylo v České republice celkem 4 375 000 hospodařících domácností. Domácnosti se ale zmenšují, oproti roku 1961, kdy tvořily jednu domácnost 3,0 osoby, v roce 2011 to bylo již jen 2,3 osob. Ve velkých městech nad 100 tisíc obyvatel již jen 2,1 osob, naopak v malých obcích (od 200 do 1999 obyvatel) připadalo na jednu hospodařící domácnost 2,6 osoby (Škrábal, 2013).

Domácnosti lze členit dle různých parametrů, například při sčítání lidu, domů a bytů byly domácnosti rozděleny na *bytové, hospodařící a cenzové*.

Bytovou domácnost tvoří osoby bydlící v jednom bytě, hospodařící domácnost je soubor společně hospodařících osob v rámci jednoho bytu. Cenzové domácnosti byly vytvářeny až při zpracování výsledků a respektovaly především rodinné domácnosti úplné, rodinné domácnosti neúplné, vícečlenné nerodinné domácnosti a cenzové domácnosti jednotlivců (Český statistický úřad, 2001).

Jako základní členění z hlediska rodinných financí lze uvést dva základní typy členění. Členění **dle typu domácnosti** a členění **dle postavení osoby v čele**.

Členění dle typu domácností se dělí na tři skupiny, úplnou rodinu, neúplnou rodinu a domácnost jednotlivců.

Úplné rodiny, (jejichž podíl tvoří zhruba 49 % v domácnostech) se dále dělí:

- na manželské páry, zhruba 88,8 %.
- neformální soužití druha a družky 11%
- registrovaná či faktická manželství osob stejného pohlaví mají zbylých 0,2 %.

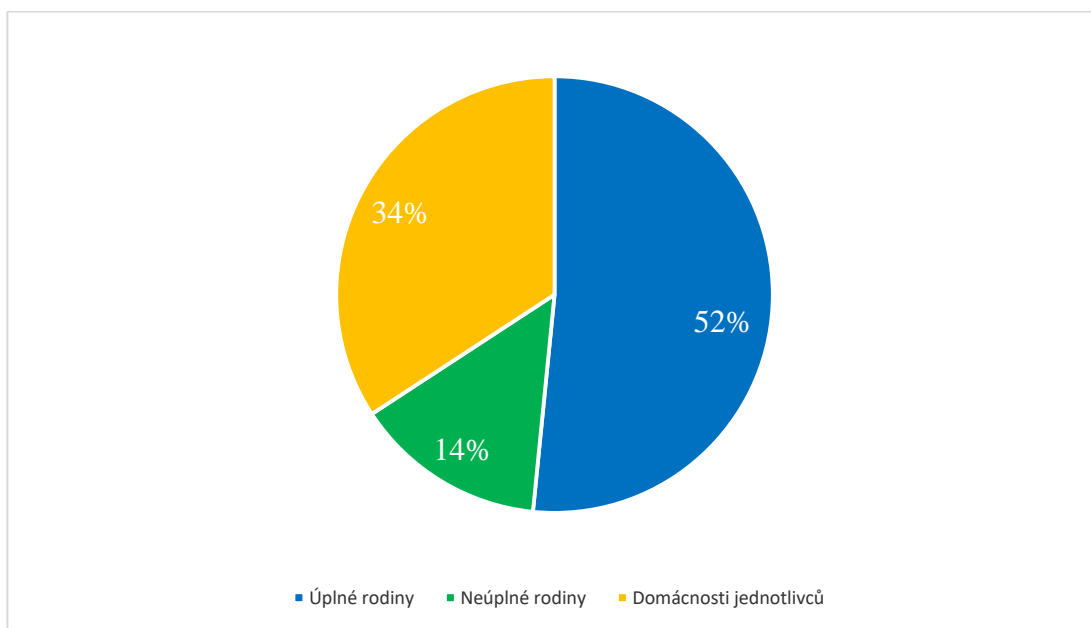
Dvě třetiny úplných rodin jsou bez závislých dětí, zpravidla jsou to rodiny starších věkových kategorií, které žijí bez dětí, anebo s dětmi, které jsou již ekonomicky nezávislé. V úplných rodinách žije 1,4 mil. závislých dětí, na jednu rodinu s dětmi připadá průměrně 1,6 závislého dítěte (Škrábal, 2013).

Neúplné rodiny obsahují z více než 81 % matky s dětmi, kdy je největší podíl neúplných rodin v obcích od 10 do 50 tis. obyvatel (téměř 14), nejmenší podíl je naopak v obcích do 199

obyvatel (11 %). V neúplných rodinách žije 400 tisíc závislých dětí (zhruba 22 % veškerých závislých dětí (Škrábal, 2013).

Domácnosti jednotlivců jsou téměř z poloviny (47%) tvořeny domácnostmi důchodců, především ovdovělých žen. Zatímco dvě třetiny z domácností žen tvořily ženy ve věku 60 let a více, nejvíce domácností jednotlivců u mužů je ve věku do 39 let (téměř dvě pětiny) a převážně jde o muže svobodné (téměř tři čtvrtiny) (Škrábal, 2013).

Obrázek 2 Členění dle typu domácností

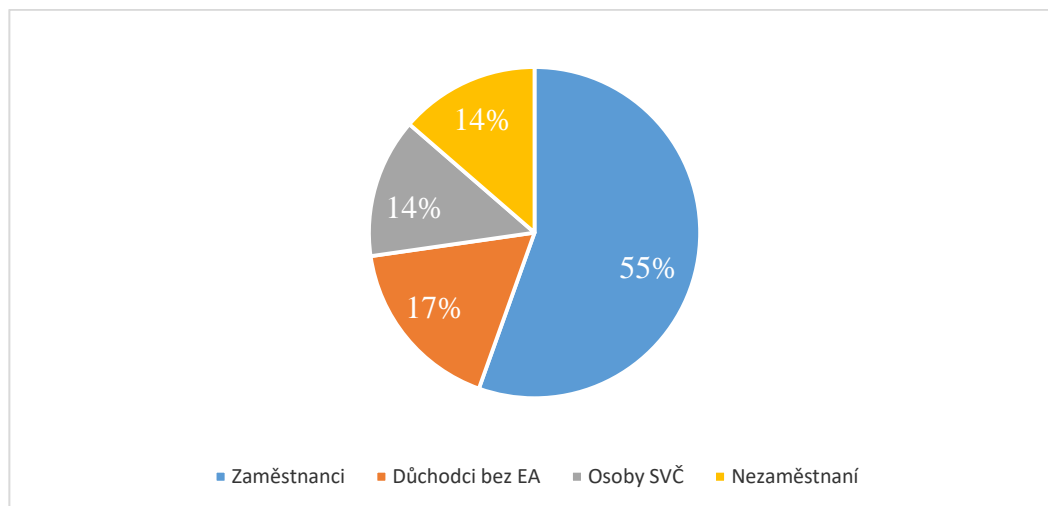

Zdroj: Vlastní zpracování, (Škrábal, 2013)

Členění dle postavení osoby v čele: tento typ rozdělení domácností se zaměřuje na ekonomické zaměření vedoucí osoby v domácnosti, data vychází z průzkumu Českého statistického úřadu za rok 2014.

Nejrozšířenější skupinou jsou domácnosti v čele se zaměstnancem (celkem 61 % z celkového počtu), téměř jednu pětinu tvoří důchodci bez ekonomicky aktivního člena rodiny (19 %), domácnosti s osobou samostatně výdělečně činnou v čele domácnosti jsou poté zastoupeni z 15 %, poslední skupinou jsou domácnosti s nezaměstnanou osobou v čele domácnosti (5 %).

Obrázek 3 Členění dle osoby v čele domácnosti

Zdroj: Vlastní zpracování, (Škrábal, 2013)

3.1.2 Faktory ovlivňující tempo zadlužování domácností

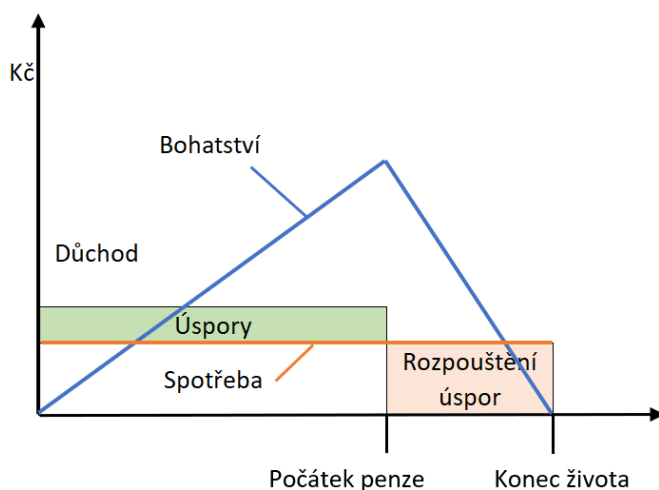
Tempo a výše zadlužení domácnosti závisí na celé řadě faktorů, pro běžnou představu jsou vybrány nejvlivnější faktory, které danou problematiku nejvíce ovlivňují: *demografická struktura obyvatelstva, politické prostředí příslušné oblasti, nebo státu, úroková míra, disponibilní důchod domácností a ceny nemovitostí.*

Demografická struktura obyvatelstva

Franco Modigliani přišel ve 20. století s Hypotézou životního cyklu, která praví, že spotřeba člověka je závislá na celoživotním důchodu a člověk má potřebu mít v průběhu svého života vyrovnanou spotřebu. Mladý člověk, spotřebovává více, než vydělá, protože předpokládá, že své dluhy uhradí v budoucnu, až se jeho finanční situace stabilizuje. V pozdějším produktivním věku právě tyto dluhy splácí a zároveň vytváří finanční rezervu pro stáří, kdy jeho příjem klesá. Tedy dochází k vyššímu zadlužení převážně v počáteční fázi produktivního života člověka.

Z tohoto důvodu proto může být výše zadluženosti domácností ovlivněna i demografickým vývojem obyvatel, kdy oblasti s mladší populací budou pravděpodobněji zadluženy ve vyšší hodnotě, než oblasti se starším obyvatelstvem nad 45 let (Holman, 2010).

Obrázek 4: Hypotéza životního cyklu

Zdroj: Vlastní zpracování, (Holman, 2010)

Politické prostředí dané oblasti

Lze předpokládat, že oblast s plně vyvinutým politickým prostředím, kde je relativně volný trh a rozvinutá infrastruktura s dobrým přístupem k informacím bude pro poskytování úvěru domácnostem vstřícnějším prostředím, než oblasti či státy pod kontrolou autoritativnějších režimů. Stejně tak daná sociální politika oblasti ovlivňuje možnost zadlužování specifických skupin obyvatelstva, kdy například sociálně chudší domácnosti, mladé rodiny s dětmi, či starší obyvatelé nemají tolik překážek na cestě v tom, si vzít úvěr z důvodu jistoty, že stát přeci nedovolí, aby poskytnutý úvěr umožnil dlužníkovi pád do dluhové smyčky nebo pasti a že má stát dostatečně účinné nástroje, které dlužníka ochrání před nepřáetickými poskytovateli úvěru. Stejně tak je důležitá sociální politika státu, která ovlivňuje disponibilní důchod pracovně neaktivních skupin obyvatelstva zejména příjemců starobního či jiného důchodu a studenty – výše jejich příjmu, také může ovlivnit jejich snahu o vyšší životní standard.

Úroková míra

Výše úrokové míry je vlastně cenou, lépe řečeno nákladem vypůjčení peněz. Úrok je vlastně odměna pro poskytovatele finančních prostředků, úrok ale není homogenním ukazatelem – jeho výše je složená z jednotlivých částí – rizikovou přírážkou, obchodní přírážkou apod.

Riziková přírážka a její výše kryje možná rizika spojená s poskytnutím úvěru – lze velmi zjednodušené říci, že čím vyšší je budoucí riziko nesplacení dané půjčky, je riziková přírážka

vyšší. Obchodní přírůžka na rozdíl od rizikové není tak jasně uchopitelná, neboť její výše odráží nejen úrokové sazby vyhlášené centrální bankou, ale také reflektují aktuální situaci na trhu. Ve skutečnosti lze vysledovat, že velmi pravděpodobně i přes navyšování základní úrokové sazby centrální bankou, nebudou poskytovatelé úvěrů v České republice v průběhu následujících let příliš zvyšovat úrokové sazby z důvodu konkurenceschopnosti na trhu, nebo dané zvýšení nebude odpovídat.

Úroková míra ale také chrání věřitele před růstem inflace, ceny zboží a služeb zpravidla v čase rostou, tedy původní hodnota finančních prostředků se v průběhu času snižuje. Stejně jak je úrok příjmem pro věřitele, stává se nákladem pro dlužníka – je vlastně nákladem obětované příležitosti za držení finančních prostředků v hotovosti oproti poskytnutí jejich půjčky.

Jak již bylo výše uvedeno, velikost úroku určuje především politika dané oblasti, nabídka a poptávka, inflace a rizikovost dané půjčky. Pokud dojde ke zvýšení poptávky, dojde také ke zvýšení úrokové míry, a naopak snížení poptávky vede ke snížení úrokové míry. Vyšší inflace zpravidla zvyšuje pravděpodobnost růstu úrokové míry. Vláda může úrokovou míru ovlivnit nákupem a prodejem dluhopisů. O rizikovosti půjčky rozhoduje její výše a doba, na kterou je úvěr poskytnutý, jaké je jeho zajištění a kdo stojí na jednotlivých stranách nabídky a poptávky (Frederic, a další, 2013).

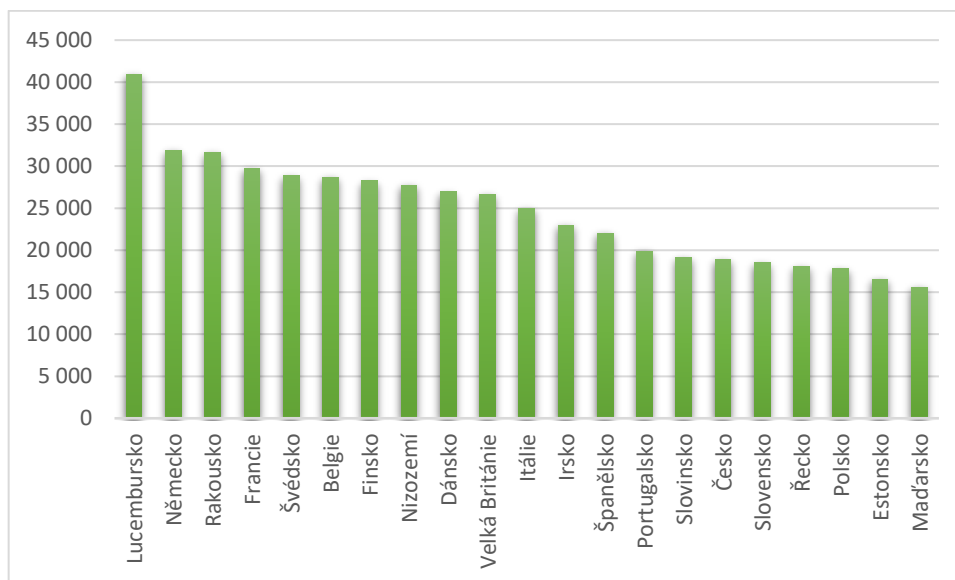
Disponibilní důchod domácností

Výše disponibilního důchodu domácnosti a jeho stabilita je nedílnou součástí faktorů ovlivňujících tempo zadlužování – čím vyšší má domácnost či samotný člověk příjem, tím více je ochoten si půjčit, jelikož jeho finanční situace mu dovoluje hradit vyšší splátky. Naopak finančně slabší domácnosti nedosáhnou díky nižší příjmové kategorii na takovou výši úvěru, a jeho hodnota následně bude přirozeně nižší. Jak je uvedeno v životním cyklu od Francesca Modiglianiho spotřeba a snaha o zadlužování není jen odrazem současného stavu, ale i předpokladem budoucího vývoje – viz situace před hypoteční krizí v západní Evropě, kdy řada domácností věřila v budoucí neustálý ekonomický růst, a toto očekávání růstu se odrazilo ve výši nabíraných úvěrů.

V roce 2016 vydala OECD publikaci s názvem „Better Life Index“, kde byla porovnávána životní úroveň v zemích OECD na základě řady ukazatelů. Mezi základní ukazatele patří čistý příjem domácnosti v dolarech v paritě kupní síly (zkratka PPP). Tento ukazatel je specifický v tom, že zohledňuje jednotlivé náklady na zboží a ceny služeb v každé zemi. Porovnání příjmů domácností v paritě kupní síly jsou mezi jednotlivými zeměmi nízké

rozdíly, neboť státy s nižším příjmem mají zpravidla každodenní život levnější – jsou zde nižší výdaje za bydlení, služby a zboží (OECD, 2018).

Obrázek 5: Čistý příjem domácnosti

Zdroj: Vlastní zpracování (OECD, 2017)

Celkový příjem domácnosti obsahuje nejen mzdy a platy ze závislé činnosti, ale také zisky z podnikatelské činnosti, důchody, podpora v nezaměstnanosti, sociální dávky, zisky z kapitálového majetku atd. Jedná se tedy o vyšší hodnotu, než je uváděná průměrná mzda.

Ceny nemovitostí

Rostoucí, či klesající ceny nemovitostí velmi výrazně ovlivňují trh s úvěry na bydlení. Vývoj jejich cen je výrazně svázán s makroekonomickým i politickým vývojem dané společnosti, viz například aktuální výrazný nárůst cen nemovitostí v Praze, kde se díky územním rozhodnutím výrazně zpomalila výstavba nových bytů a ceny stávajících bytů a nemovitostí rostou o desítky procent každý rok. Je tedy evidentní, že pokud lze očekávat nárůst cen nemovitostí, bude trh s úvěry na bydlení růst, s ohledem na snahu si zajistit nemovitost před budoucí vyšší cenou, nebo jen k jejímu zakoupení jako spekulaci pro zhodnocení majetku a jako možnou investici do budoucna.

Vývoj cen nemovitostí také výrazněji ovlivnily nové trendy v oblasti služeb a tzv. sdílené ekonomiky – kdy krátkodobé pronájmy např. Airbnb výrazně omezilo nabídku nových bytů v širším centru větších a turisticky zajímavějších měst, či oblastí.

Plánování rodinných financí

Zodpovědné plánování rodinných financí je základním způsobem pro zdravé finanční fungování domácnosti. V dnešní době existuje na trhu několik desítek poradenských společností, které se zaměřují na řízení rodinných rozpočtů a ve spolupráci s bankovními domy jsou schopni nabízet klientům lepší podmínky, než by získali jako řadoví klienti. V první řadě je nutné provést analýzu současné situace domácnosti, kde na jedné straně jsou evidovány příjmy domácnosti a na straně druhé nutné výdaje. Nepsaným pravidlem je nadhodnocení výdajové stránky v rozmezí 5 % - 8 %. Pokud je hospodaření domácnosti v přebytku, je to dobrým krokem k vytvoření tzv. finančního polštáře, který v případě výpadku příjmů umožňuje zajištění uspokojení finančních nákladů domácnosti. Pokud je finanční rozpočet ve schodku, je nutné se zamyslet nad výdajovou stranou a nalézt cestu, jak lze potřebné finanční prostředky ušetřit. Těchto možností je dnes celá řada, od možnosti zkonsolidování některých úvěrů, kdy se natažením doby splatnosti sníží okamžitý výdaj domácnosti po omezení zbytných nákladů (koníčky, cigarety, alkohol, značkové oblečení, elektronika apod.) (Syrův, 2014).

Základním pravidlem je vymezení finančních cílů domácností, a to jak krátkodobých, tak i dlouhodobých. Je zřejmé, že ne veškeré finanční plány lze uskutečnit ihned, ale jsou zde i nezbytné cíle pro fungování domácností v dnešní společnosti, např. zajištění prostředků na stáří, uspořené financí pro zajištění vzdělání potomků, zajištění bydlení, nezbytné vybavení domácnosti apod. (Syrův, 2014).

Mezi vhodné spořicí produkty existují např. možnosti podílových fondů, různé zhodnocovací produkty v bankovních ústavech, jako jsou termínované vklady, spořicí účty a také pojištění pro možnost výpadku příjmů zapříčiněnému úrazem, pracovní neschopností nebo úmrtím jednoho z nositelů příjmů v domácnosti (Syrův, 2014).

3.1.3 Základní typy úvěrů určených pro domácnosti

Dluh a úvěr není to samé a je nutné mezi těmito pojmy poznat rozdíl, zatímco dluh lze definovat jako „břemeno, které vzniká dlužníku přijetím úvěru“, tak úvěr vyžaduje vždy písemnou formu a obsahuje peněžité plnění (Revenda, 2005). V rámci této práce bude za dluh a úvěr vždy považován závazek peněžitého plnění vůči věřiteli. V současnosti je na trhu velmi široké množství různých typů úvěrů, které slouží pro úvěrování domácností. Úvěry nabízejí jak banky, tak nebankovní subjekty. Mezi základní rozdělení úvěrů pro domácnosti, nebo také fyzické osoby nepodnikající (dále jen FON) patří rozdělení dle mnoha kategorií, lze rozlišovat

úvěry dle doby trvání na krátkodobé, nebo dlouhodobé, nebo také na úvěry dle typu účelu. V této práci bude použitý poslední zmiňovaný typ rozdělení na úvěry na bydlení a spotřebitelské úvěry.

V prosinci 2016 začal platit nový zákon o spotřebitelském financování, který je podrobněji popsán v kapitole 3.3. V poslední části této kapitoly bude uvedeno pro příklad několik typů úvěrů, které nespádají mezi tyto dva typy úvěrů.

Úvěry na bydlení

Hypoteční úvěry

K nejstarším druhům bankovních úvěrů, založených na zástavě nemovitostí, patří hypoteční úvěr. Poskytování hypotečních úvěrů v České republice je možné od poloviny 90. let 20. století, do poloviny roku 1995 skutečný hypoteční úvěr ani jedna z bank neposkytovala. Rozhodujícím momentem byla legislativa – poskytování hypotečních úvěrů umožnila až novela zákona o dluhopisech a dalších souvisejících zákonů (1). Poslední novelizace proběhla v roce 2004 zákonem o dluhopisech č. 190/2004. Sb. (částka 63) z 1. dubna 2004 v části o hypotečních zástavních listech (§28-32) (Polouček, 2013).

Klasickým zdrojem bank pro poskytování hypotečních úvěrů jsou emise hypotečních zástavních listů. Hypoteční zástavní list je specifickým druhem dlužnických cenných papírů. Dle zákona o dluhopisech se jedná o dluhopis, součástí jehož názvu je označení hypoteční zástavní list a jehož jmenovitá hodnota, včetně úroků, je plně kryta pohledávkami z hypotečních úvěrů (dle zákona řádné krytí, kdy pohledávky z hypotečních úvěrů nesmí převýšit 70% zástavní hodnoty nemovitosti), případně též náhradním způsobem (dle zákona náhradní krytí – může být ve výši maximálně 10% z jmenovité hodnoty hypotečního zástavního listu a jde pouze o vysoce kvalitní aktiva, jako je například hotovost, vklady u centrální banky ze zemí EU, či ECB, či státní dluhopisy). Banka poté vyplácí z úroků, které získá z poskytnutých hypotečních úvěrů, úrokové platby majitelům hypotečních zástavních listů. Ze splátek hypotečních úvěrů banka poté vytváří fondy, ze kterých vyplácí držitelům hypotečních zástavních listů v době splatnosti nominální hodnotu hypotečních zástavních listů (Polouček, 2013).

Hypoteční úvěr lze rozdělit na dva základní typy – účelový a neúčelový. Účelový hypoteční úvěr lze použít na přesně vymezený účel jasně definovaný danou bankou. Zpravidla se jedná o financování konkrétního záměru. Jedná se o koupi, stavbu, nebo rekonstrukci dané nemovitosti. Dále o koupi a převedení vlastnického podílu na dané nemovitosti, refinancování

dříve poskytnutého hypotečního úvěru nebo také na proplacení dříve použitých vlastních prostředků vložených na investici do dané nemovitosti (Polouček, 2013).

Druhým typem jsou neúčelové hypoteční úvěry, také známé pod pojmem tzv. Americká hypotéka. Tyto úvěry jsou již běžně bez omezení účelovosti a záleží pouze na klientovi, k jakému účelu dané prostředky využije (Polouček, 2013).

Forma hrazení hypotečního úvěru je pomocí pravidelných anuitních splátek, kdy dochází k úhradě jak jistiny, tak úroku.

Specifikací hypotečního úvěru je forma zajištění, zástavní právo k nemovitosti. Lze zastavit jak nemovitost financovanou, tak lze využít k zajištění i nemovitost jinou (zpravidla pro financování družstevního podílu, kdy nelze standardně vložit zástavní právo na družstevní podíl k dané nemovitosti).

Úvěr ze stavebního spoření

Další formou úvěrování k zajištění bydlení je úvěr ze stavebního spoření, tato forma úvěru má svá specifika a je rozdělena na dvě části. V první části dochází ke spoření, kdy si klient pravidelně ukládá předem zvolenou výši svých prostředků, ke kterým je připisovaný úrok a také finanční bonus ve formě státní podpory (Polouček, 2013).

Prostředky na tomto spořicímu účtu jsou po předem určitou dobu pro klienta nedostupné (nebo dostupné za jasně definovaných sankčních podmínek). Minimální doba spoření pro získání státní podpory je 6 let, maximální doba spoření není nijak omezena. Druhá fáze spočívá v možnosti požádání klasického úvěru ze stavebního spoření, minimální doba spoření pro možnost zažádání o úvěr činí dva roky (Polouček, 2013).

Během posledních několika let se atraktivita tohoto úvěru poněkud snížila díky změnám na trhu úvěrů sloužících k bydlení, značnou úpravou legislativy zahrnující snižování státního příspěvku a také díky řadě změn ze strany bank, ať již velmi výrazným poklesem úrokových sazeb, velmi dynamickou změnou v cenách nemovitostí a zjednodušení metodik jednotlivých bankovních institucí v případech poskytování hypotečních úvěrů (Polouček, 2013).

Spotřebitelské úvěry

Kontokorentní úvěr

Kontokorentní úvěr je úvěr navázaný na konkrétní bankovní účet klienta a jasně vymezuje tzv. maximální povolený debet, tedy maximální možné čerpání prostředků na účtu do mínusu.

Tento typ úvěru slouží pro překlenutí mimořádných výpadků příjmů na straně klienta a jeho výše je přesně vymezena danou smlouvou.

Kontokorent je v dnešní době již pravidelnou součástí nabízených balíčků k danému účtu, kdy za určitý poplatek, nebo za splnění určitých podmínek získává klient další produkty k běžnému účtu (platební karta, možnost otevření spořicího účtu, určitý počet transakcí zdarma, internetové bankovníctví a jiné). Na finančním trhu v současné době existuje několik druhů kontokorentního úvěru, z nichž jsou pro domácnosti nejvíce rozšířené dva druhy: kontokorentní úvěr s překročitelným debetem a kontokorentní úvěr s nepřekročitelným debetem. Překročitelný debet je ve vysoce výjimečných případech, a v praxi znamená, že může mít klient uzavřen ve smlouvě o kontokorentním úvěru speciální formu kontokorentního úvěru, ve formě překročitelného debetu – to v praxi znamená, že lze ve zcela mimořádných případech překročit o předem stanovenou částku určenou výši debetu, která ale musí být do několika předem stanovených dnů vyrovnána. Případy překročitelného debetu jsou ale v současné době nabízeny jen velmi úzkému okruhu klientů a jeho nabízení není nijak široce rozšířeno (Kalabis, 2012).

Splácení kontokorentního úvěru spočívá zpravidla v datu splatnosti, kdy je kontokorentní rámec celý uhrazen. Současná bankovní praxe ukazuje spíše tendenci neukončování doby trvání kontokorentního úvěru, maximálně je požadováno, aby k datu splatnosti byl úvěrový rámec dorovnán, a smlouva se automaticky prodlužuje na další smluvené období. Úroková míra u kontokorentních úvěrů se v současnosti pohybuje mezi 15 % až 20 % ročně (Kalabis, 2012).

Kreditní karta

Kreditní karta patří mezi klasické instrumenty realizující platební styk klientů v rámci bankovních produktů. Na rozdíl od standardní debetní karty, kdy se daná uhrazená částka přímo odečítá z navázaného bankovního účtu klienta, zde dochází k čerpání úvěru, který je na danou kreditní kartu navázaný. Výše tohoto limitu bývá zpravidla pevně vymezena.

Existují poté také specifické varianty kreditních karet, kde limit není pevně dán a odvíjí se od dalších navázaných aktivit klienta v bance, tyto karty ale nejsou příliš rozšířené, y toho důvodu o nich nebude v této práci nijak počítáno.

Základní vlastností kreditních karet je tzv. bezúročné období, kdy včasného zaplacení úvěrového limitu nehradí klient žádné úroky. Doba, do které je možné bezúročné období využít je různá, zpravidla se počítá v rozmezí 50-55 dní, výše úrokové sazby osciluje okolo 20 % p. a. (Janda, 2013).

Dalším rysem kreditních karet je v poslední době čím dál více rozšířený tzv. benefitní program, kdy díky použití kreditní karty k platbě u vybraných obchodníků získá klient slevu na nákup, nebo dodatečné bonusy.

Spotřebitelské splátkové úvěry

Mezi spotřebitelské splátkové úvěry lze zahrnout celou řadu úvěrů jak od bankovních institucí či jiných finančních institucí, ale na českém trhu existuje řada společností, které se specializují na sjednávání spotřebitelských úvěrů bez dalších nabízených produktů. Mezi základní charakteristiky patří zpravidla výše do jednoho milionu korun a také doba splácení do délky maximálně 120 měsíců. Zajištění spotřebitelského úvěru probíhá buď přistoupením spolužadatele, nebo lze také úvěr zajistit ručením další osoby, která ale není spoludlužníkem. V současné době má spoludlužník stejná práva a povinnosti, jako hlavní dlužník u úvěru (Kalabis, 2012).

Spotřebitelský úvěr je zpravidla hrazen pravidelnými anuitními splátkami v daném dni v měsíci. Úroková sazba je různá, v současné době se pohybuje mezi 6 % až 16 % ročně.

Spotřebitelský úvěr může být neúčelový, kdy je pouze na klientovi, k jakému účelu dané prostředky použije (je pouze omezeno na nemožnost využití prostředku k podnikání), nebo účelový, kdy je ve smlouvě o úvěru přesně definovaný účel využití prostředků, v současné době se jedná o možnost refinancování neboli konsolidaci dříve poskytnutých nezajištěných úvěrových produktů, nebo je účel pevně navázán na konkrétní výrobek, či službu (např. koupě nábytku, spotřební elektroniky).

Další typy úvěrových produktů pro domácnosti

Leasing

Leasing je velmi častým nástrojem pro financování v podnikatelské sféře, ale jeho využití velmi často dochází i u domácností, převážně k nákupu vozidel.

Leasingy využívají tzv. leasingové společnosti, které pomocí leasingu nabízejí k pronájmu vozidlo, které během trvání smlouvy zůstává majetkem dané společnosti. Výhoda pro pronajímatele je velmi dobré zajištění daného úvěru a pro nájemce ve snížených nákladech spojených s užíváním vozidel (velmi časté je že během trvání leasingové smlouvy hradí pronajímatele servisní náklady, pojištění vozidel atd. ...)

Existují dva základní typy leasingu. Finanční leasing, kdy předmět, který je financovaný leasingem, je po dobu trvání leasingového závazku majetkem leasingové společnosti a po

řádném ukončení leasingové smlouvy přechází do vlastnictví nájemce. V případě operativní leasing na rozdíl od leasingu finančního znamená, že po řádném ukončení nájemní smlouvy zůstává předmět leasingu majetkem leasingové společnosti, například financování vozidel na 12, nebo 24 měsíců, kdy po ukončení smlouvy se vozidlo vrací do leasingové společnosti (Polouček, 2013).

Revolvingové úvěry

Nejméně častým typem úvěrů pro financování domácností je revolvingový úvěr, který v dnešní době nabízejí spíše nebankovní instituce. Svou podstatou se velmi podobá kontokorentnímu úvěru. Výhoda je nevázanost na daný bankovní dům, revolvingový úvěr lze použít nezávisle na banku, u které má klient vedený běžný účet. Nevýhodou bývá výrazně vyšší úroková míra a vysoké riziko plynoucí s uzavíráními smluv se společnostmi, jejichž pravidla podnikání nejsou tolik regulována jako klasické bankovní domy.

Rychlé půjčky

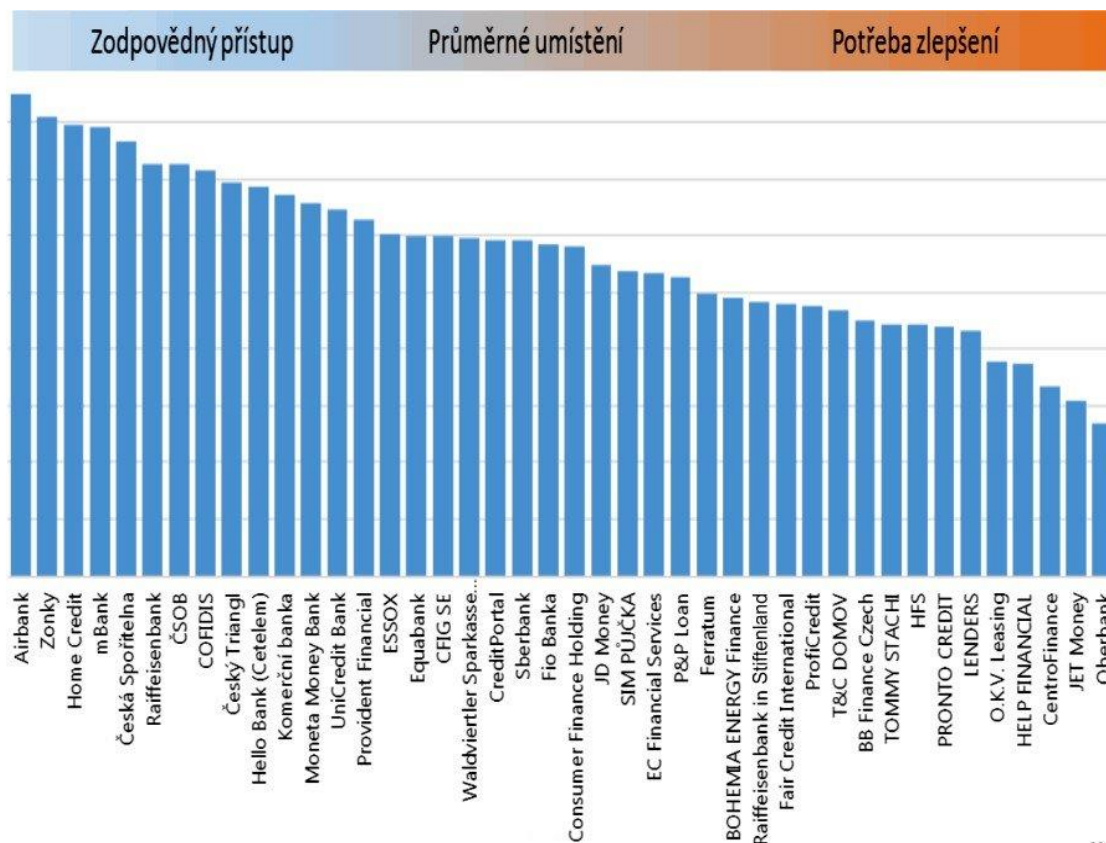
Typ úvěru rychlých půjček je na trhu s úvěry nejmladším oficiálním produktem a jeho využití je velmi specifické. Jedná se o úvěr s extrémně krátkou dobou splatnosti, zpravidla v řádech několik týdnů, maximálně měsíců. Úroková sazba je u těchto úvěrů velmi vysoká a její výše v rámci ročního výpočtu může dosahovat až několika set procent. Pravidlo bezpečného fungování u těchto půjček spočívá ve velmi rychlém uhrazení dlužné částky, kdy se pak nepočítá žádný, nebo poměrně nízký úrok. Tyto půjčky poskytují pouze nebankovní instituce. S možností, jak lze regulovat celý trh rychlých půjček a také služby nebankovních subjektů souvisí snaha vlády o regulaci tohoto trhu a také několik nepřímých nástrojů. Jedním z nich, je projekt společnosti *Člověk v tísni o.p.s.* Index zodpovědného úvěrování.

3.1.4 Index zodpovědného úvěrování

Index zodpovědného úvěrování porovnává 42 společností, které poskytují středně velké spotřebitelské úvěry a nevyžadují přitom zajištění. Autoři tohoto žebříčku porovnali veškeré subjekty, které zažádaly o nově potřebnou licenci u ČNB. Vyňaly z něj bankovní ústavy, které neposkytují spotřebitelské úvěry, stavební spořitelny, leasingové společnosti a inkasní agentury. Dané společnosti byly porovnávány nejen dle ceny, ale také dle transparentnosti a komunikaci a chování vůči zákazníkovi. Jednotlivá kritéria byla ohodnocena různými vahami,

kteřá vyjadřují jejich důležitost. Výsledný žebříček následně zobrazuje, zodpovědné chování poskytovatelů spotřebitelských úvěrů vůči svým klientům. (Hůle, 2017).

Obrázek 6: Index zodpovědného úvěrování

Zdroj: Index zodpovědného úvěrování, (www.clovekvtsni.cz, 2017)

Základní pojmy u úvěrů

S příchodem platnosti Nového občanského zákoníku z roku 2012 byla změněna řada definic, na příkladu u pojmu *půjčka*, místo pojmu je zde používán nový termín *zápůjčka*, v této práci používám rozšířenější výraz a to *dluh*. Místo ve společnosti zaběhnutých pojmů jako je *věřitel* a *dlužník* jsou používány nové výrazy *zapůjčitel* a *výdlužitel*. Takto se označují účastníci transakce v případě zapůjčení finančních prostředků. Půjčka může být bezúplatná (tedy bez hrazených úroků), nebo úplatná (hradí se úroky).

Zadluženost lze definovat jako spotřebu nad úroveň disponibilního důchodu. Dluh domácností má také současně vliv na soukromé úspory výši transferů a také na velikost hrubého domácího produktu v ekonomice (Janda, 2013).

Úrok je odměna (resp. cena) za poskytnutí finančních prostředků. Výše úroku je vyjadřována úrokovou mírou neboli úrokovou sazbou, která je vyjádřena v procentech.

Úroková sazba bývá nejčastěji stanovována jako **roční (p.a. neboli per annum)**. **Měsíční** úroková sazba (**p.m. – per mensem**) je využívána především u úročení úvěrů, které byly poskytnuty prostřednictvím kreditních karet (Kalabis, 2012).

RPSN, neboli roční procentuální sazba nákladů – náklady spojené s úvěry jsou různé, hradí se úroky, dále například poplatek za vedení úvěrového účtu, povinné pojištění, poplatek za vyřízení úvěru apod. Také bylo častým jevem, že deklarovaná úroková míra v reklamních sděleních nebyla roční ale například měsíční (která je pochopitelně nižší a z hlediska koncového spotřebitele atraktivnější), proto je od roku 2002 (zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.) povinností uvádět u úvěrů i RPSN, které se vyjadřuje v procentech a ukazuje jak je úvěr drahý včetně veškerých poplatků spojených s daným úvěrem.

3.2 Poskytovatelé úvěrů

V České republice v současnosti existuje celá řada poskytovatelů úvěrů. V historickém kontextu patří banky mezi nejstarší poskytovatele úvěrů pro domácnosti. Vedle bankovních institucí a úvěrových družstev se k poskytování úvěru přidaly i další subjekty, které domácnostem umožnily získat finanční prostředky pomocí půjček a úvěrů, nebo jiným způsobem zprostředkovávaly získání do té doby pro ně finančně nedostupný majetek. Poskytovatele úvěru lze rozdělit na tři základní skupiny a to *měnové finanční instituce*, které jsou pod kontrolou České národní banky (mají vydanou bankovní licenci od ČNB), *ostatní finanční poskytovatelé* (také soukromí poskytovatelé půjček a zastavárny) z nichž je část pod kontrolou České leasingové a finanční asociace (ČFLA), členové ČFLA se dobrovolně zavázali ctít platné zákonné a etické normy nad rámec požadovaný zákonem, část je mimo kontrolu ČFLA a ČNB a *soukromé poskytovatele úvěrů* (ČNB, 2016).

3.2.1. Měnové finanční instituce

Dle metodiky České národní banky zahrnuje do skupiny Měnových finančních institucí následující subjekty, centrální banku, banky se sídlem v tuzemsku a zahraniční pobočky bank a další subjekty. Bankami se rozumějí, dle platného zákona o bankách č. 21/1992 Sb., akciové

společnosti se sídlem v České republice, které a) přijímají vklady od veřejnosti, a b) poskytují úvěry, a které k výkonu činností podle písmen a) a b) mají bankovní licenci (dále jen "licence"). Mimo bank jde také o úvěrová a spořitelní družstva (Business center, 2016).

ČNB zveřejňuje pravidelně na svých internetových stránkách seznam veškerých finančních institucí. Jedná se o instituce, které mají od ČNB licenci, na jejímž základě smí poskytovat finanční služby pro spotřebitele, jiné finanční subjekty a obchodní korporace. ČNB nad těmito institucemi vykonává také dohled. Dalším úkolem ČNB je dohlížení nad regulacemi fungování těchto společností, kdy pravidla pro regulace jsou v posledních letech významně upravovány díky platným směrnici EU a Centrální evropské banky.

3.2.2 Ostatní finanční poskytovatelé

Kromě měnových finančních institucí eviduje ČNB také tzv. ostatní finanční zprostředkovatele, kde je nazývá jako zprostředkovatele finančních aktiv (ZFA). Dle definice ČNB se zprostředkovateli financování aktiv rozumí finanční instituce zařazené do subsektoru S.125 – Ostatní finanční zprostředkovatelé (bez pojišťoven a penzijních fondů), zapsané v obchodním rejstříku s předmětem činnosti, který převážně spadá do ostatního finančního zprostředkování podle odvětvové klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE 64.9), a které v rámci svého podnikání jako svou rozhodující nebo podstatnou činnost poskytují úvěry nebo půjčky nebo uzavírají smlouvy obdobné povahy, například finanční leasing, faktoring, spotřebitelský úvěr, financování splátkového prodeje, a to včetně zahraničních osob s obdobnou náplní činnosti, které podnikají na území České republiky prostřednictvím organizační složky svého podniku (ČNB, 2016).

Zprostředkovatelé financování aktiv se dle statistiky ČNB dále dělí na společnosti ostatního úvěrování, společnosti finančního leasingu a faktoringové a forfaitingové společnosti. Opětovně je seznam veškerých ZFA zveřejňován na internetových stránkách ČNB. Tyto společnosti se zpravidla zabývají případy, kdy má dlužník díky horší bonitě, případně s cílem získání nižší výše úvěru problém se získáním úvěrů u bankovních finančních institucí, kdy jsou schopni zajistit financování i u těchto dlužníků. Na druhou stranu je jim často nabídnuta vyšší cena úvěru – do které bývají započítány značnější administrativní náklady vykládané na poskytnutí úvěru, nebo případné vybírání splátek. Také je zde vyšší riziková marže, která je také promítnuta do výsledné úrokové sazby (ČNB, 2016).

Na zprostředkovatele financování aktiv uvedené v tomto seznamu se vztahují povinnosti podle § 5 vyhlášky č. 314/2013 Sb., o předkládání výkazů České národní bance osobami, které náleží do sektoru finančních institucí.

Během posledních let s nástupem nových technologií je zde i nový trend a to tzv. FinTech společnosti, které se snaží nabourávat stávající konvence v poskytování půjček. Mezi nejvýznamnějšího hráče posledních let lze jistě zařadit společnost Zonky, která v roce 2015 začala jako startupový projekt v rámci sdílené ekonomiky, velmi zjednodušeně lze říci, že zde se na úvěry domácností skládají jiné domácnosti, tzv. investoři. Tito investoři na základě příběhu, rizikovosti žadatele a doby splácení sami rozhodují, kterou žádost zafinancují. Společnost Zonky začala jako projekt v rámci společnosti HomeCredit spadající do holdingu PPF a v současné době má již zprostředkované více jak dvě miliardy korun v rámci půjček domácnostem. Tato společnost má velmi výrazné zastoupení procesech v IT a díky tomu, že drtivá většina procesu probíhá online bez existence nákladných kamenných poboček, je zde jasná úspora nákladů, dokáže v průměru zafinancovat úvěry s nižším úrokem oproti standardním bankám (Zonky, 2018).

3.2.3 Soukromí poskytovatelé úvěrů (tzv. úvěroví predátoři)

Jako třetí velmi početná skupina poskytovatelů úvěrů je zde velký počet soukromých osob, které nabízejí úvěry domácnostem bez jakékoliv licence, nebo bez jakéhokoliv oprávnění. Tito poskytovatelé úvěru velmi často volí cestu pro získání klientů pomocí různých letáků, reklam na zastávkách MHD, inzerci v tisku apod. V drtivé většině případů, jde u těchto poskytovatelů úvěrů se o velmi neseriózní věřitele, kde neexistují žádné oficiální statistiky o jejich činnosti.

Jejich působení na trhu ale velmi často způsobuje velmi nebezpečný vznik dluhových smyček, kdy se již dlužníci nejsou schopni dostat ze svých finančních závazků, případně hradí své závazky postupným nabalováním dalších úvěrů a ve výsledku končí smluvní vztah ztrátou jejich majetku, případně osobním bankrotem. Snahy vlády ČR a ČNB je postupné maximální možné utlumení působení těchto poskytovatelů na finančním trhu ČR (Janda, 2013).

3.3 Novela zákona o spotřebitelském úvěrování

Začátkem června 2016 schválila Poslanecká sněmovna nový zákon o spotřebitelském financování. Tento zákon velmi výrazně změní pravidla poskytování úvěru v České republice, a to jak spotřebitelských úvěrů, tak i úvěrů hypotečních. Zákon byl schválen Senátem České

republiky a v poslední části stvrzen podpisem Prezidenta ČR. Účinnost zákona byla nastavena na 1. prosince 2016. (Tůma, 2016).

Mezi největší změny oproti původnímu stavu patří:

- *důslednější kontrola poskytovatelů úvěrů*, na veškeré subjekty poskytující úvěry bude nově dohlížet Česká národní banka, která také bude vydávat licence k této činnosti, dosud bylo dostačující živnostenské oprávnění. Před samotným udělením licence bude muset dotyčný prokázat odbornou způsobilost. Zároveň bude muset mít minimálně plné středoškolské vzdělání, nebo prokázanou tři roky trvající praxi v oboru. Minimální výše základního kapitálu je stanovena na dvacet milionů korun. Termín na získání licence je v délce tři měsíce od účinnosti zákona. Pokud licenci nezískají, nesmějí v činnosti poskytování úvěrů pokračovat. Žádost o licenci bude muset být vyřízena příslušným regulátorem v termínu patnácti měsíců. Dalším krokem v poskytování licencí bude vznik registru těchto poskytovatelů. ČNB bude mít dohled jak nad licencovanými subjekty, tak i nad nelegálními poskytovateli úvěrů (Tůma, 2016).

- *důslednější prověřování úvěruschopnosti dlužníka*, důsledná kontrola schopnosti splácení dlužníka je sice již v současné době zakotvena v zákoně, novelizací ale dojde k výraznému zpřísnění postihu za neprovedení důkladné kontroly dlužnickovy schopnosti splácet úvěr. Pokud si věřitel dostatečně dlužníka před poskytnutým úvěrem neproověřil, může být daná úvěrová smlouva prohlášena za neplatnou. Aby se zamezilo tomu, že si bude muset dlužník na vrácení úvěru půjčit u jiných subjektů, bude mu umožněno nastavit speciální splátkový kalendář, pomocí kterého bude dlužník vracet danou výši půjčeného úvěru bez úroků a sankcí (Tůma, 2016).

- *nižší sankce*, výše sankcí, které mohou po dlužníkovi, v případě špatného splácení, dané subjekty požadovat, bude také značně omezena. Věřitel si bude moci účtovat jen náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s vymáháním dluhu, zákonný úrok z prodlení a penále ve výši 0,1 procenta z dlužné částky za každý den, kdy je dlužník v prodlení se splácením (Tůma, 2016).

- *zjednodušení splacení hypotečního úvěru*, v současné době lze kdykoliv předčasně splatit hypoteční úvěr, ale pro dlužníka z této situace plynou velmi nevýhodné sankční poplatky, dosahující mnohdy až do výše několik set tisíc korun. Dle platnosti nového zákona již bude možné každý rok splatit až 25 % z výše úvěru bez jakékoliv sankce, či poplatku za částečnou úhradu, daná platba bude možná i mimo termín fixace. Možnost úplného předčasného splacení hypotečního úvěru bude dle nového zákona zpoplatněna pouze do výše účelně vynaložených nákladů. V případě předčasného splacení z důvodů těžké životní situace (úmrtí v rodině, dlouhodobá nemoc, invalidita apod.), nebude již toto splacení sankcionováno žádným poplatkem (Tůma, 2016).

3.4 Plánování rodinných financí

Cest, jak rozumně spravovat domácí rozpočet je bezesporu zodpovědné a důsledné financování rodinných financí. Způsobů na sestavení rozpočtu domácnosti sestavovat je mnoho. Počínaje klasickou metodou obálek s různými účely, kdy s jejich pomocí domácnost kontroluje a sestavuje svůj rozpočet. Obsah každé obálky má svůj specifický cíl, od nákladů na běžný provoz domácnosti, jako jsou potraviny, náklady spojené s užíváním nemovitosti, přes výdaje na děti (škola, stravování v jídelně, kroužky, kapesné) až po dlouhodobější cíle jako je dovolená, nenadálé výdaje, koupě nového spotřebiče apod. Dalším v dnešní době velmi rozšířeným způsobem je využívání různých depozitních bankovních produktů od běžných spořicíh účtů, až po specializované produkty jako jsou podílové fondy, fondy peněžního trhu, kam lze pravidelně nebo jednorázově ukládat volné finanční prostředky. Dané finanční produkty se liší svojí likviditou, časovou disponibilitou k přístupu daných prostředků, rizikovostí a také možným ziskem, díky různým úrokovým sazbám na daných produktech (Syrový, 2014).

Sestavování rodinného rozpočtu lze rozdělit na dva kroky:

- *Analýzu současné finanční situace*
- *Plánování vč. jasného vymezení budoucích cílů*

3.4.1 Analýza současné finanční situace

V počátku samotného plánování rodinného rozpočtu je důležité mít ucelený přehled nad výdaji dané domácnosti. Mezi nejjednodušší postupy patří sepsání daných příjmů a výdajů domácnosti. Je doporučeno výdaje mírně nadhodnotit v rozmezí 5 % -10 %. Důležité je také

rozdělení na pravidelné výdaje, které daná domácnost pravidelně platí (náklady na bydlení, potraviny, stravování dětí, splátky úvěrů, pojistky, povinné ručení, pohonné hmoty apod.) a nepravidelné výdaje (nákup oblečení, koníčky, drogistické zboží, kultura apod.). Pro nejpřesnější evidenci výdajů v domácnosti je doporučeno si sestavit tabulku rodinného rozpočtu (Syrový, 2014).

Tabulka 1 Rozpočet domácnosti

Rozpočet domácnosti			
Příjmy	suma	Výdaje	suma
mzda	48 000 Kč	splátky HÚ	8 850 Kč
další příjmy	XXX	provoz byt	4 600 Kč
		povinné ručení	560 Kč
		kreditní karta	300 Kč
		spotřebitelský úvěr	2 300 Kč
		penzijní připojištění	300 Kč
		životní pojištění	500 Kč
		potraviny	12 000 Kč
		PHM	1 500 Kč
		drogerie	800 Kč
		léky	300 Kč
		koníčky	4 000 Kč
		oblečení/obuv	3 000 Kč
		další	0 Kč
Celkem	48 000 Kč	Celkem	39 010 Kč
Volné prostředky		8 990 Kč	

Zdroj: Vlastní zpracování, (Syrový, 2014)

Pokud se v rodinném rozpočtu dosahuje na přebytek rodinných financí ke konci sledovaného období (nejčastěji je dané období kalendářní měsíc), je zde dobrá cesta k pravidelnému spoření na dlouhodobější cíle. Pokud je výsledná suma blízká nule, je nutné se zamyslet nad výdajovou stranou rozpočtu a pokusit se dané výdaje ponížít. V případech, kdy je na konci tabulky záporný zůstatek, je nutné výrazně přehodnotit výdajovou stránku domácnosti a danou situaci co nejrychleji začít zodpovědně řešit. Jestliže je výsledný záporný zůstatek ojedinělý, vzniklý výjimečným výdajem, je vhodné se zamyslet nad možným vytvářením finančního polštáře pro pokrytí neplánovaných výdajů v domácnosti (Syrový, 2014).

3.4.2 Plánování včetně jasného vymezení budoucích cílů

Dle výzkumu společnosti Cofidis z roku 2015 vyplývá, že rezervu na nenadálé výdaje nemá 75 % domácností. Z toho důvodu je nutné pečlivě plánovat kroky pro dosažení konkrétních finančních cílů (ČTK, 2016).

Syrový a Tyl doporučují nejprve přesně definovat jakých cílů a v jakém časovém horizontu chce domácnost dosáhnout. Definice cílů je velmi široká, zpravidla závisí na současné situaci domácnosti, na věku jejich členů a také na jejich finančních možnostech. Cíle lze charakterizovat dle časového rozpětí, od dlouhodobých cílů jako je vzdělání dětí, finanční zajištění na stáří přes středně a krátkodobé cíle – pořízení nového automobilu, vybavení domácnosti, dovolená. Během stanovení finančních cílů je také vhodné seřadit jejich pořadí dle priority a také některé cíle vyloučit z důvodu jejich nerealizovatelnosti. Velmi důležitým prvkem u finančního plánování je i potřebná finanční rezerva při nenadálém výpadku příjmů domácnosti způsobeným nemocí, či ztrátou zaměstnání. Tato finanční rezerva je doporučovaná ve výši minimálně trojnásobku standardního měsíčního příjmu domácnosti, z toho důvodu by měla být tato rezerva prvním cílem finančního plánování (Syrový, 2014).

Tabulka 2 Finanční plánování

Cíle			Zdroje		
Co	Kdy	Kolik Kč	Jednorázově	Pravidelně	Kam
Škola pro děti	6 let	300 000 Kč	290 000 Kč	0 Kč	Smíšené fondy
Důchod	20 let	5 000 000 Kč	0 Kč	12 000 Kč	Akciové fondy

Zdroj: Vlastní zpracování, (Syrový, 2014)

V případě, že jsou tyto cíle jasně definované, lze vytvořit již konkrétní finanční plán. V tomto plánu je nutné odlišit spoření jednorázové, či pravidelné. Také je nutné u dlouhodobých cílů (zpravidla na zajištění na důchod, vzdělání potomků) započítat inflaci, kdy současné cílování inflace je dle ČNB ve výši 2 %. V případě, že jsou veškeré cíle jasně stanoveny, je vhodné si sestavit finanční plán, kde budou uvedeny jak cíle, tak specifika, jakým způsobem chce domácnost na dané cíle dosáhnout. Syrový a Tyl doporučují následující tabulku (Syrový, 2014).

3.5 Zodpovědné zadlužování

Veškeré úvěrování by ve zcela ideálních případech mělo probíhat racionálně a plně v souladu s morálními zásadami, a to jak ze strany instituce, která úvěry poskytuje, tak ze strany dlužníka.

Věřitel by měl poskytovat úvěr ve výši prostředků, která je přiměřená pro konkrétního dlužníka a nebude do budoucna směřovat k jeho výraznému předlužení. Dané úvěrové produkty by měly co nejlépe vystihovat potřeby konkrétního dlužníka a zohledňovat jeho platební a finanční možnosti. Každý zájemce o úvěr by měl být důkladně posouzen i v rámci hodnocení bonity. Bonita je posuzována s ohledem celého spektra různých kritérií, jako je věk, rodinný stav, pracovní zařazení, typ bydlení, počet vyživovaných osob v domácnosti a míra nákladů spojených s hrazením aktuálních klientových úvěrových závazků. Správné vyhodnocení bonity je důležité jak pro poskytovatele úvěru, tak i pro samotného žadatele o úvěr.

Pro poskytovatele úvěru přináší pečlivé posouzení klienta snížené riziko nesplácení úvěru a snížení nákladů spojených s administrací úvěru trvajících po celou dobu, včetně nákladů spojených s vymáháním případných pohledávek a dalších dílčích nákladů, které, jsou vynakládány v případě špatného splácení klientových závazků.

Pro žadatele o úvěr značí dobré přezkoumání jeho požadavku včetně veškerých důsledných kontrol několik důležitých informací. Pokud je jeho žádost o úvěr zamítnuta, může toto rozhodnutí indikovat varovné znaky, že jeho úvěruschopnost může být v budoucnu problematická. Získání skutečného důvodu nesouhlasného stanoviska k získání úvěru je ale s ohledem na současnou legislativu problematické. Poskytovatel úvěru není ze zákona povinen žadateli sdělovat veškeré důvody vedoucí k negativnímu stanovisku žádosti o úvěr.

Důvody, proč banka klientům důvody nesdělí je několik, např. u podvodných úvěrů nechce klientovi sdělovat, že jeho podvodné jednání bylo prozrazeno (v případech naplnění podstaty trestného činu v souladu s legislativou v ČR, je další spolupráce v souladu s Policií ČR), tak se může jednat i o důvody zcela jiné. Zde je bohužel jasný současný trend ve společnosti, kdy řada důvodů pro neudělení souhlasu s poskytnutím úvěru nesmí být klientovi sdělena z možných důvodů diskriminace, viz např. rozhodnutí ČNB o tom, že již nesmí být úvěr zamítnutý jen kvůli vysokému věku klienta – rizikem plynoucím z tohoto úvěrování, je ale plně zatížen věřitel.

Zodpovědné financování je velmi důležité, s ohledem na možné problémy doprovázející neschopnost hradit úvěrové závazky, tyto problémy mohou být např. rozpad vztahu, nebo

manželství, uzavření před přáteli, vyloučení ze společnosti, v krajních případech lze dojít až k závislostem různého druhu, a v extrémním případě i sebevraždě (Teplý, 2013).

Finanční gramotnost

Způsob, jak domácnosti nakládají se svými finančními prostředky se plně odvíjí od jejich tzv. *finanční gramotnosti*.

Jedná se o soubor veškerých znalostí v oblasti ekonomie, financí či práva, které lze následně rozdělit do sedmi kategorií:

1. Psychologické a sociální aspekty.
2. Informační gramotnost.
3. Ochrana spotřebitele.
4. Peněžní gramotnost.
5. Cenová gramotnost.
6. Rozpočtová gramotnost.
7. Právní gramotnost.

V první kategorii je kladen důraz na sociální a psychologické aspekty celkového vnímání domácnosti. Druhý aspekt je schopnost vyhledávání informací a jejich relevantního vyhodnocení. Ochrana spotřebitele je určena právními předpisy ČR. Čtvrtá peněžní gramotnost, kdy domácnost dobře chápe cenové mechanismy a uvědomuje si základní principy při tvorbě cen, rozumí inflaci. Rozpočtová gramotnost přímo souvisí se schopností tvoření domácího rozpočtu a stanovení finančních cílů, a to v rámci všech časových etap domácnosti. Poslední právní gramotnost je zaměřena na orientaci v právním systému ČR a znalost práv a povinností.

Finančně gramotné domácnosti přinášejí prospěch jak pro finanční situaci domácnosti, tak pro celou ekonomiku České republiky i její společnost, z toho důvodu se této problematice věnuje jak ministerstvo financí, tak i ČNB (COFET, a.s., 2012).

3.6 Insolvenční zákon, institut oddlužení a exekuce

Od roku 2006 byl v České republice ustanoven nový nástroj pro občany České republiky, a to takzvané oddlužení neboli osobní bankrot. Problematiku osobního bankrotu upravuje zákon č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

V tomto zákoně je stanovena přesná definice stavu úpadku dlužníka, což znamená že:

Dlužník je v úpadku, jestliže má a) více věřitelů a b) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a c) tyto závazky není schopen plnit (dále jen "platební neschopnost").

Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo b) je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo d) nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil insolvenční soud (Insolvenční zákon, 2016).

Podmínkou je schopnost uhrazení minimálně 30 procent z výše dluhu. V roce 2018 došlo k novelizaci tohoto zákona, který byl schválen parlamentem a výrazně upravuje dané podmínky pro oddlužení, kdy například ruší podmínku oněch 30 procent.

3.6.1 Kategorizace úvěrů

V souvislosti s insolvenčním zákonem a institutem oddlužení je nutné také vysvětlit tzv. kategorizaci úvěrů, kdy banka klasifikuje pohledávky z úvěrů poskytovaných klientům a účtuje pohledávky dle instrukcí stanovených zákonem č. 193/1998 Sb. opatření České národní banky, kterým se stanoví zásady klasifikace pohledávek z úvěrů a tvorby opravných položek k těmto pohledávkám.

Klasifikace pohledávek je velmi důležitou součástí úvěrování, neboť je nedílnou součástí a základem pro tvorbu opravných položek banky.

ČNB dělí úvěry na pět následujících skupin:

1) Standardní – „úvěr, o jehož úplném splacení není třeba pochybovat“, jistina i úrok jsou řádně hrazeny a splátka není po splatnosti déle než 30 dní, žádná z pohledávek dlužníka nebyla v posledních dvou letech restrukturalizována z důvodu zhoršení jeho finanční situace

2) Sledované - „úvěr, jehož úplné splacení je s ohledem na finanční situaci dlužníka pravděpodobné“, splátky jistiny nebo příslušenství jsou hrazeny s dílčími problémy, avšak žádná z nich není po splatnosti déle než 90 dní, žádná z pohledávek za dlužníkem nebyla v posledních 6 měsících z důvodu zhoršení jeho finanční situace restrukturalizována

3) Nestandardní - „úvěr, jehož úplné splacení nejisté, částečné splacení je však vysoce pravděpodobné“, splátky jistiny nebo příslušenství jsou hrazeny s problémy, avšak žádná z nich není po splatnosti déle než 180 dní.

4) Pochybné - „úvěr, jehož úplné splacení je vysoce nepravděpodobné, částečné splacení je možné a pravděpodobné“, splátky jistiny nebo příslušenství jsou hrazeny s problémy, avšak žádná z nich není po splatnosti déle než 360 dní.

5) Ztrátové - „úvěr, jehož úplné splacení je zejména s ohledem na finanční situaci dlužníka nemožné“, je po splatnosti déle než 360 dní. Za ztrátovou se také považuje:

- a) pohledávka za dlužníkem ve vyrovnacím řízení,
- b) pohledávka za dlužníkem, na jehož majetek byl prohlášen konkurz, ledaže jde o pohledávku za podstatou vzniklou po prohlášení konkurzu

Podmínkou pro kategorizaci úvěru ale není jen delikvence ve splácení, změna kategorizace také může nastat z důvodu porušení smlouvy ze strany dlužníka, problematická komunikace s bankou, krize v daném odvětví, či vnější ekonomické, politické a právní faktory.

Nestandardní, pochybné a ztrátové pohledávky se souhrnně označují jako ohrožené pohledávky. Mezinárodně uznávanou kategorií je tzv. úvěr v selhání, podmínkou pro označení úvěru v selhání je tedy ohrožená pohledávka, která je současně po splatnosti více jak 90 dní. Jedná se o sledovanou kategorii převážně díky zkušenostem z posledních deseti let a sleduje se převážně jejich podíl k celkovým úvěrům (ČNB, 2002).

3.6.2 Institut oddlužení

Insolvenční zákon obsahuje i institut oddlužení, což je pojem, který je v praxi nahrazen spíše známějším pojmem osobní bankrot. Tento osobní bankrot je určen pro fyzické osoby a týká se pouze závazků nepocházejících z podnikatelské činnosti.

Proces řízení posouzení, zda má dlužník nárok na osobní bankrot je následující, nejprve je nutné sjednotit veškeré závazky, které dlužník má. Zajištěné úvěry jsou řešeny plným uspokojením věřitelů a věřitelé u nezajištěných úvěrů budou uspokojeni do určité, předem schválené výše. Je zde stanovena minimální výše uspokojení nezajištěných věřitelů, a to do výše nejméně 30 % nezajištěných pohledávek, pokud by výše těchto úvěrů byla nižší, musí s touto situací nezajištění věřitelé písemně souhlasit. Další dluhy lze žadateli odpustit.

Proces insolvenčního řízení začíná podáním insolvenčního návrhu spolu s návrhem na povolení oddlužení. Tento návrh musí dlužník podávat sám, včetně přiloženého seznamu majetku, jeho závazků a přehledu o veškerých jeho příjmech za uplynulé 3 roky a přehled předpokládaných příjmů za období budoucích pěti let. Soud poté vyhodnotí splnění veškerých podmínek pro možnost poskytnutí oddlužení.

Oddlužení může soud také zamítnout, v případech, kdy lze docházet k názoru, sledování nepoctivého cíle dlužníkem, nebo v případě nižšího uspokojení, než je 30 % u nezajištěných věřitelů, nebo jejich souhlasu.

Následné oddlužení lze procesovat buď jednorázovým zpeněžením majetku, nebo postupnou úhradou splátkového kalendáře (Insolvenční zákon č. 182/2006 Sb., 2016).

Jednorázové zpeněžení majetku

Insolvenční správce provádí jednorázové zpeněžení majetku, kdy lze k pohledávce použít peněžní prostředky, nepeněžité i peněžité pohledávky, movitý a nemovitý majetek, různé formy vkladů u bank, cenné papíry, podílové listy a další. Nelze k jakémukoliv zpeněžení použít majetek, který dlužník nezbytně potřebuje k životu a práci a také ty, jejichž odebrání je v rozporu s morálními principy (Insolvenční zákon č. 182/2006 Sb., 2016).

Postupná úhrada splátkového kalendáře

V případě plnění pomocí postupné úhrady splátkového kalendáře, kdy je daná splatnost tohoto kalendáře na dobu 60 měsíců. Splátka je vypočtena pomocí metodiky občanského soudního řádu a daná splátka je rozdělována mezi nezajištěné věřitele v souladu s poměry jejich pohledávek (Insolvenční zákon č. 182/2006 Sb., 2016).

3.6.3 Exekuce

Jedním z krajních způsobů vymáhání pohledávek od dlužníků, představuje pro věřitele exekuce. Exekuční řízení probíhá ve dvou krocích, v tom prvním probíhá soudní řízení, ve kterém ověřuje soud, zda je dluh skutečný a pokud ano, tak nařizuje dlužníkovi dobu na uhrazení. Pokud dlužník tento pokyn nesplní, následuje soudní řízení druhé, ve kterém příslušný soud vydává věřiteli platební příkaz, který jej poté předává příslušnému soudnímu exekutorovi, který na jeho základě vykoná exekuci. V roce 2016 tuto činnost provádělo celkem 158 exekutorů v ČR (Exekutorská komora ČR, 2016).

Proces exekuce lze provést různými způsoby, srážkou dané sumy ze mzdy a jiných příjmů, přikázáním pohledávky, prodejem movitých i nemovitých věcí, postižením závodu, správou nemovité věci, pozastavením řidičského oprávnění.

Nejčastějším způsobem je provádění exekucí pomocí srážek ze mzdy a prodejem movitého a nemovitého majetku. Exekuce pomocí srážek ze mzdy je omezena tak, že má dlužník k dispozici tzv. nezabavitelnou částku, která se počítá z čistého příjmu dlužníka a její výše i odvisí od dalších vyživovaných osob (Parlament ČR, 2016).

4 Praktická část

Následující část diplomové práce bude rozdělena do několika částí. První část je věnována vývoji zadlužování v České republice, druhá porovnává zadluženost ČR s vybranými zeměmi Evropské Unie, kde byly vybrány nejzadluženější vyspělé ekonomiky EU (Dánsko a Nizozemí), země tzv. Víšegrádské Čtyřky, Pobaltské země a státy Jižní Evropy.

V praktické části jsou použita data, která jsou veřejně dostupná na internetových stránkách České národní banky (ČNB), Českého statistického úřadu (ČSÚ) a Eurostatu. Informace dostupné na stránkách ČNB jsou časové řady ARAD, což je veřejná databáze, která je součástí informačního servisu České národní banky. Jejím cílem je vytvořit jednotný systém prezentace časových řad agregovaných údajů za jednotlivé statistiky a oblasti finančního trhu. Převážná část těchto údajů pochází ze statistických zpracování prováděných přímo v ČNB, některá data jsou převzata z externích zdrojů, například z ČSÚ. Data z Eurostatu jsou následně využita pro zpracování informací o zahraničních domácnostech, Eurostat je statistický úřad Evropské Unie a jeho úkolem je poskytovat harmonizovaná statistická data na úrovni Evropské Unie a dále poskytovat statistické srovnání regionů a členských států.

Poslední praktická část obsahuje rozhovor s odborníkem v oblasti poskytování a vyhodnocování spotřebitelských úvěrů v ČR, s dlouholetou praxí jak v rámci schvalování, tak s přeměnou bankovního sektoru od poloviny 90. let do současnosti. Rozhovor doplňuje výsledky z hodnocení vývoje zadlužení v České republice.

4.1 Zadluženost domácností v České republice

První část stručně shrnuje zadluženost domácností před rokem 1993 v rámci České republiky a Slovenska, další části se již věnují situaci po roce 1993.

4.1.1 Zadluženost domácností před rokem 1993

V době před rokem 1989 nebyl trh s úvěrováním domácností příliš rozvinutý, v období komunismu nebyla na trhu nabídka, kterou by bylo možné považovat za nabízení úvěrů domácnostem v takové podobě, jak je chápána dnes. Lze říci, že byly dostupné pouze tzv. novomanželské půjčky, což byl produkt určený pro novomanžele, který plně zašitovala státní instituce s velmi nízkou úrokovou sazbou (cca 1 %).

V té době na trhu působilo velmi málo bankovních subjektů např.:

- *Státní spořitelna* (v 90. letech se přeměnila v Českou spořitelnu), která spravovala finance drtivé většiny domácností.

- *Živnostenská Banka* – zahraniční platby pro fyzické osoby.

- *Československá Obchodní banka* – zahraniční platby pro právnické osoby.

Ostatní bankovní domy zpravidla nesloužily ke spravování financí domácností, tedy jejich vliv na domácnosti byl mizivý. V podobě, v jaké chápeme dnes spotřebitelský úvěr, nebyly tedy hotovostní úvěry nijak nabízeny. Počátkem devadesátých let došlo k výrazné změně směřování financí domácností. Od orientace na úspory došlo k transformaci orientace na spotřebu. Trh s poskytovateli úvěrů tedy začal velmi rapidně růst.

4.1.2 Zadluženost domácností po roce 1993

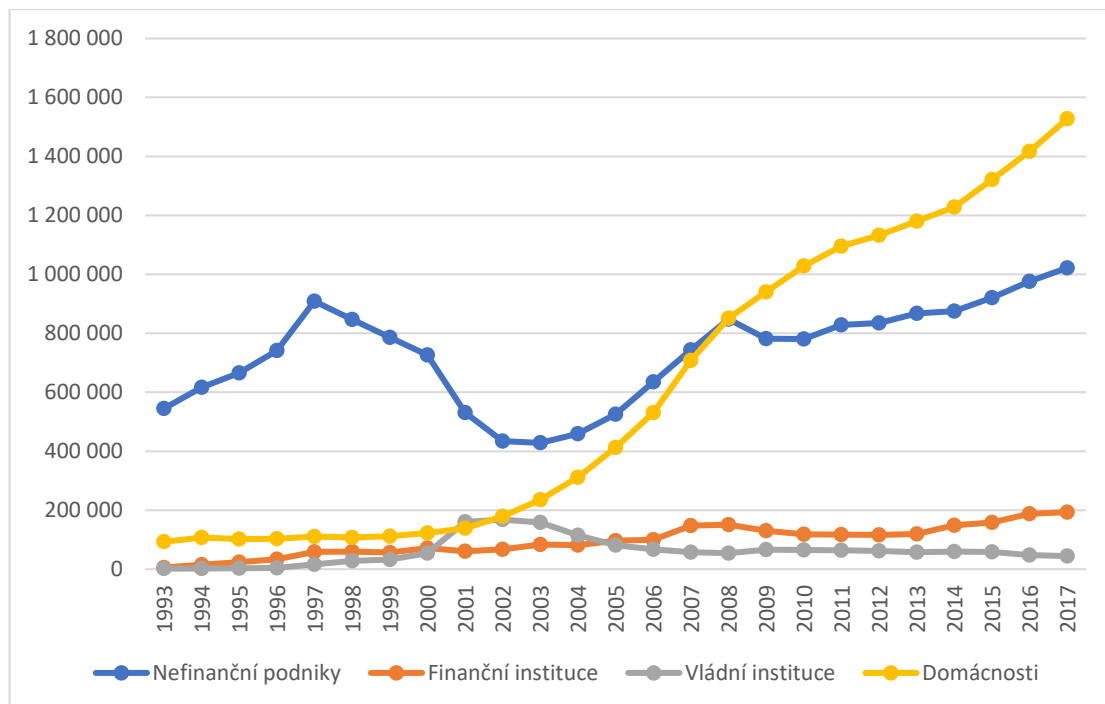
Následující podkapitoly jsou věnovány zadlužování domácností v České republice od 1993 až do roku 2017. S ohledem na rozdělení tehdejší České a Slovenské Federativní Republiky k e konci roku 1992, není dále věnována pozornost vývoji zadlužování před rokem 1993. Díky nastavení roku 1993, jako roku prvního, je možné celistvé posouzení v rámci jednotného územního celku – tedy České republiky, bez předcházející části Slovenska.

4.1.3 Výše úvěrů v rámci sektorového hlediska v letech 1993 až 2017

Zadluženost domácností v České republice procházela od roku 1993 velmi výraznou změnou, její tempo navyšování bylo velmi výrazné, jak napovídá graf č.1, od roku 1993 došlo k významnému posunu zadlužení domácnosti v rámci celkového zadlužení sektorů v České republice.

Zatímco v prvních letech po roce 1993 byly největšími příjemci úvěrů nefinanční podniky, jejichž úvěry byly zastoupeny 84 % v rámci celkových úvěrů, v současné době jsou největšími příjemci úvěrů právě domácnosti, které mají 60 % veškerých poskytnutých úvěrů. Dle dostupných informací ze statistiky ČNB bylo procentuální zastoupení úvěrů domácnostem nejnižší v letech 1996 a 1997, kdy výše úvěrů domácnostem představovala necelých 12 % z objemu celkových úvěrů. Výrazný nárůst začal rokem 2001, kdy byla úroveň necelých 18 % a v dalších letech docházelo k výraznému navyšování až k současné hodnotě 60 %. Absolutní úroveň úvěru domácnostem dosáhla ke 31.12.2017 výše 1,52 bilionu korun.

Graf 1 ČR: Bankovní úvěry dle sektorového hlediska (v mil Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování, (zdroj ČNB, 2017)

Výše zadlužení domácností se od roku 1993 zvýšila více než čtrnáctkrát, od roku 2000 jedenáctkrát. Zde je jasně viditelný trend zvyšování tempa zadlužování domácností po roce 2000. Mezi lety 2000 až 2007 došlo k postupnému navyšování meziročního tempa růstu až na hodnotu 25 procent. Po roce 2007 pravděpodobně i vlivem světové krize (jejíž dopady byly mnohem globálnějšího charakteru oproti tzv. internetové bublině po roce 2000) došlo k výraznému poklesu meziročního trendu zadlužování, což ale s ohledem na absolutní hodnoty dluhu již nebylo pro samotné navyšování dluhu zásadní. Z grafu č.1 je zřejmé, že ani ekonomická recese a pokles světové ekonomiky nezastaví zadlužování domácností, pouze dojde k jeho zpomalení.

Po roce 2015 dochází opětovně k výraznému meziročnímu navýšení zadluženosti domácností, pravidelně o 7 % (v absolutní hodnotě o více jak 90 miliard korun každý rok). Samozřejmě lze také nárůst zadlužení přičíst dalším faktorům, jako jsou např. změna legislativy, nové úvěrové produkty, nárůst cen nemovitostí, toto bude dále podrobeno zkoumání v další části diplomové práce.

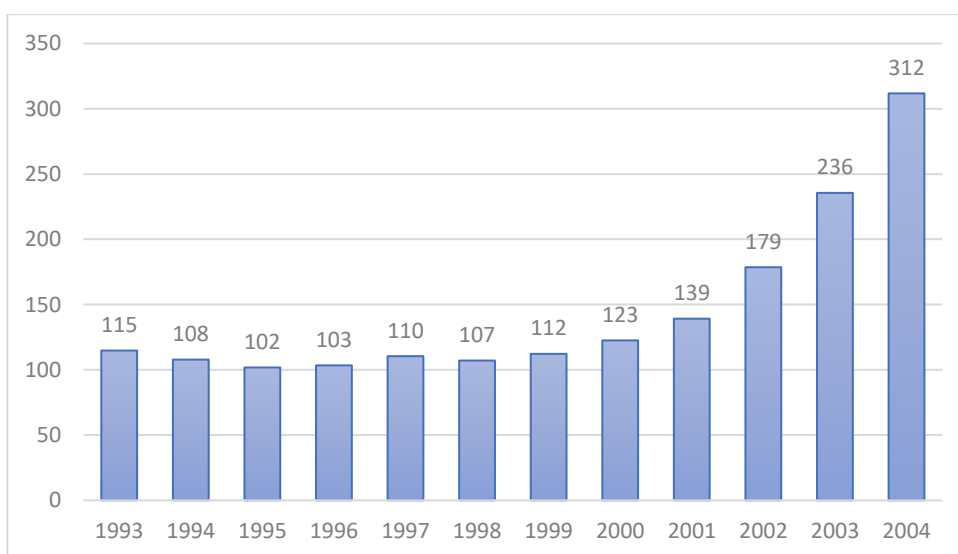
4.1.4 Úvěry domácnostem po roce 1993

Vykazování výše úvěru domácnostem Českou Národní Bankou je vhodné rozdělit do vícero částí z důvodu odlišné použité metodiky vykazování. Do roku 2004 vycházela vykazovaná data pouze z bankovní statistiky, v roce 2005 byla do této statistiky připojena i data pocházející od ostatních zprostředkovatelů financování aktiv. Z toho důvodu je hodnocení vývoje zadlužování v České republice rozděleno do dvou období, a to na období od roku 1993 do roku 2004, druhé období zahrnuje rok 2005 až 2017.

4.1.5 Úvěry domácnostem v letech 1993 až 2004

Vývoj objemu úvěrů domácnostem od roku 1993 zobrazuje níže uvedený graf, zde je jasně patrné výrazné tempo navyšování úvěrové angažovanosti domácností v období po roce 1993. K 31.12.1993 byla absolutní výše úvěrů domácnostem ve výši 115 miliard korun. Po tomto roce došlo ke snižování úvěrové angažovanosti až na hodnotu 102 miliard korun dosažené v roce 1995. Toto snížení lze přisuzovat nejistotě obyvatel v rámci hospodářské transformace.

Graf 2 ČR: Úvěry poskytnuté domácnostem 1993 -2004

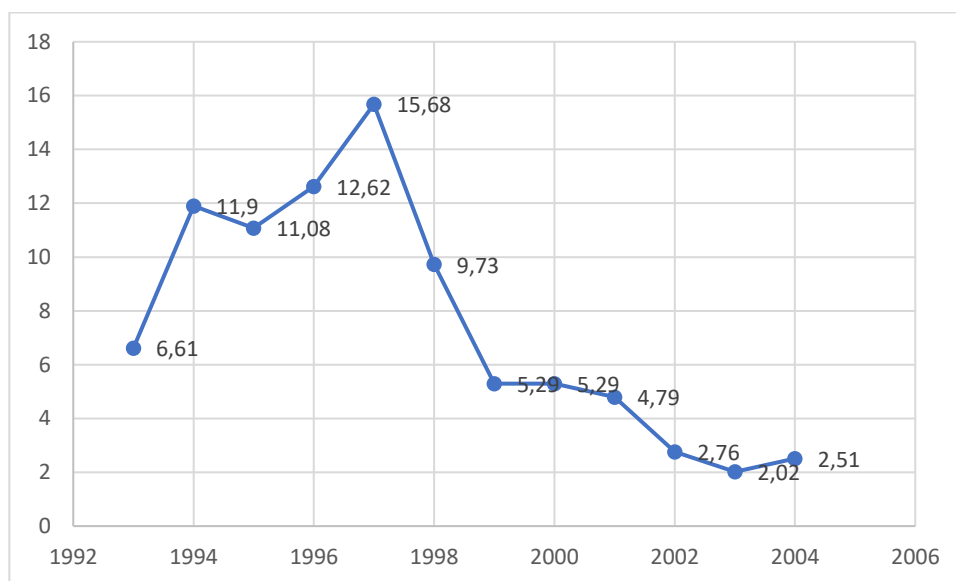

Zdroj: Vlastní zpracování, (ČNB, 2017)

Od roku 1996 došlo k mírnému nárůstu výše úvěru a v dalších obdobích docházelo k výraznému navyšování, v posledních letech sledovaného období v letech 2002 až 2004 docházelo k meziročnímu nárůstu o více než 30 %. V absolutních číslech je nárůst zadluženosti domácností na konci sledovaného období vyšší o více než 197 miliard korun, což činí nárůst oproti původnímu období o více jak 271 %.

Důvodem takového významného růstu zadlužení mohou být výrazné změny ve výši úrokových sazeb. Úroková míra PRIBOR dosáhla svého vrcholu v roce 1997, kdy její výše byla na úrovni 15,68 % a tato výše posléze až do konce sledovaného období 2004 stále klesala a to až na hodnotu pouhých 2,51 % ke konci roku 2004. Průběh vývoje úrokových sazeb znázorňuje následující graf.

Graf 3 ČR: PRIBOR v letech 1993 – 2004

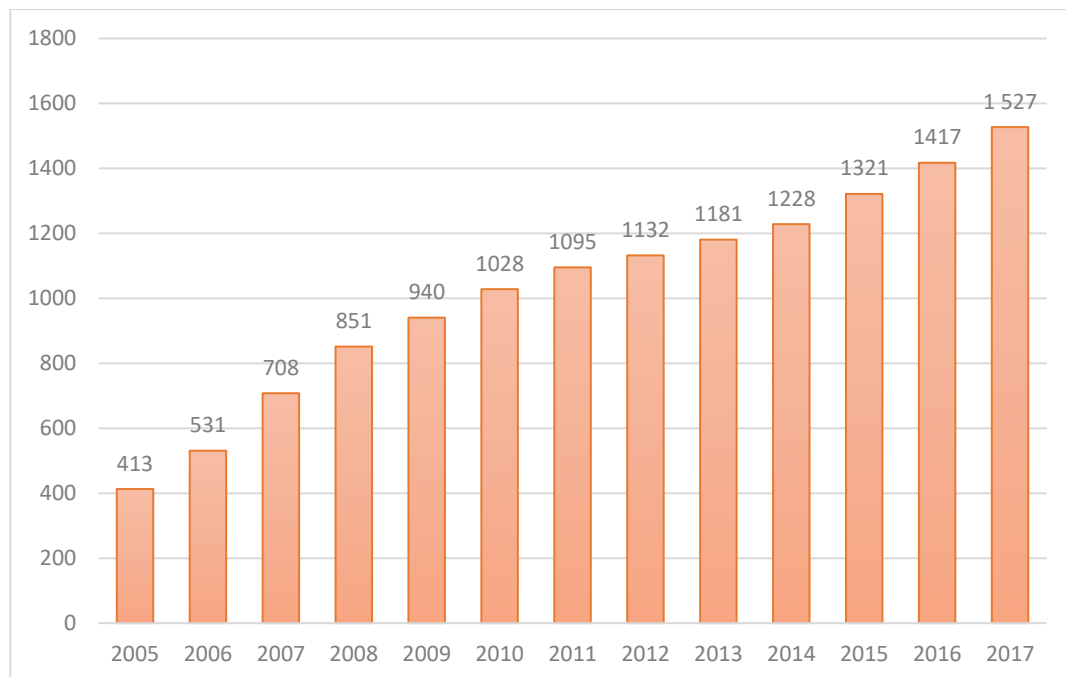

Zdroj: Vlastní zpracování, (ČNB, 2017)

4.1.6 Úvěry domácnostem v letech 2005 až 2017

V období 2005 až 2007 nedošlo k výrazné změně poskytování úvěrů domácnostem, pouze pokračuje trend započatý v roce 1996, což znamená, že celkový dluh domácnosti stále roste. V roce 2008 došlo k postupnému procentuálnímu poklesu dynamiky navyšování úvěrů domácnostem, což zapříčinila v převážné míře finanční situace po světové krizi. I přes pokles tohoto tempa navyšování úvěrů, docházelo díky absolutním částkám k navyšování celkové poskytnuté výše úvěrů. Do roku 2007 procentuálně rostlo navýšení až o 33 % ročně, v roce 2008 došlo k poklesu tempa na 20 %. V letech 2010 až 2014 se meziroční růst postupně snižoval na necelá 4 % v roce 2014. V roce 2015 opět dochází ke změně meziročního růstu, v tomto roce růst dosahuje více jak 7,5 %, pravděpodobně díky velmi dobré ekonomické situaci v České Republice společně s velmi vysokou zaměstnaností jejich obyvatel. Tempo navyšování mezi 7 a 8 % se následně udržuje i v letech 2016 a 2017.

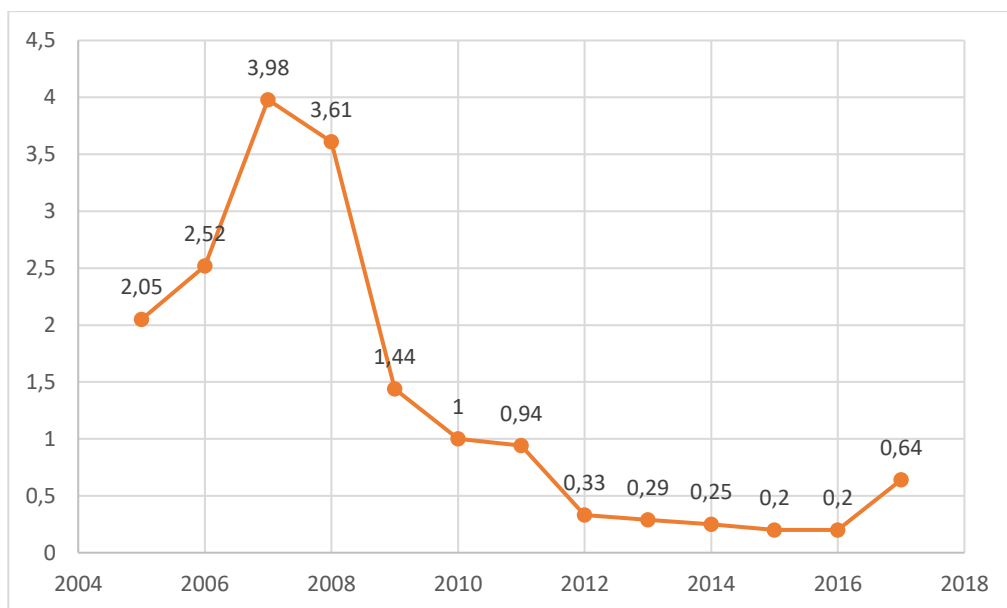
Graf 4 ČR: Úvěry poskytnuté domácnostem 2005 -2017

Zdroj: Vlastní zpracování, (ČNB, 2017)

Úroková sazba PRIBOR po roce 2005 rostla a dosáhla svého maxima v roce 2007, kdy její hodnota dosahovala 3,98 %, následkem kroků vedení ČNB v souvislosti se světovou ekonomickou krizí došlo k poklesu této sazby za účelem rozhýbat ekonomiku a zvýšit zájem obyvatel o úvěry. V rámci světové krize byla sazba výrazně ponížena až na hodnotu 0,2 %.

Graf 5 ČR: PRIBOR v letech 2005 - 2017

Zdroj: Vlastní zpracování, (ČNB, 2017)

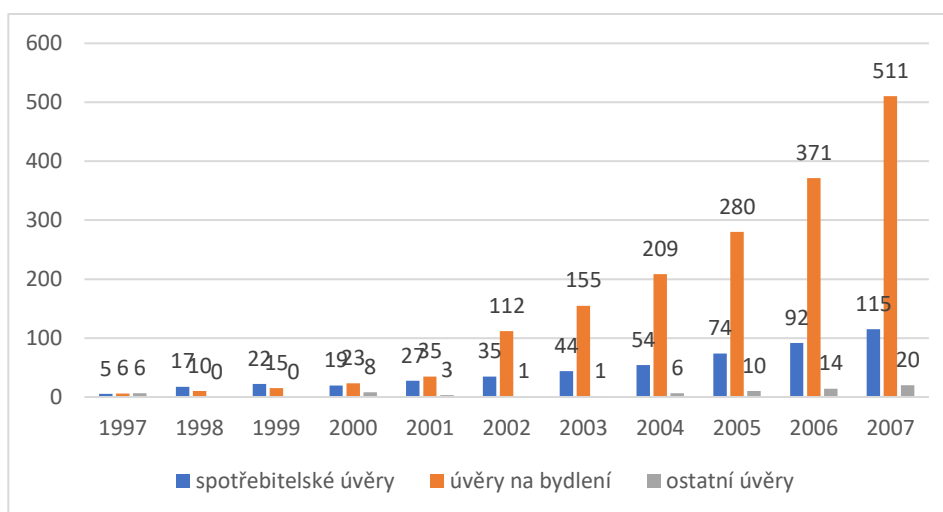
Zatímco v roce 2008 byla úroková sazba na hodnotě 3,61 %, v roce 2009 dosáhla sazba úrovně 1,44 % a v následujících obdobích docházelo k postupnému snižování této sazby až na hodnotu 0,2 %, tato hodnota byla držena v letech 2015 a 2016.

V roce 2017 došlo díky dobrému stavu ekonomiky k navýšení základní úrokové sazby na hodnotu 0,64 % a lze očekávat, že v rámci dobré kondice české ekonomiky a současnému stavu ukazatelů světové makroekonomiky, bude jeho výše dále posilována. Toto posílení, ale nemusí znamenat okamžité promítnutí do veškerých úrokových sazeb. Zpravidla na tyto změny nejdříve zareagují úrokové sazby u hypotečních úvěrů, které jsou pravidelně vyhlášovány s měsíční platností, oproti standardním spotřebitelským úvěrům a refinancováním nezajištěných nemovitostí, kde dochází k úpravám sazeb v delším časovém horizontu.

4.1.7 Úvěry na bydlení a spotřebitelské úvěry

V 90. letech byla výše veškerých úvěrů poměrně na nízké úrovni – úroky byly vysoké, tempo života obyvatel odlišné, společnost nebyla cílena na spotřebu a konzumní styl života. Od roku 1997 ČNB vykazuje úvěry dle účelu – úvěry na bydlení, spotřebitelské a ostatní úvěry. Hypoteční úvěr byl poměrně nový produkt, který nebyl na trhu v ČR vyzkoušený a řada obyvatel k němu přistupovala s počáteční nedůvěrou a obezřetností, proto nebyl před rokem 2000 hypoteční úvěr příliš využíván. Nárůst úvěrů na bydlení lze vysledovat v roce 2002, kdy jeho výše vzrostla oproti předcházejícímu období na více než trojnásobek hodnoty. Tempo jeho růstu do roku 2007, téměř zpětinásobilo hodnotu z roku 2002, kdy dosáhla výše půl bilionu korun.

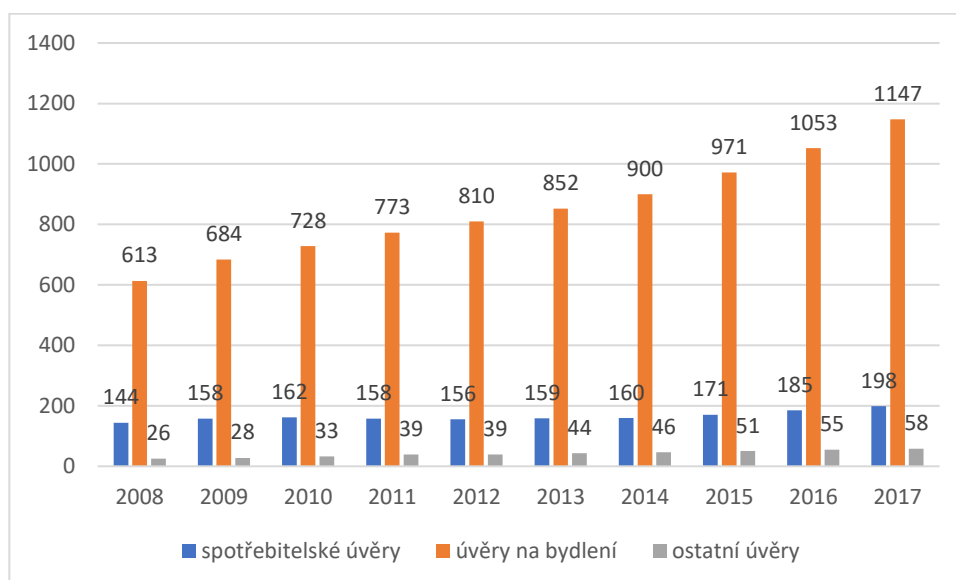
Graf 6 Úvěry na bydlení a spotřebitelské úvěry v ČR 1997-2007

Zdroj: Vlastní zpracování, (ČNB, 2017)

V roce 2008 došlo k poklesu růstu s ohledem na ekonomickou situaci. Výše úvěru na bydlení přesáhla 1 bilion korun v roce 2016 tedy za 9 let. Spotřebitelské úvěry mají tendenci v růstu poměrně konstantní, mírný pokles v tempu nastal také po roce 2008, ale lze říci, že stále dosahují hodnoty cca 20 procent z výše úvěru na bydlení po celou dobu sledování. Úvěry na bydlení jsou v absolutní hodnotě mnohonásobně vyšší i s ohledem na průměrnou výši hypotečního úvěru, která v porovnání s úvěrem spotřebitelským je na vyšší částku.

Graf 7 Úvěry na bydlení a spotřebitelské úvěry v ČR 2008-2017

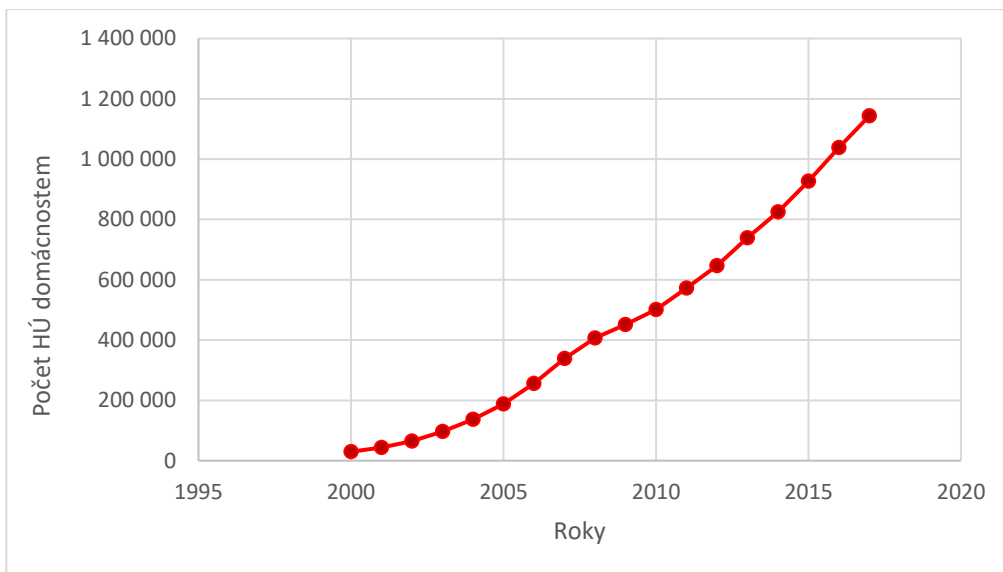

Zdroj: Vlastní zpracování, (ČNB, 2017)

4.1.8 Hypoteční úvěry v letech 2000 až 2017

Tempo růstu počtu hypotečních úvěrů dosáhlo svého maxima v roce 2007, kdy došlo k meziročnímu navýšení o 38 % (počet nových hypotečních úvěrů oproti roku předcházejícímu). Světová krize v roce 2008 zapříčinila výrazný pokles tohoto tempa na 19 %, což je s přihlédnutím na finanční krizi logické a v následujících letech již tempo růstu oscilovalo mezi 10 % - 12 %, V roce 2016 dosáhl počet hypotečních úvěrů významného milníku, kdy bylo dosaženo 1 milionu hypotečních úvěrů.

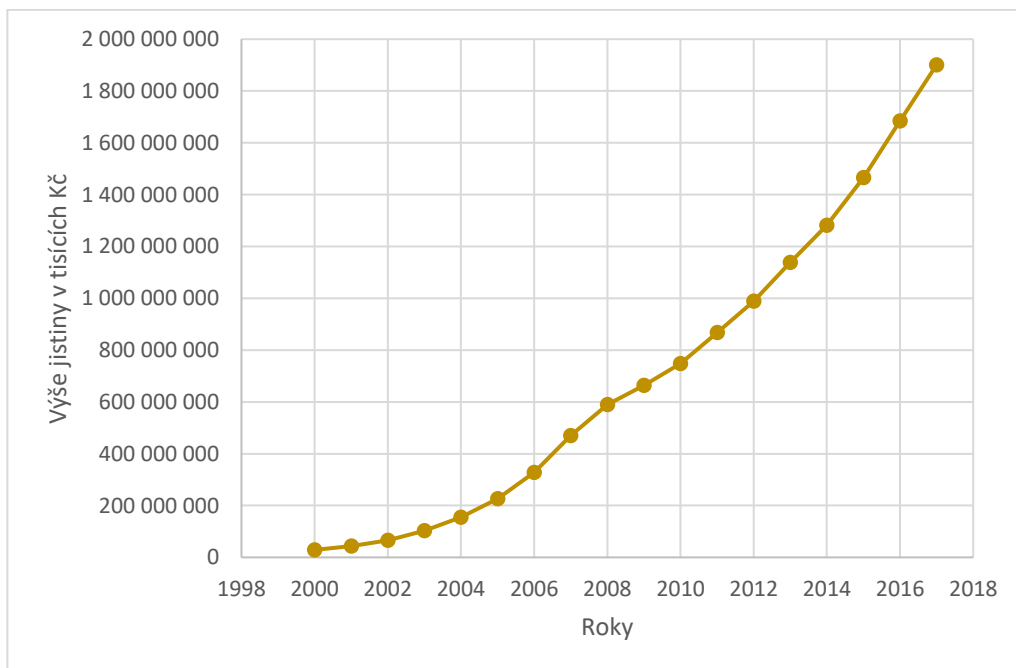
Graf 8 Počet hypotečních úvěrů v ČR

Zdroj: Vlastní zpracování, (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2016)

Výše tempa narůstání smluvní jistiny kopíruje tempo navyšování počtu hypoték a v současné době výše jistiny dosahuje 1 900 miliard korun. Toto tempo samozřejmě odráží nejen situaci na trhu hypotečních úvěrů, ale také samotnou cenu nemovitostí, která během posledních let výrazně vzrostla.

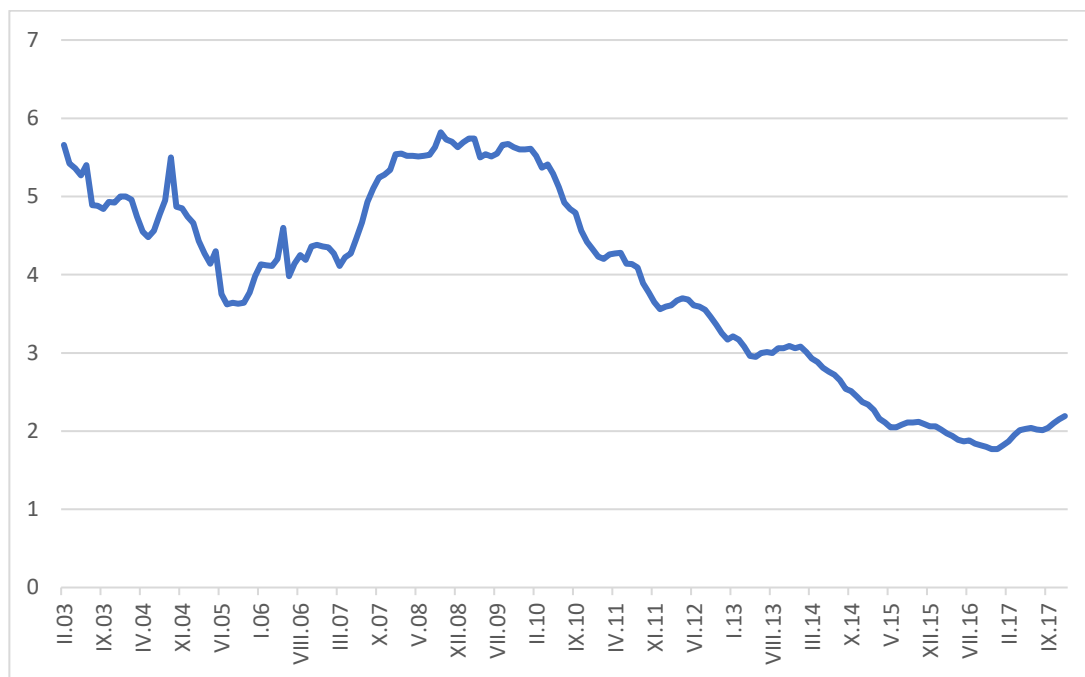
Graf 9 Výše jistiny u hypotečních úvěrů v ČR (tis. Kč.)

Zdroj: Vlastní zpracování, (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2016)

Úrokové sazby na hypotečních úvěrech do roku 2008 rostly na své maximum 5,82 procent ze září 2008, a následně klesaly na historické minimum 1,77 procenta z konce roku 2016. V následujícím roce došlo k mírnému růstu tohoto ukazatele na současnou hodnotu 2,19 %.

Graf 10 ČR: Průměrná úroková sazba hypotečních úvěrů od roku 2003

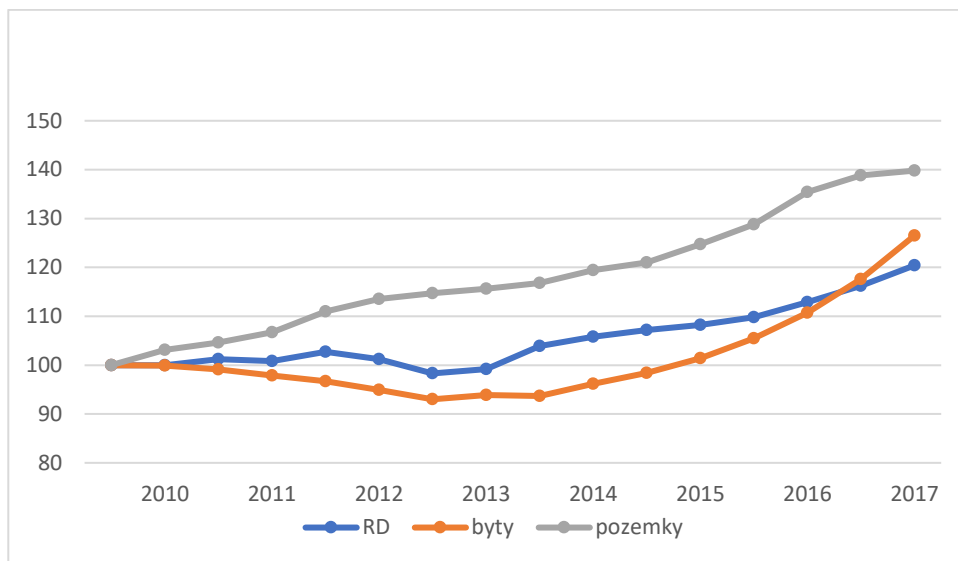

Zdroj: Vlastní zpracování, (hypoindex,2018)

4.1.9 Ceny nemovitostí v České republice

Ukazatelů pro sledování cen nemovitostí je dnes celá řada, vedle speciálních internetových stránek, jako je cenovamapa.org, zde existuje i tzv. HB index, který byl představen v dubnu 2011 a rozděluje nemovitosti do několika kategorií: *byty*, *rodinné domy* a *pozemky*. Tento ukazatel je založen na reálných odhadech tržních cen nemovitostí, které si prostřednictvím hypotečního úvěru pořídili klienti Hypoteční banky. HB INDEX je zkonstruován s využitím hedonického modelu, který sleduje až 30 různých parametrů nemovitostí.

Graf 11 ČR: HB index

Zdroj: Vlastní zpracování, (Fincentrum a.s., 2016)

Samotný HB INDEX je sledován za celou Českou republiku, a to u tří typů nemovitostí, jak bylo popsáno výše – u bytů, rodinných domů a pozemků. Za bazickou hodnotu 100 byly zvoleny skutečné ceny nemovitostí k 1. lednu 2010, jeho hodnota bude vždy definována s přesností na jedno desetinné místo. Struktura indexu je z důvodu zachování dlouhodobé kontinuity neměnná. Na rozdíl od nabídkových cen je jeho hodnota založena na uskutečněných transakcích s nemovitostmi – je tedy tržním ukazatelem a je zveřejňován na kvartální bázi (Fincentrum a.s., 2016).

Oceňování nemovitostí je upraveno zákonem o oceňování majetku č. 151/1997 Sb. o oceňování majetku a o změně některých zákonů, přičemž ceny, koeficienty, srážky k cenám, nebo přírážky k cenám, platné postupy pro oceňování věcí a jiných majetkových práv ustanovuje oceňovací vyhláška č. 199/2014, k provedení zákona o oceňování majetku (Fincentrum a.s., 2016).

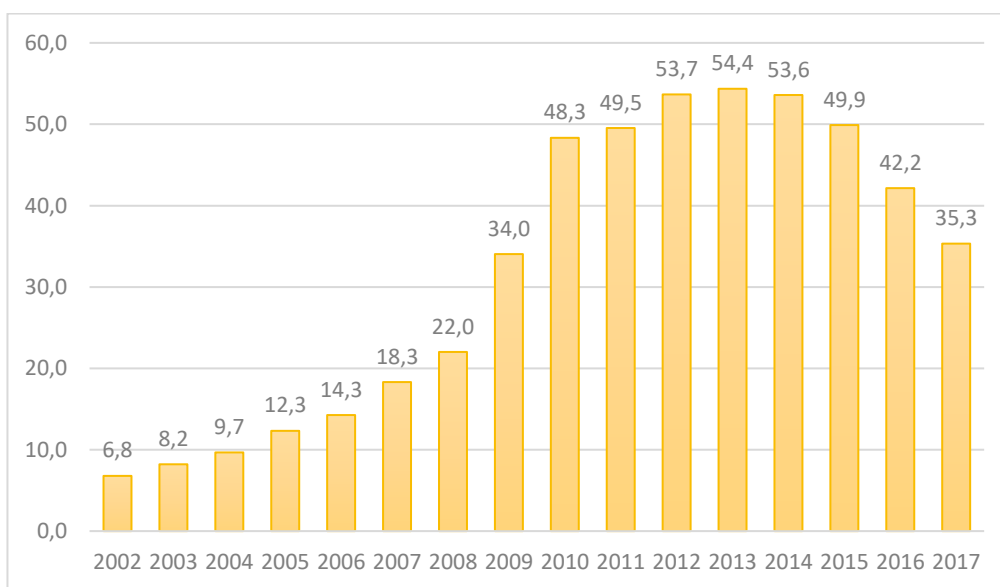
V rámci České republiky je patrný jasný trend v růstu cen veškerých typů nemovitostí, v roce 2017 u pozemků až o 40 % z hodnoty ceny pozemku v roce 2010. Růst ceny bytů v posledním roce byl rychlejší, než cen domů což lze vysledovat z poptávky po bytech během posledních let jako možné investice pro pronajímání (Fincentrum a.s., 2016).

4.1.10 Úvěry v selhání v České republice

Vývoj úvěrů v selhání opět výrazně ovlivnila situace po roce 2008, kdy došlo k výraznému navýšení absolutní výše objemu těchto úvěrů. Nejednalo se jen o úvěry v prodlení

se splácením, ale i restrukturalizované úvěry po problematickém splácení – ke změně splátkového kalendáře dochází právě z důvodu nedobrého splácení stávajícího úvěru. Změna splátkového kalendáře zpravidla nastává po dvou situacích, v prvním případě jsou evidovány na úvěru problémy se splácením a věřitel kontaktuje dlužníka s návrhem na změnu splátkového kalendáře, tento typ restrukturalizace může být uveden i mezi úvěry v selhání, ve druhém případě dlužník sám kontaktuje věřitele s ohledem na změnu jeho finanční situace a chce se s věřitelem předem domluvit na určité změně ve splácení, aby daný úvěr byl hrazen řádně.

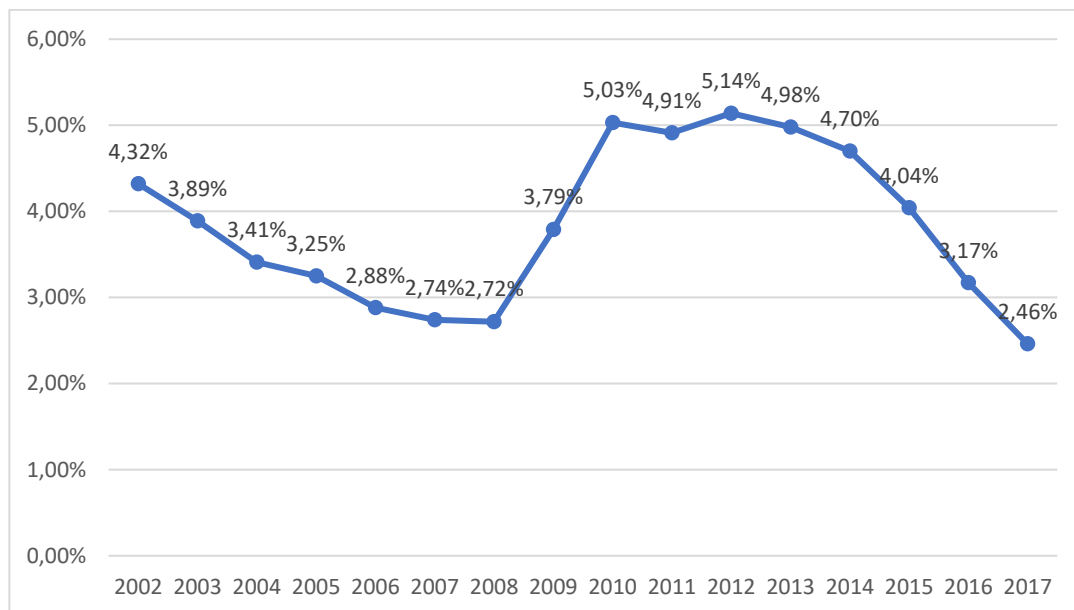
Graf 12 ČR: Úvěry v selhání (mld. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování, (ČNB, 2017)

Graf č. 11 zachycuje vývoj úvěrů v selhání jako celek, kdy je v něm počítáno s úvěry na bydlení, ostatními úvěry a spotřebitelskými úvěry a ostatními úvěry. I když se navýšení absolutní hodnoty úvěrů v selhání může zdát velmi výrazné, další graf poměrného zastoupení ukazuje nárůst jen o několik procent. Od roku 2012 nastává pokles těchto úvěrů vůči celku. To je dáno především dobrou ekonomickou situací a je otázkou, jak by daný podíl byl změněn v případě vypuknutí další větší finanční krize.

Graf 13 ČR: Podíl úvěrů v selhání (v %)

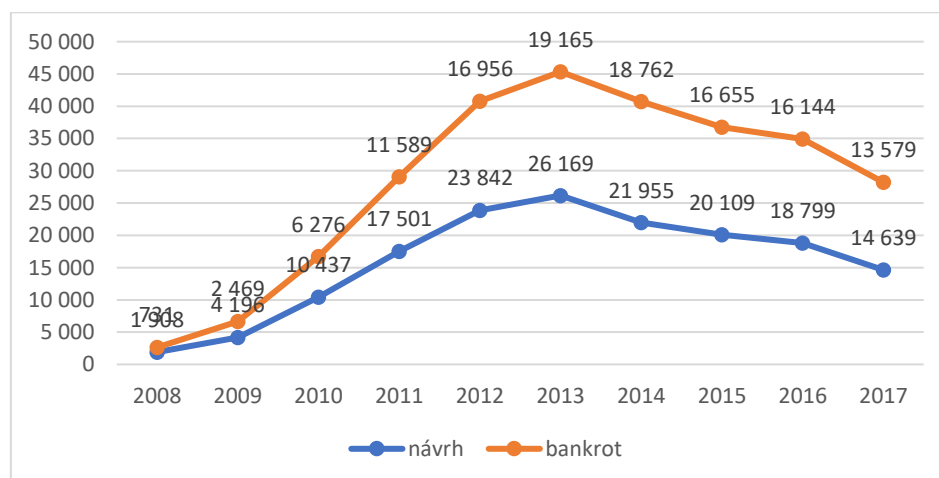
Zdroj: Vlastní zpracování, (ČNB, 2017)

4.1.11 Osobní bankroty v České republice

Osobní bankroty

Zavedení osobních bankrotů do praxe začalo v roce 2008 – tento nástroj byl poměrně nový a počet osobních bankrotů v prvních letech proto prudce stoupal. V roce 2013 počet osobních bankrotů přesáhl 19.000 a v následujících letech již jejich počet klesal. Za rok 2017 již bylo osobních bankrotů 13.579. S ohledem na schválenou novelizaci oddlužení, kdy již nebude nutné uhradit 30 % z původní výše dluhu lze tedy očekávat nárůst žádostí o osobní oddlužení.

Graf 14 ČR: Návrhy na osobní bankroty a bankroty

Zdroj: Vlastní zpracování, (zdroj ČSZU)

Exekuce v ČR

V roce 2016 Otevřená společnost o.p.s. spustila internetový projekt mapaexekuci.cz s cílem zvýšení informovanosti obyvatel ČR a také za účelem vymahatelnosti informací.

Daný projekt na geografické bázi zobrazuje četnost exekucí v rámci České republiky, umožňuje rozdělení republiky na jednotlivé kraje s možností na detailnější rozdělení na okresy a obce, kdy lze velmi přesně vysledovat konkrétní data o exekucích v rámci jednotlivých oblastí.

V průběhu roku 2017 byl tento projekt postupně upravován a v současné době (počátkem roku 2018) poskytuje celou řadu informací o exekucích v rámci České republiky.

Tabulka 3 Exekuce v ČR 2016 a 2017

	2016	2017	změna
Počet osob v exekuci (v tis.)	831	863	3,85%
Počet osob se 3 a více exekucemi (v tis.)	489	493	0,82%
Podíl osob v exekuci (z počtu obyvatel v ČR)	9,30%	9,70%	4,30%
Celkový počet exekucí (v mil. ks)	4,44	4,67	5,18%
Vymáhaná jistina	-	239 mld. Kč	-

Zdroj: Vlastní zpracování, (zdroj mapaexekuci.cz, 2018)

V roce 2017 bylo v exekuci 863 tis. osob, což je nárůst o 3,85 % oproti roku 2016 kdy bylo v exekuci 831 tis. lidí, téměř půl milionu osob (493 tis.) má 3 a více exekucí, zde je patrný nárůst o 0,82 %. Podíl osob v exekuci vzrostl o 4,3 % na 9,7 % v roce 2017, celkový počet exekucí také narostl o více jak 5 % na hodnotu 4,67 milionů exekucí v roce 2017.

Tabulka 4 Exekuce dle krajů ČR

kraje	Počet osob v exekuci			Podíl osob v exekuci			Celkový počet exekucí			Průměrný počet exekucí na osobu		
	2016	2017	změna	2016	2017	změna	2016	2017	změna	2016	2017	změna
Hlavní město Praha	87 264	90 062	3,21%	8,09%	8,50%	5,07%	669 197	583 263	-12,84%	7,7	6,5	-15,58%
Středočeský kraj	95 103	100 327	5,49%	8,64%	9,12%	5,56%	489 133	496 238	1,45%	5,1	4,9	-3,92%
Jihočeský kraj	47 018	48 655	3,48%	8,71%	9,01%	3,44%	280 502	284 664	1,48%	6	5,9	-1,67%
Plzeňský kraj	45 680	47 175	3,27%	9,32%	9,62%	3,22%	253 555	256 426	1,13%	5,6	5,4	-3,57%
Karlovarský kraj	40 068	44 215	10,35%	15,81%	17,45%	10,37%	207 517	211 655	1,99%	5,2	4,8	-7,69%
Ústecký kraj	115 090	125 241	8,82%	16,62%	18,08%	8,78%	613 498	652 338	6,33%	5,2	5,3	1,92%
Liberecký kraj	43 092	44 895	4,18%	11,64%	12,13%	4,21%	227 235	234 298	3,11%	5,3	5,2	-1,89%
Královéhradecký kraj	37 351	38 166	2,18%	7,98%	8,16%	2,26%	180 666	182 061	0,77%	4,8	4,8	0,00%
Pardubický kraj	30 920	30 910	-0,03%	7,08%	7,08%	0,00%	157 776	158 962	0,75%	5,1	5,1	0,00%
Vysočina	24 118	24 974	3,55%	5,57%	5,77%	3,59%	136 418	137 755	0,98%	5,7	5,5	-3,51%
Jihomoravský kraj	78 522	78 072	-0,57%	7,88%	7,94%	0,76%	478 484	466 750	-2,45%	6,1	5,9	-3,28%
Olomoucký kraj	49 257	47 888	-2,78%	9,14%	8,89%	-2,74%	249 929	249 176	-0,30%	5,1	5,2	1,96%
Moravskoslezský kraj	110 920	112 277	1,22%	10,74%	10,87%	1,21%	602 913	609 190	1,04%	5,4	5,4	0,00%
Zlínský kraj	28 456	28 650	0,68%	5,70%	5,74%	0,70%	146 058	145 382	-0,46%	5,1	5,1	0,00%

Zdroj: Vlastní zpracování, (zdroj mapaexekuci.cz, 2018)

Tato mapa zobrazuje zastoupení jednotlivých krajů, kde je patrná vysoká koncentrace exekucí a osob v exekuci. Mezi tyto kraje patří kraj Ústecký, Moravskoslezský, Karlovarský a Liberecký, zde je procentuální zastoupení osob v exekuci nad republikovým průměrem. Je zde také patrný nárůst počtu osob v exekuci v rámci jediného roku, což velmi často zapříčiňuje řízená koncentrace sociálně slabších domácností do určitých míst v rámci republiky, velmi často ve spolupráci s majiteli nemovitostí (ubytoven), kteří těmto osobám v nouzi následně poskytují drahé nájemné, hrazené v rámci sociálních dávek státem.

Pro řadu těchto osob je toto umístění začarovaným kruhem, ze kterého je téměř nemožné se dostat. (zdroj: Jak zůstat člověkem v síti dluhů – kvalitativní výzkum z mapaexekuci.cz)

4.2 Porovnání zadluženosti ČR a vybraných států EU

V rámci komparace zadluženosti domácností České republiky a států EU jsou vybrány následující země:

Dánsko a Nizozemí, z důvodu, že se jedná o země s nejvyšší hodnotou hrubého zadlužení v rámci EU a zároveň jde o velmi vyspělé země.

Maďarsko, Polsko a Slovensko – jedná se o země s obdobnou historickou minulostí, bývalé země východního bloku, jinak také označovány společně s ČR jako země Víšegrádské čtyřky. Tyto země mají společnou minulost a zároveň jsou velmi často společně řešené postupy na vládních úrovních v rámci jednání V4.

Litva, Lotyšsko, Estonsko – pobaltské země, před rokem 1990 součástí Sovětského svazu, tyto země byly během posledních let velmi často zmiňovány v tisku v souvislosti se silnou recesí a velmi rychlým ekonomickým propadem.

Itálie, Španělsko, Portugalsko – jižní státy EU, které spadají do tzv. kategorie PIGS, tedy rizikových států EU nejvíce ovlivněných vývojem ekonomiky posledních 10 let (Řecko s ohledem na nedostatečně dostupná data nebylo do porovnání zařazeno). Tyto státy jsou velmi často zmiňovány jako velmi rizikové a jsou patrné obavy z jejich ekonomického vývoje do budoucna s možností zasáhnutí ekonomiky celé Evropské Unie.

4.2.1 Dánsko a Nizozemí

Dánsko má **5 748 769** obyvatel s mediánem měsíční mzdy **4 083** EUR, což je více pětinasobek oproti ČR. Dánsko je pravidelně zařazováno mezi celosvětově nejsilnější a nejefektivnější ekonomiky světa. Dánsko má vysokou kvalitu veřejných služeb, školství, pružný trh práce a štědrá sociální síť.

Naopak je v Dánsku jedno z nejvyšších daňových zatížení a zároveň Dánský daňový systém patří mezi nejsložitější na světě. V roce 2016 byla hodnota daňového zatížení vůči HDP ve výši **46,4** %. (Zastupitelský úřad ČR v Kodani, 2017)

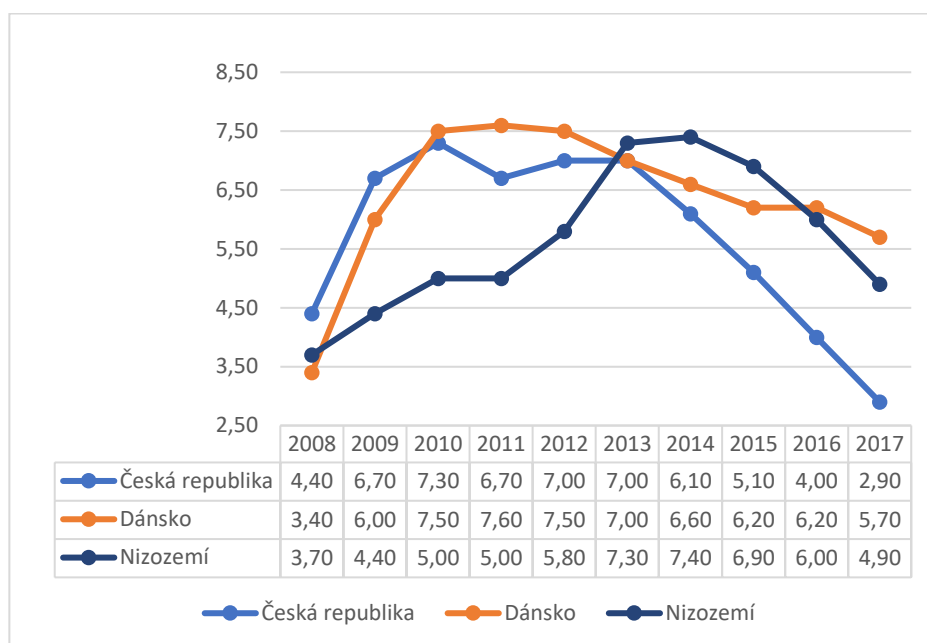
Nizozemí má **17 037 000** obyvatel s mediánem měsíční mzdy **2 560** EUR, což je druhá nejvyšší hodnota ze sledovaných zemí a dosahuje 3,5násobku ve srovnáním s Českou republikou.

Nizozemský statistický úřad ve své poslední zprávě zveřejnil informace o potvrzení hospodářského růstu. Po letech 2012 a 2013, kdy byl trend hospodářského růstu klesající, došlo v roce 2014 k růstu ekonomiky o 0,88 % a tento trend si drží dodnes. (Zastupitelský úřad ČR v Haagu, 2017)

Míra nezaměstnanosti

Nezaměstnanost Dánska a Nizozemí v porovnání s Českou republikou má velmi podobný průběh. Ve všech zemích došlo po roce 2008 k nárůstu podílu nezaměstnaných, ale rozdílným tempem, zatímco v České republice i Dánsku došlo k velmi rychlému navýšení nezaměstnanosti, kdy během dvou let byla míra nezaměstnanosti na maximální hodnotě v rámci celého sledovaného období, tak nárůst v Nizozemí byl pozvolnější a maximální míra nezaměstnanosti byla dosažena v roce 2013. Kdy byla mezi sledovanými zeměmi míra nezaměstnanosti na velmi podobné úrovni okolo 7 %. Zatímco v tomto roce již nezaměstnanost v Dánsku i ČR klesala, v Nizozemí byla míra nezaměstnanosti v roce 2014 vyšší o jednu desetinu procentního bodu. Během posledních čtyřech sledovaných let došlo k poklesu nezaměstnaných u všech zemí. V roce 2017 má Česká republika jako jediná hodnotu nezaměstnanosti na nižší úrovni než Dánsko s Nizozemím. Tyto země mají hodnotu nezaměstnanosti vyšší než v roce 2008, ale stále s klesající tendencí.

Graf 15 Dánsko, Nizozemí: Celková míra nezaměstnanosti (%)

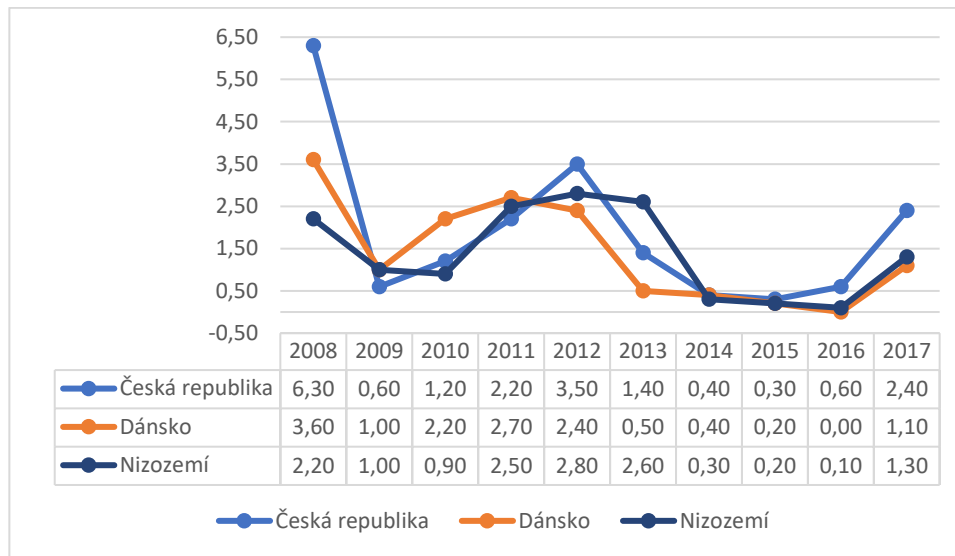

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Míra inflace

Inflace za sledované období v Dánsku a Nizozemí v porovnání s Českou republikou má obdobný trend, po roce 2008 došlo k poklesu inflace z původních hodnot 6,30 % pro ČR, 3,60 % v Dánsku a 2,20 % v Nizozemí na hodnoty 0,60 v ČR a 1 % v dalších dvou zemích. Po roce 2009 došlo k mírnému růstu inflace až na hodnoty 3,50 % ČR, 2,40 % Dánsko a 2,80 % Nizozemí dosažené v roce 2012. Po tomto vrcholu byla inflace na klesající úrovni až do roku 2016 kdy její hodnota klesla hluboko pod jedno procento ve všech sledovaných zemích. V roce 2017 došlo k poklesu inflace na hodnoty patrné z grafu.

Graf 16 Dánsko, Nizozemí: Míra inflace (%)

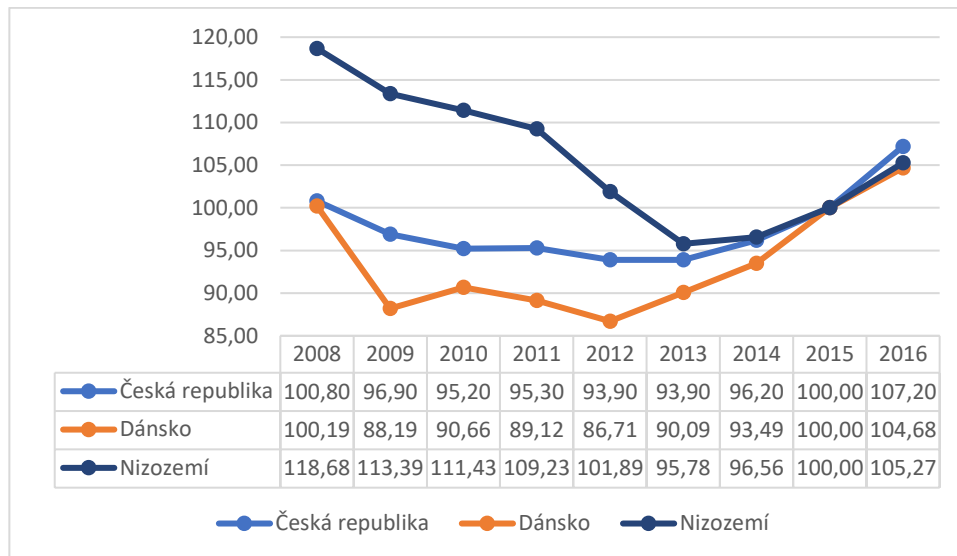

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Index cen nemovitostí

V rámci sledovaných změn cen nemovitostí byl opět jasný trend v poklesu cen nemovitostí, nejvyšší původní hodnotu ve srovnání s rokem 2015 byl v Nizozemí, kdy byla hodnota nemovitostí vyšší o téměř 20 %, v Dánsku byla hodnota nemovitosti na úrovni téměř shodné, stejně tak i v ČR. Nejrychlejší pokles cen nemovitostí lze nalézt v Dánsku, kdy již v roce 2009 byly nemovitosti na úrovni nižší než 89 % roku 2015. Úroveň hodnoty oscilující 90 % byl v Dánsku zřetelný až do roku 2014, kdy došlo k pozvolnému růstu cen nemovitostí, který trvá až do roku 2016, kdy dosáhla hodnoty vyšší o 4,68 % oproti roku 2015. Pokles cen nemovitostí v Nizozemí byl pozvolnější, kdy cena nemovitostí klesala volnějším tempem na nejnižší hodnotu 95,78 % hodnoty v roce 2013. a následně již ceny rostly až na 105,27 % v roce 2016. Česká republika ve srovnání s těmito zeměmi neměla tak výrazný propad v cenách nemovitostí, ale průběh vývoje cen je velmi obdobný.

Graf 17 Dánsko, Nizozemí: Index cen nemovitostí (%)

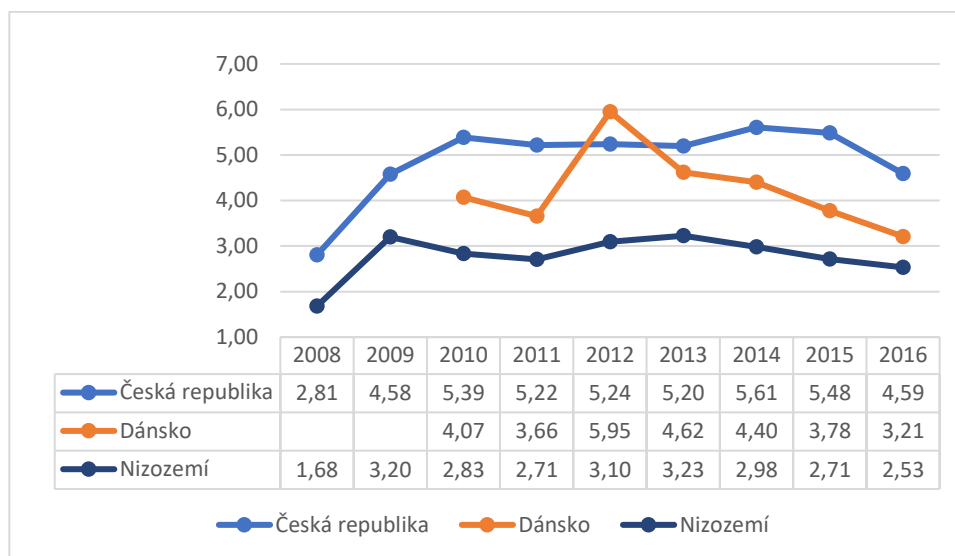

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Úvěry v selhání

V rámci sledování úvěrů v selhání je velmi patrný nízký podíl těchto úvěrů v Nizozemí během celého sledovaného období, úvěry v selhání nikdy nepřekročily úroveň 3,23 %, což byla maximální hodnota v roce 2013, po tomto roce až do roku 2016 hodnota úvěrů v selhání postupně klesala až na 2,53 %. Dánsko má evidované úvěry v selhání až od roku 2010, kdy byl jejich podíl 4,07 %, následující rok došlo k nárůstu tohoto podílu na téměř 6 %, po roce 2009 úvěry v selhání již klesaly až k hodnotě 3,21 % v roce 2016. Česká republika je v rámci porovnání těchto dvou zemí na vyšší hodnotě než Nizozemí i Dánsko, ale je zde hodnota v roce 2016 držena pod 5 %.

Graf 18 Dánsko, Nizozemí: Úvěry v selhání (%)

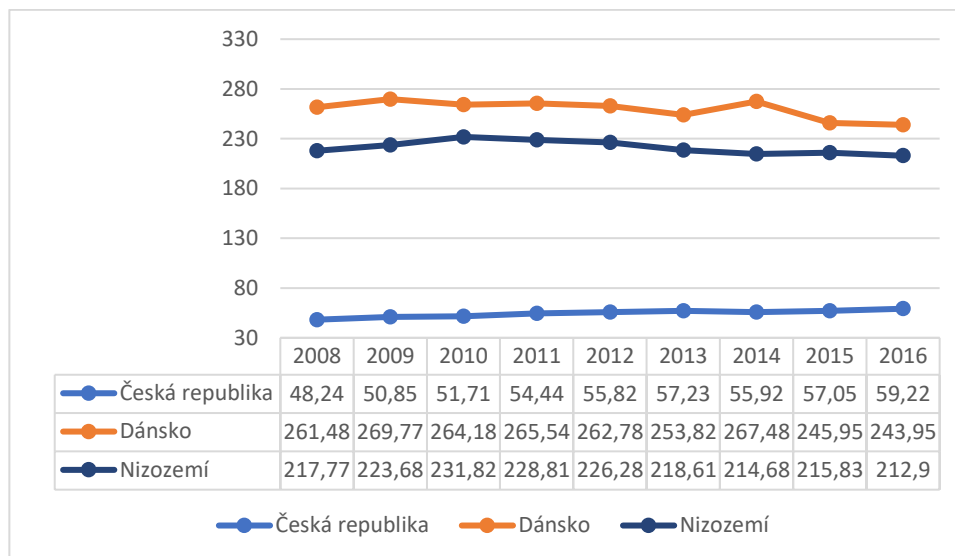

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Dluhy – hrubé výnosy domácností

Nizozemí má společně s Dánskem v rámci porovnávaných zemích nejvyšší dluh domácností, jeho výše se za celé sledované období pohybuje nad 200 %. Nizozemí mělo nejvyšší úroveň tohoto dluhu v roce 2011 s hodnotou 231,82 %. Nejvyšší úroveň tohoto dluhu v Dánsku byla v roce 2014, kdy přesáhla o 7,48 bodu hodnotu 260 procent. Trend je téměř konstantní a klesání je velmi nízké, v rámci poklesu o cca 5 % ve srovnání od roku 2011 vůči roku 2016. V porovnání s Českou republikou, je výše tohoto dluhu opět více než trojnásobná, v rámci Nizozemí více než čtyřnásobná.

Graf 19 Dánsko, Nizozemí: Dluhy – hrubé výnosy domácností

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

4.2.2 Maďarsko, Polsko a Slovensko

Slovensko

K 31.12.2016 měla Slovenská republika 5 435 343 obyvatel, Slovensko je významnou průmyslovou zemí. Mezi nejvýznamnější průmyslové sektory patří automobilový, elektrotechnický, strojírenský a chemický průmysl. Přibližně 85 % exportu směřuje do zemí EU. Ve vývozu dominují osobní automobily, motorová vozidla a jejich součásti, elektrické stroje a přístroje, plasty a výrobky z nich.

Výrazná závislost exportu na zemích EU vytváří předpoklady pro možné negativní dopady na obchodní bilanci i na celou ekonomiku (Zastupitelský úřad ČR v Bratislavě, 2017).

Maďarsko

Počet obyvatel v Maďarsku je k 1.1.2017 9 799 000 a medián měsíční mzdy je 574 EUR což je méně jak 80 % v porovnání s Českou republikou.

Maďarský HDP, podle posledních údajů Centrálního statistického úřadu (KSH) z února 2017, vzrostl po statistické úpravě kalendářních a pracovních dnů, pouze o 1,8 % ve srovnání s rokem 2015 Tempo růstu bylo nižší oproti letům 2015 (3,1 %) a 2014 (3,9 %). Jedná se o nejhorší výkon maďarské ekonomiky od roku 2013 (Zastupitelský úřad ČR v Budapešti, 2017).

Polsko

Ke konci roku 2016 byl počet obyvatel Polska 38 433 000 osob, je zde patrné mírné tempo úbytku obyvatel o 0,1 %, kdy je nejčastějším důvodem úbytku emigrace obyvatel převážně do západních zemí. V rámci Brexitu a početné polské komunity ve Velké Británii, lze očekávat pokles emigrace obyvatel Polska.

Hlavní průmyslová odvětví jsou: *těžební průmysl, strojírenství (osobní auta, autobusy, lodě), hutnictví.*

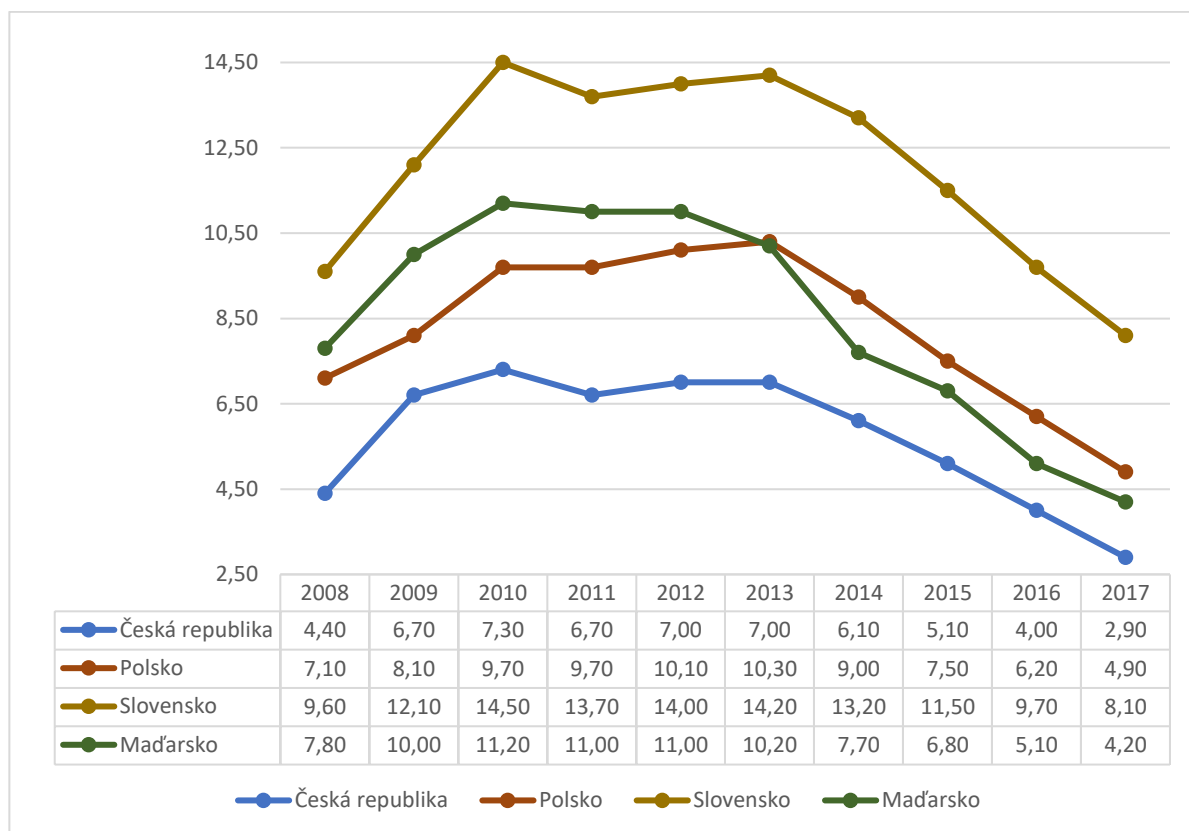
V zemědělství převažuje rostlinná produkce nad živočišnou. Orná půda představuje skoro 1/2 plochy státu, louky a pastviny 13 % a lesy 30 %. Pěstuje se *pšenice, žito, len, brambory, cukrová řepa*. Polsko je v produkci žita, lnu, brambor a cukrové řepy na 2. místě v Evropě (po Rusku). Chovají se prasata, skot, ovce, koně a drůbeže. Význam má i rybolov (Zastupitelský úřad ČR ve Varšavě, 2017).

Míra nezaměstnanosti

Posouzení míry nezaměstnanosti u zemí Víšegrádské čtyřky má opět velmi obdobný průběh u všech sledovaných zemí. Zatímco trend je u všech států podobný, míra nezaměstnanosti je rozdílná. Nejvyšší hodnot po celé sledované období má Slovenská republika, kde byla počáteční hodnota na 9,60 % a v roce 2010 se tato hodnota dostala až na 14,50 %. Hodnotu vyšší jak 13 % lze u Slovenska nalézt až do roku 2014, kdy bylo patrné první snižování podílu nezaměstnaných a po tomto roce je již trend klesající. V roce 2017 je podíl nezaměstnaných na úrovni 8,10 %.

Ostatní dvě země, tedy Polsko a Maďarsko mají zhruba o dva procentní body vyšší nezaměstnanost v porovnání s ČR. Všechny země mají na konci sledovaného období nižší míru nezaměstnaných oproti roku 2008 po vypuknutí finanční krize.

Graf 20 Víšeградská čtyřka: Celková míra nezaměstnanosti (%)

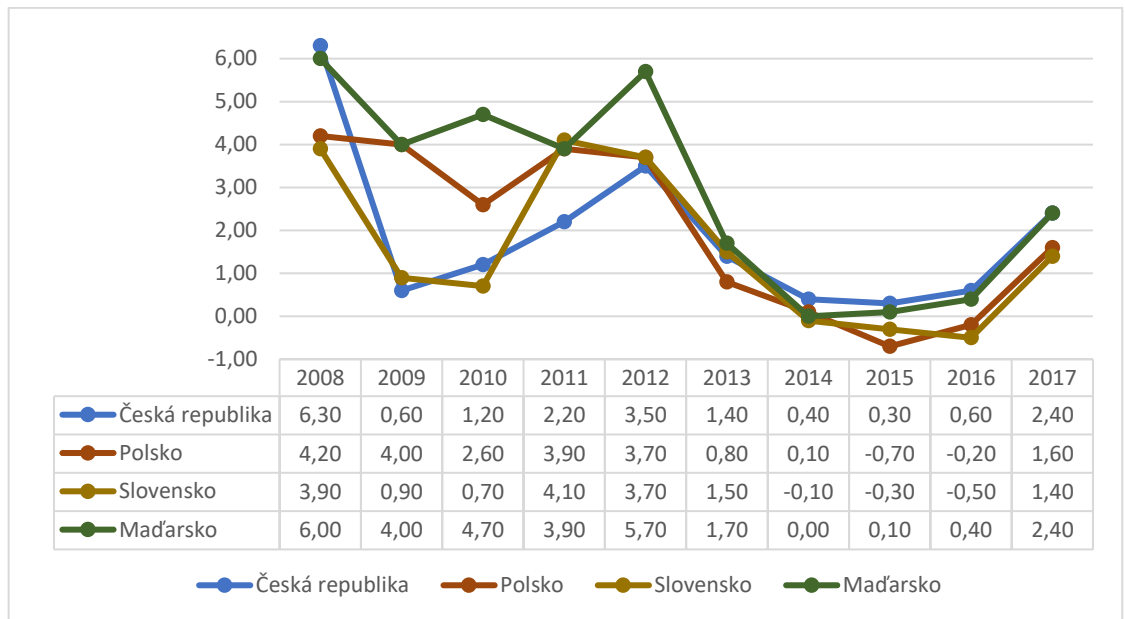
Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Míra inflace

Inflace za sledované období Slovensku, Polsku a Maďarsku v porovnání s Českou republikou lze rozdělit na dvě pomyslná období, první období v letech 2008 až 2012 má rozdílný charakter, v žádné ze zemí nedošlo k tak prudké změně v inflaci jako v ČR. Pokles byl u každého státu odlišný. Na Slovensku došlo k poklesu z 3,90 % v roce 2008 na 0,90 % v roce 2009 a následně inflace mírně posilovala až k hodnotě 3,70 %, které dosáhla v roce 2012. V Polsku se v prvním období inflace neustále pohybovala v rozmezí 2,60 % až 4,20 %. Ale v meziročních srovnáních nedocházelo k větším výkyvům. Maďarsko mělo v rámci hladiny inflace kolísavou hodnotu, kdy z původních 6,00 % došlo k mírnému poklesu v letech 2009–2011 a v roce 2012 se inflace vrátila zpět na hodnotu 5,70 % obdobnou hodnotu z roku 2008.

V roce 2013 je u všech sledovaných zemí velmi podobná výše inflace, což je trend, který se v následujících letech opakuje. Inflace na konci sledovaného období je na úrovni 1,60 % u Polska, 1,40 Slovenska a 1,20 % Maďarska, tedy nižší hodnota než v ČR.

Graf 21 Víšeegrádská čtyřka: Míra inflace (%)

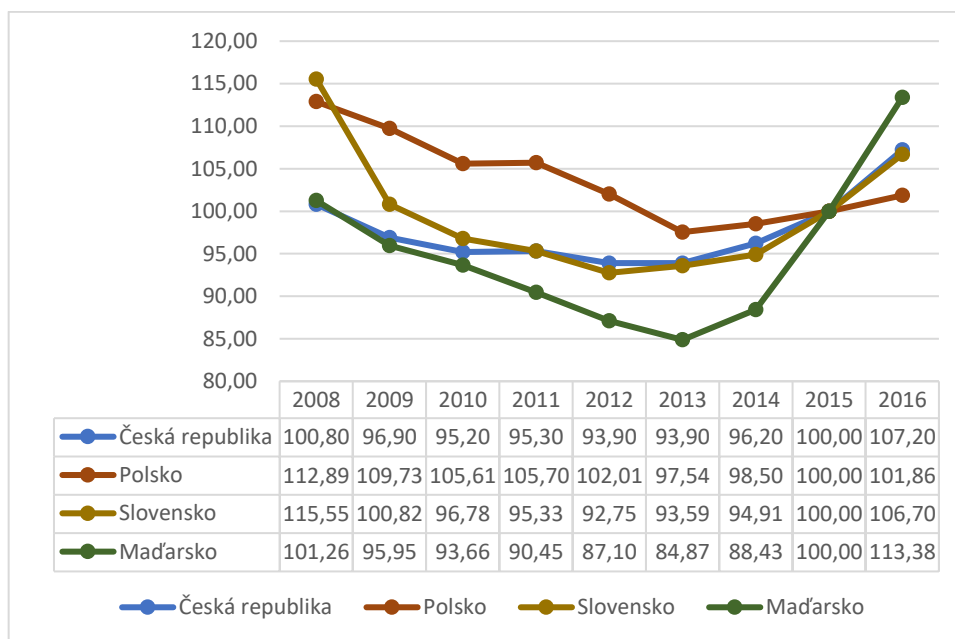

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Index cen nemovitostí

U změn cen nemovitostí byly největší změny v Maďarsku, kdy následkem nevýhodných hypotéčních úvěrů zajištěných do Švýcarských franků došlo k prudkému poklesu jejich hodnoty až na hodnotu pod 85 % v roce 2013. Polsko a Slovensko měli pokles cen nižší, ale opět zde docházelo po roce 2008 ke snížení jejich cen. Ke změně v trendu došlo až mezi lety 2012 a 2013, kde lze již vysledovat pomalý růst cen až k současným hodnotám v roce 2016. Nejvyšší změna byla opět v rámci Maďarska, kdy je poslední změna a úroveň 113,38 % v roce 2016 oproti roku předchozímu. Ostatní země měly pokles cen nemovitostí ale vždy v rámci maximálně 5 % v rámci sledovaných období a jejich změn. Nejvyšší změny lze nalézt na počátku a na konci sledovaných období.

Graf 22 Víšegrádská čtyřka: Index cen nemovitostí (%)

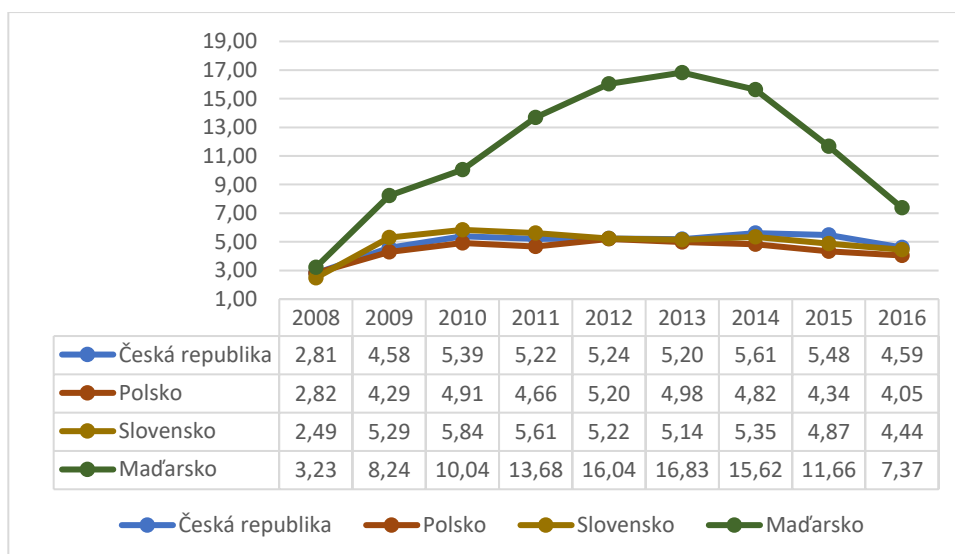

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Úvěry v selhání

Nejvyšší nárůst u úvěrů v selhání lze opět nalézt v Maďarsku, kde poměr těchto úvěrů v roce 2013 téměř dosáhl 17 %. Což je v rámci porovnání zemí V4 hodnota více než trojnásobná při srovnání v letech 2011 až 2014. Po tomto období dochází k poklesu podílu úvěrů v selhání až k hodnotě 7,37 % za rok 2016. Ostatní země měly obdobný průběh s Českou republikou, včetně velmi podobných hodnot v rámci hodnoty okolo 5 %.

Graf 23 Víšegrádská čtyřka: Úvěry v selhání (%)

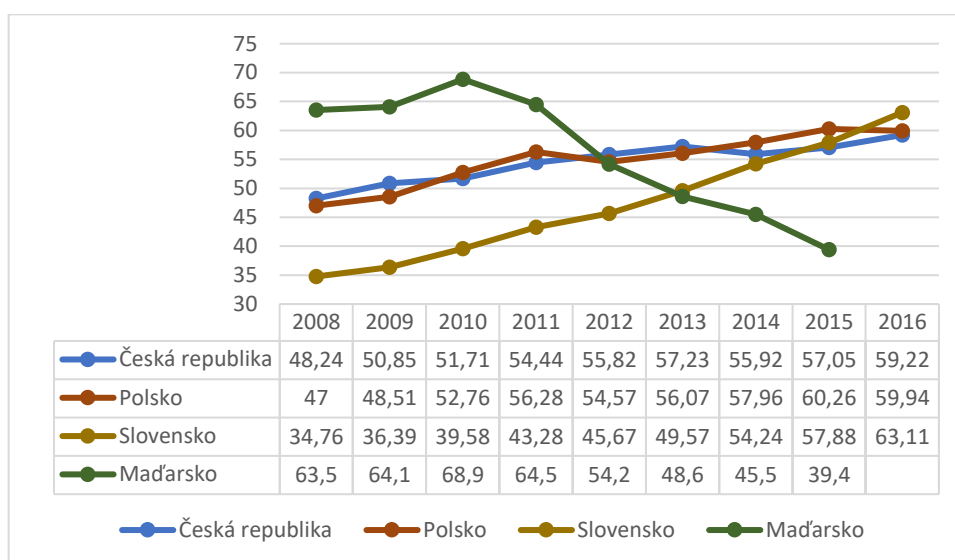

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Dluhy – hrubé výnosy domácností

Polsko i Česká republika mají poměr dluhů s rostoucím trendem až k výsledné hodnotě zhruba 60 % v roce 2016, Slovensko má obdobný průběh s mírně vyšší hodnotou v roce 2016 až na hodnotu přesahující 63 %. Opět lze ale konstatovat, že trend vývoje a hodnoty jsou u těchto třech zemí velmi blízké. Maďarsko má naopak opačný trend ve vývoji zadlužování, kdy jeho hodnota klesala až na úroveň 39,4 % za poslední období, ke kterému byla nalezena informace, k roku 2015.

Graf 24 Víšegrádská čtyřka: Dluhy – hrubé výnosy domácností

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

4.2.3 Litva, Lotyšsko a Estonsko

Litva

Počet obyvatel Litvy činil v roce 2017 celkem 2 827 947. Od roku 1990 do začátku roku 2017 se počet obyvatel snížil z 3,7 na 2,8 mil. na počátku roku 2017. Důvodem je převážně ekonomická emigrace (mladší ročníky mířící na západ) a nízká porodnost.

Litva je průmyslový a zemědělský stát. V zemědělství je více zastoupena živočišná produkce nad rostlinnou produkcí. V živočišné produkci patří mezi nejdůležitější oblasti chov prasat, skotu, koní a drůbeže, dominantní je produkce masa, mléka a rybích výrobků. V rámci rostlinné produkce je nejvíce zastoupeno pěstování následujících plodin: ječmen, pšenice, žito, len, brambory, cukrová řepa a zelenina (Zastupitelský úřad ČR ve Vilniusu, 2017).

Lotyšsko

K 1.5.2017 žilo na území Lotyšska 1 941 300 obyvatel. Lotyšsko je průmyslový a zemědělský stát. Hlavní průmyslová odvětví jsou strojírenství, elektrotechnika. V zemědělství převládá živočišná produkce. Chov skotu a prasat. Pěstuje se zde ječmen, žito, brambory, cukrová řepa a zelenina. Loví se zde zejména sledi a šproty. Produkce masa, mléčných výrobků a rybích výrobků jako jsou sardinky nebo rybí moučka (Zastupitelský úřad ČR v Rize, 2017).

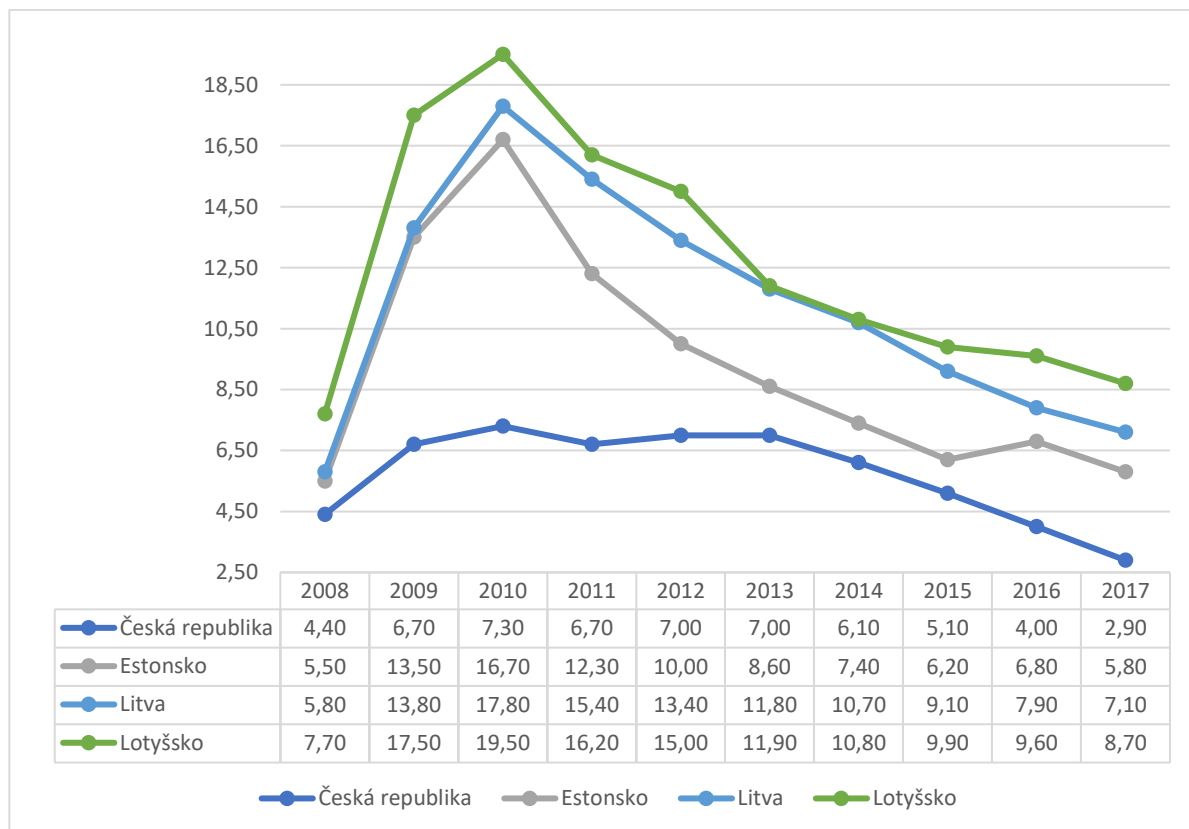
Estonsko

Estonsko mělo k 1.1.2017 **1 315 635** obyvatel. Hlavními průmyslovými odvětvími jsou průmysl potravinářský a dřevozpracující, založené na rozvinutém zemědělství, lesnictví a rybolovu. Hlavními obchodními partnery jsou Finsko, Švédsko a Lotyšsko, přičemž podíl dalších zemí Evropské unie na zahraničním obchodu stále roste (Zastupitelský úřad ČR v Tallinnu, 2017).

Míra nezaměstnanosti

Finanční krize v roce 2008 velmi silně zasáhla pobaltské země, kde došlo k velmi silnému nárůstu podílu nezaměstnaných. Míra nezaměstnanosti kulminovala v roce 2010, kdy v Lotyšsku dosáhla až hodnoty 19,50 %, ostatní dvě země měly hodnoty nezaměstnanosti na úrovni 17,80 % Litva a 16,70 % Estonsko. Po tomto roce došlo k poklesu míry nezaměstnanosti a tento pokles byl po celou dobu sledovaného období. V roce 2016 mají již sledované země hodnoty na obdobné úrovni jako v roce 2008.

Graf 25 Pobaltské země: Celková míra nezaměstnanosti (%)

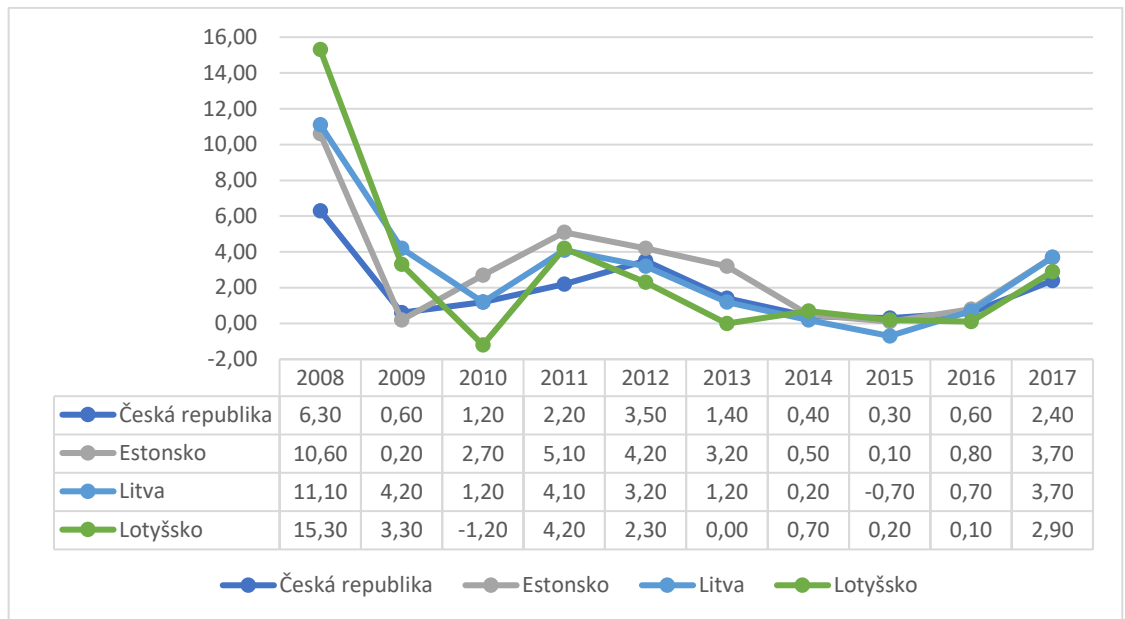

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Míra inflace

Míra inflace byla v roce 2008 na velmi vysoké úrovni. Všechny státy pobaltských zemí měly na počátku sledovaného období inflaci přes 10 %. V roce 2009 došlo k prudkému poklesu inflace. V Estonsku dokonce z hodnoty 10,60 % roku 2008 na hodnotu 0,20 % v roce 2009. Průběh inflace ve všech státech byl velmi podobný a v průběhu sledovaného období byla hodnota inflace záporná. Od roku 2015 dochází k postupnému růstu inflace až na úroveň 2,90 % Lotyšsko, resp. 3,70 % Litva a Estonsko. Průběh a výše inflace po roce 2009 je srovnatelná s ČR.

Graf 26 Pobaltské země: Míra inflace (%)

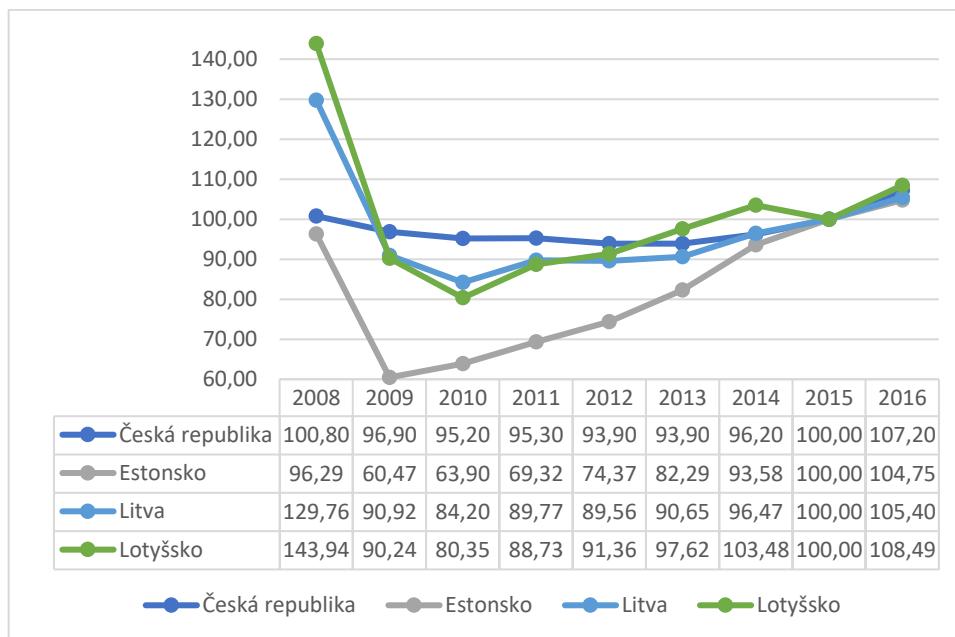

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Index cen nemovitostí

Ceny nemovitostí po vypuknutí světové krize prošly prudkými změnami, zatímco v Estonsku došlo k prudkému poklesu cen nemovitostí, v roce 2009 jejich cena poklesla až na hodnotu až 60 % hodnoty z roku 2008 a 2015. V roce 2010 došlo k jejímu pomalému růstu, který je následně patrný až do konce sledovaného období. V Litvě a Lotyšsku byla cena nemovitostí v roce 2008 hodnota nemovitostí na úrovni vyšší než 130 % hodnoty z roku 2015, jejich cena prudce poklesla až na úroveň 90 % a následně opět pomalu stoupala až k hodnotám roku 2016. Oproti ČR došlo k silnějším změnám v cenách nemovitostí.

Graf 27 Pobaltské země: Index cen nemovitostí (%)

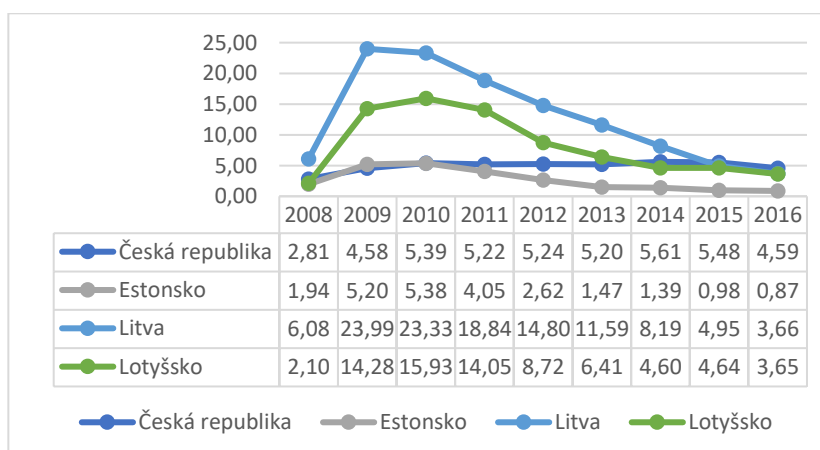

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Úvěry v selhání

Zatímco v Estonsku byla hladina úvěrů v selhání na poměrně dobré úrovni oscilující 5 %, od roku 2012 dokonce podíl těchto úvěrů klesal a během let 2015 a 2016 byl nižší než jedno procento. Jak je patrné v grafu níže, Litvě a Lotyšsku došlo k prudkému nárůstu úvěrů v selhání, které v roce 2009 dosáhly svého maxima a po tomto roce až do konce sledovaného období jejich podíl postupně klesal až k hodnotě nižší ve srovnání s Českou republikou.

Graf 28 Pobaltské země: Úvěry v selhání (%)

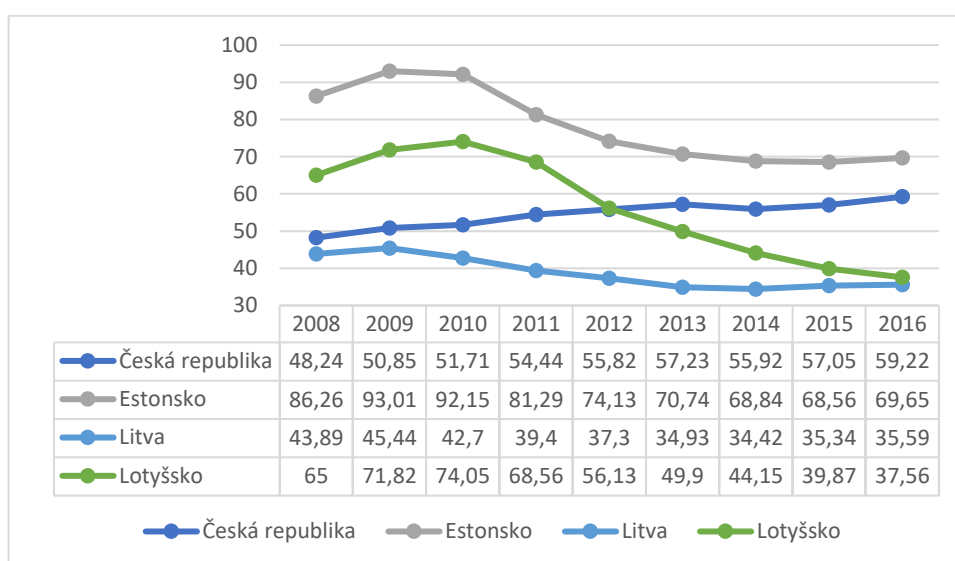

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Dluhy – hrubé výnosy domácností

Průběh zadluženosti domácností probíhal ve sledovaném období odlišně. Zatímco v Estonsku byla zadluženost v roce 2008 na úrovni 86,26 % a v rámci sledovaného období míra jejich zadluženosti klesala na cca 70 %, V Lotyšsku byla úroveň zadluženosti na 65% a s mírným růstem v letech 2009 a 2011 došlo také k poklesu až na hodnotu pod 38 % v roce 2016. Litva měla ze všech pobaltských zemí nejnižší hodnotu zadlužení a po celou dobu docházelo k jejímu snižování až na nejnižší hodnotu ze sledovaných zemí 35,59 % v roce 2016.

Graf 29 Pobaltské země: Dluhy – hrubé výnosy domácností

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

4.2.4 Itálie, Portugalsko a Španělsko

Itálie

K 1.1.2017 má 60 656 000 obyvatel. Itálie patří do skupiny sedmi nejbohatších a nejrozvinutějších států světa (G7) a je jejím zakladatelem. Byla také zakládajícím členem předchůdce EU, Evropského hospodářského společenství. V jižní Evropě je Itálie nejrozvinutějším státem, který má vysoce rozvinutý jak průmysl, tak zemědělství. Je zde velký rozdíl mezi průmyslovým severem a zemědělským jihem. Zajímavostí je, že zemědělství zaměstnává zhruba 6 % italské populace, ale na HDP se podílí jen zhruba 1 % (Zastupitelský úřad ČR v Římě, 2017).

Portugalsko

Portugalsko je primárně zemědělský stát, kde je zastoupení průmyslu ve velké části díky nerostnému bohatství. Mezi hlavní průmyslové odvětví patří hutnictví, těžební, chemický a potravinářský průmysl. Těží se wolfram, cín, uran, černé uhlí, měď a stříbro. Asi 75 % zahraniční výměny zboží této země připadá na EU. Důležitým producentem elektrické energie jsou vodní elektrárny.

V zemědělství převažuje rostlinná produkce. Významná je těžba dřeva a korku, u kterého je Portugalsko největším vývozcem na světě (Zastupitelský úřad ČR v Lisabonu, 2017).

Španělsko

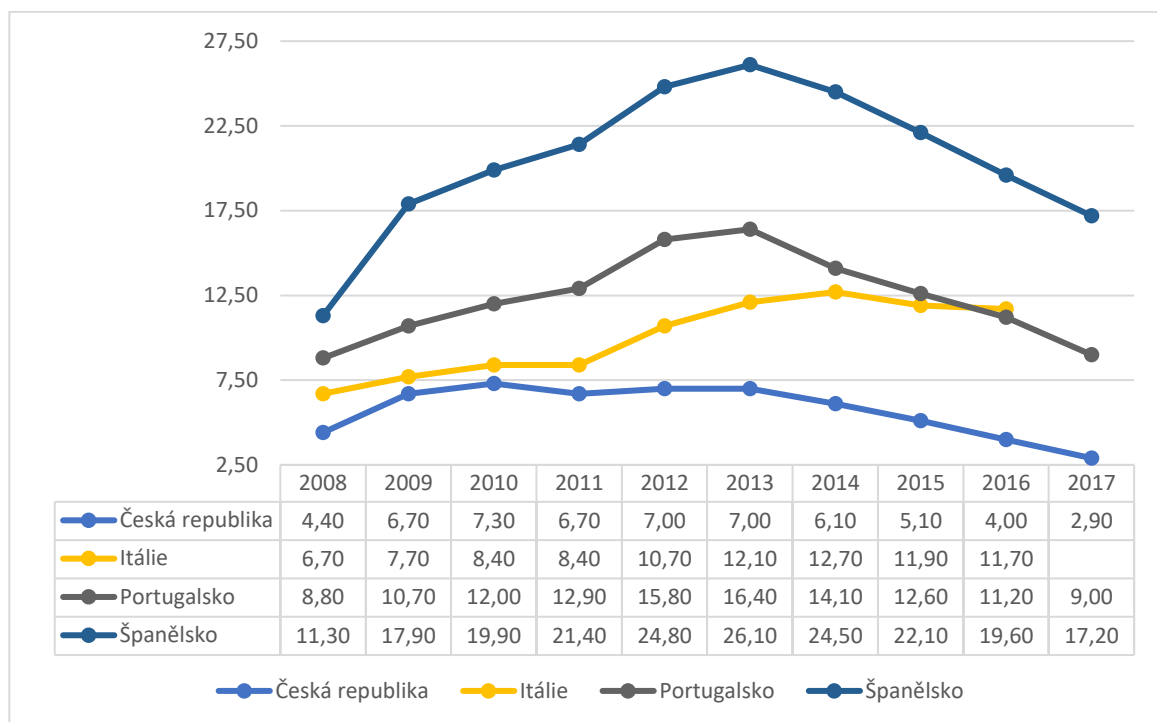
Počet obyvatel Španělska byl k 1.1.2017 46 500 000 obyvatel. Pro zemi je typická silná decentralizace-vedle národního parlamentu existuje 19 autonomních parlamentů (v každé autonomní oblasti a městu) se širokými pravomocemi, jejichž rozsah není jednotný. Všechny autonomní oblasti a města mají vlastní autonomní vládu.

Španělsko je hospodářsky vyspělý, průmyslově-zemědělský stát. V zemědělství převládá rostlinná výroba, kde jsou hlavním zaměřením obilniny a také olivy (zde je největším pěstitelem na světě) a vinná réva. Průmysl je nejvíce zastoupen malými a středními podniky a dále chemický a automobilový průmysl. Španělsko je největším producentem rtuti na světě (Zastupitelský úřad ČR v Madridu, 2017).

Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti ve sledovaných státech Jižní Evropy zobrazuje velmi vysoký podíl nezaměstnaných jak ve srovnání s Českou republikou, tak s ostatními sledovanými zeměmi. Nejhorší situace je ve Španělsku, kde podíl nezaměstnaných dosáhl v roce 2014 hodnoty 26,10 % a sledovaný pokles do roku 2017 je na hodnotu 17,20 %. Itálie měla pozvolný nárůst podílu nezaměstnaných, který začal posilovat po roce 2011 a v roce 2014 dosáhl maxima 12,70 %. Hodnota za rok 2017 nebyla zjištěna, ale během let 2015 a 2016 je evidovaný pokles až na hodnotu 11,70 %. Portugalsko má po postupném růstu z hodnoty 8,80 % přes maximum 16,40 v roce 2013 až na konečnou hodnotu 9 % v roce 2017.

Graf 30 Jižní státy: Celková míra nezaměstnanosti (%)

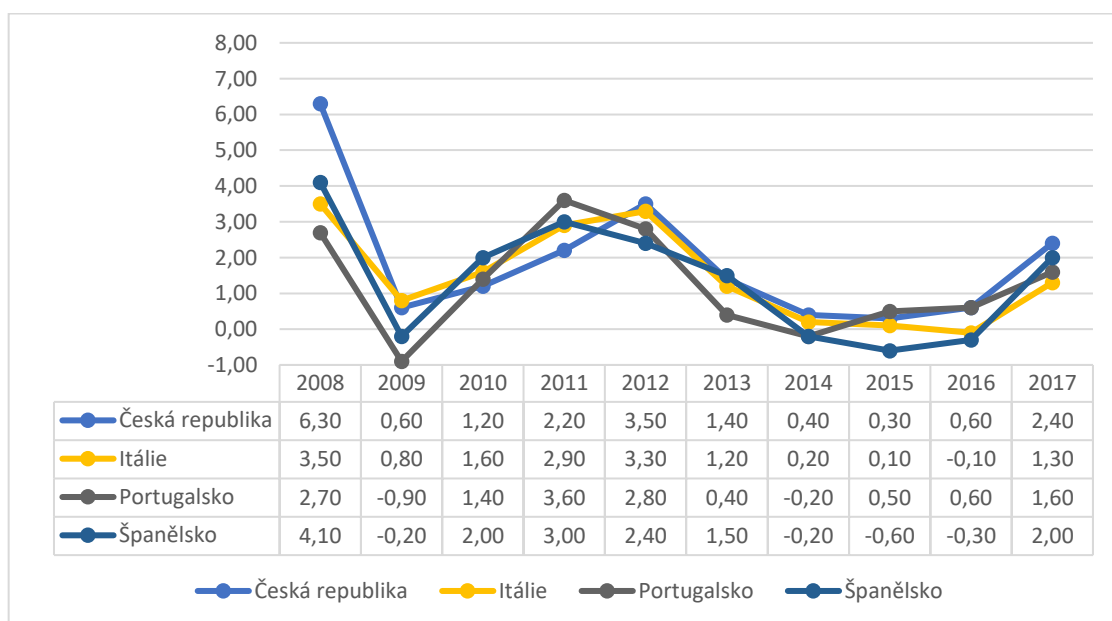

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Míra inflace

Míra inflace v jižních zemích, kde je platidlem EURO je velmi podobná a srovnatelná s Českou republikou. Během posledních dvou let 2016 a 2017 je patrný mírný nárůst na hodnoty 1,30 % pro Itálii, 1,60 % pro Portugalsko a 2 % pro Španělsko.

Graf 31 Jižní státy: Míra inflace (%)

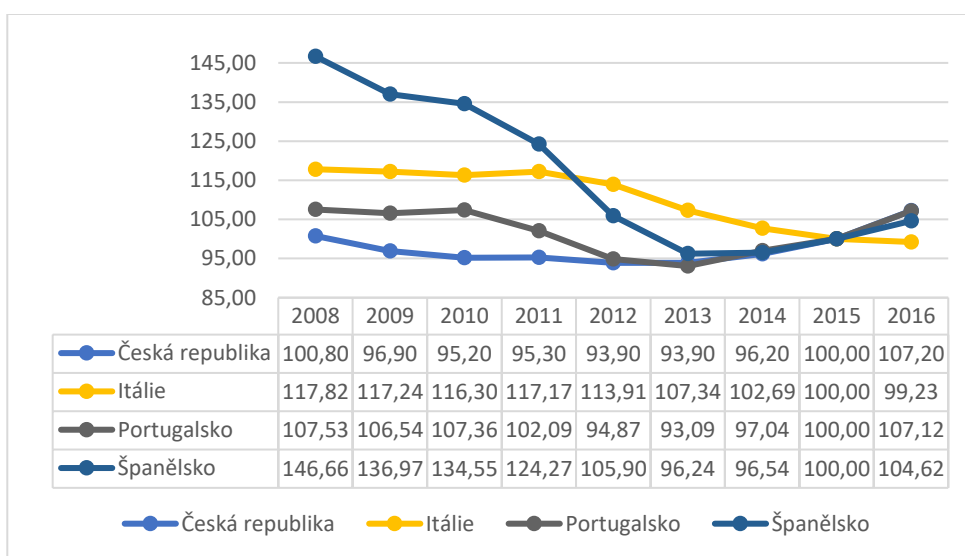

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Index cen nemovitostí

Největší změny v rámci cen nemovitostí lze vypočítat v rámci Španělska, kdy původní cena byla o téměř 50 % vyšší, než je hodnota roku 2015. K tomuto poklesu došlo postupně během let 2008-2013, kdy hodnota nemovitostí byla na nejnižší úrovni 96,24 % a po tomto roce dochází k postupnému růstu cen nemovitostí až k hodnotě roku 2016 na 104,62 %. Ceny nemovitostí v Itálii začínají na hodnotě 117,82 % až do roku 2011 jsou jejich ceny téměř neměnné a až v následujícím období je patrný pokles cen nemovitostí, který je pro rok 2016 na úrovni 99,23 %. Portugalsko má po celou dobu sledovaného období rozmezí cen klesající o maximálně 7 % a v roce 2017 je jejich hodnota na hodnotě roku 2008.

Graf 32 Jižní státy: Index cen nemovitostí (%)

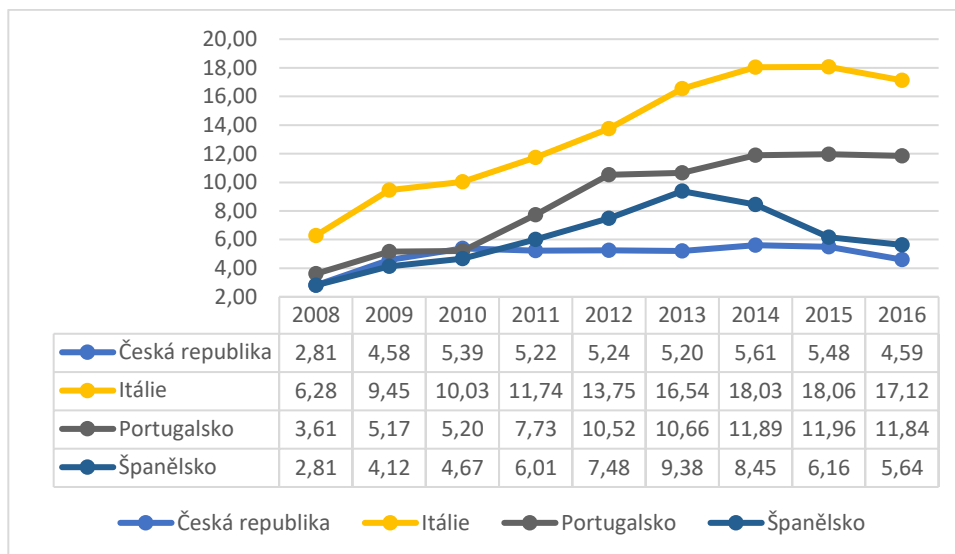

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Úvěry v selhání

U úvěrů v selhání je nejhorší situace v Itálii, kdy podíl těchto úvěrů rostl až do roku 2015 na hodnotu 18,06 % a až v posledním roce dochází k mírnému poklesu na 17,13 %. Portugalsko se v roce 2012 v rámci sledovaného ukazatele dostane na hodnotu překračující 10 % a tuto hodnotu mírně překračuje po celou dobu sledovaného období až do roku 2016. Portugalsko má z hodnoty 2,81 % z roku 2008 nárůst na hodnotu 9,38 % v roce 2013 a následně je evidovaný pokles k hodnotě 5,64 %.

Graf 33 Jižní státy: Úvěry v selhání (%)

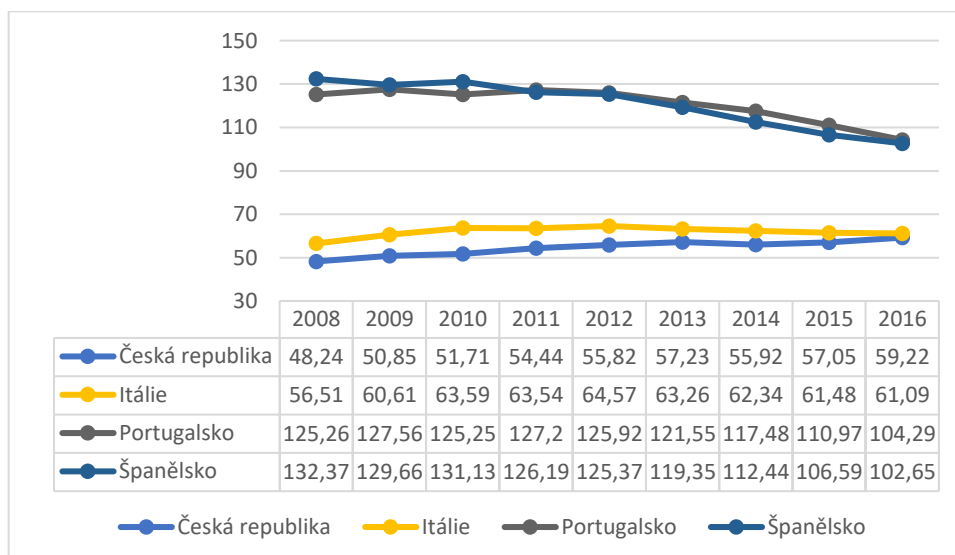

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

Dluhy – hrubé výnosy domácností

Dluhy domácností v rámci porovnání s Českou republikou zajímavé v tom, že Itálie má velmi podobný průběh zadluženosti domácností včetně jejich hodnot, zatímco země Apeninského poloostrova mají velmi podobný průběh poměrů dluhů domácností a to vč. Jejich výše. Trend v Itálii mírně roste, zatímco ve Španělsku a Portugalsku klesá z hodnot 125,26 % Portugalsko, 132,37 % Španělsko na hodnoty 104,29 % Portugalsko a 102,65 % Španělsko.

Graf 34 Jižní státy: Dluhy – hrubé výnosy domácností

Zdroj: vlastní zpracování (EUROSTAT, 2018)

4.3 Rozhovor

Na konci praktické části byl proveden rozhovor s člověkem, který se tématice zadlužování domácnosti věnuje profesně několik posledních let na každodenní bázi

Petra Vojtěchovská, *v bankovníctví se pohybuje téměř celý profesní život, v roce 1995 nastoupila do tehdejší Živnostenské banky jako přepážkový pracovník a během následujících 16 let pracovala na všech pozicích v rámci retailového bankovníctví (bankovníctví určené pro domácnosti a drobné živnostníky/firmy s menším ročním obratem) v rámci styku s klienty. V roce 2011 nastoupila jako underwriter již v rámci UniCredit Bank (která vznikla fúzí Živnostenské banky a HVB Bank v roce 2007) na pozici retailových úvěrů, kontokorentů a kreditních karet, kde se již více jak sedm let podílí na vyhodnocování žádostí klientů o úvěry, připomínkování metodických pokynů a školení nových bankovních zaměstnanců.*

Cílem rozhovoru bylo položit několik otázek zabývajících se trendy na trhu se spotřebitelskými úvěry, zhodnocení posledních 10 let a případné výhledy v rámci úvěrování do budoucna. Jedna otázka byla také zaměřena na jejich názor finanční gramotnosti obyvatel ČR, jelikož v každodenním styku již několik let přicházejí do styku s žádostmi o půjčky obyvatel z celé České republiky.

Z rozhovoru s Petrou Vojtěchovskou je zcela evidentní náhled na celou záležitost z hlediska možných dopadů rizik jak pro poskytovatele, tak pro dlužníka. V současné situaci vidí největší trend v refinancování půjček s ohledem na již saturovaný trh a také s ohledem na největší změnový trend v retailové síti bank, a to výrazného nárůstu finančních poradců, jejichž činnosti se již standardní retailová obchodní síť neobejde.

Z pohledu na uplynulých deset let je zřejmé, že největší změnou je plné rozvinutí trhu se spotřebitelskými úvěry, a to i v rámci samotných bank. Před rokem 2008 nebyl zvykem, aby banky propagovaly téměř jen spotřebitelské úvěry, což je s ohledem na změny na bankovním trhu typické. Také zde byl patrná zkušenost s přístupem bank na přelomu tisíciletí, kdy byla primárně nabízenou funkcí transakce financí a úvěry nebyly příliš rozšířené. Také vzrostl počet klientů, kteří mají více úvěrových produktů zároveň, řada těchto klient následně za přispění finančních poradců opakovaně refinancují své závazky a neustále navyšují svoji úvěrovou angažovanost.

V budoucnu žádný výrazný trend v úvěrech nečeká, generace lidí, pro které je normální si peníze půjčit již pomalu dosahuje produktivního věku a jejich podíl na trhu bude stoupat.

Bankovní krize z roku 2008 neměla na retailový bankovní trh až tak výrazný dopad, jako spíše na korporátní bankovní systém, následný pokles úroků a hledání bank k dalším ziskům otevřelo cestu k akceptaci vyššího rizika za cenu úvěrování většího počtu klientů.

O zvýšení všeobecné finanční gramotnosti jsou dle slov Petry Vojtěchovské patrné snahy, ať ve sdělovacích prostředcích, nebo ve školství, ale zkušenost má takovou, že kdo si finance chce půjčit, tak tak učiní a mnohdy za velmi nevýhodných nabídek. Nemá pocit, že by se za posledních 7 let její praxe finanční gramotnost obyvatel České republiky zvýšila.

5 Zhodnocení výsledků a doporučení

Téma této diplomové práce bylo zhodnocení zadlužení domácností v ČR.

Trh se spotřebitelskými úvěry je poměrně silně regulován Českou národní bankou, ale domácnosti nepodléhají žádné regulaci a není ani nastavena žádná hranice, do jaké míry je zadlužení domácnosti bezpečné, nebo kdy se již jeho výše zadlužení stává nebezpečnou. Jsou zde patrné kroky prováděné na vládní úrovni, kdy dochází k legislativním změnám v oblasti trhu se spotřebitelskými úvěry a také jsou již evidentní větší snaha o ochranu obyvatel v rámci zodpovědného zadlužování.

S ohledem na veřejně dostupná data byla provedena analýza v rámci samotné České republiky, kdy byl popsán vývoj zadlužování po roce 1993. Tento vývoj byl silně poznamenán velmi razantními změnami v rámci transformace centrálně řízené ekonomiky v ekonomiku tržní. Byl patrný velmi rychlý vývoj v rámci zadlužování domácností, a to především po roce 2000, kdy se v rámci úvěrů začal plně rozvíjet trh s financováním nemovitostí pomocí hypotečních úvěrů, jehož podíl na celkových úvěrech domácností v posledních letech strmě stoupá.

Samotná problematika zadlužování domácností je v posledních letech velmi častým tématem, jak v denním tisku, tak i na vládní úrovni. Největší roli hrají na finančním trhu bankovní poskytovatelé půjček a mezi nebankovními poskytovateli dochází k již dříve zmíněné přísnější regulaci, kdy například je nutné od prosince 2018 získat oprávnění od České národní banky k poskytování spotřebitelských úvěrů. Dluh českých domácností je tvořen z větší části úvěry na bydlení a dluh českých domácností se pohybuje okolo 60 % vůči HDP. Tato hodnota je v porovnání s ostatními státy stále považována za bezpečnou a domácnosti si drží přiměřenou rezervu na nenadálé výdaje. Stejně tak prokázaný pokles úvěrů v selhání společně s vyhlášenými osobními bankroty naznačuje pozitivní zhodnocení současného stavu, kdy v rámci posilování domácí ekonomiky dochází k velmi nízkému podílu nezaměstnaných obyvatel České republiky. Je zde také patrná snaha o osvětu ať již v rámci vzdělávání na školách, tak v řadě neziskových projektů, což bylo prokázáno projektem mapaexekuci.cz, který je velmi často citován i v médiích a v denním tisku. Tato data takto veřejně dostupná jsou poprvé snadno dostupné a lze si velmi snadno dohledat informace o zadluženosti jednotlivých krajích, či obcích.

V rámci porovnání České republiky a vybraných skupin zemí Evropské Unie bylo zjištěno, že dosavadní průběh zadluženosti v rámci posledních deseti let je na zdravé úrovni. Podíl nezaměstnaných má Česká republika v současnosti na historicky nejnižší hodnotě a je

svým způsobem unikátní i v rámci celé Evropy, lze tedy očekávat zvyšování příjmu domácností, v čemž bychom se v budoucnu mohli přiblížit platům ve vyspělé Evropě. Toto navýšení mezd následně vede ke zkvalitnění života a v dlouhodobějším měřítku také ke vyššímu vzdělání obyvatelstva, vzdělání v rámci finanční gramotnosti bylo ukázané jako velmi důležité, jelikož i některé vyspělé země v rámci recese dokázali udržet podíl úvěrů v selhání na velmi nízké úrovni, což může být zapříčiněno, jak strukturou úvěrů, tak legislativním zázemím, které nabízí řadu možností, jak v případě ponížení příjmů danou situaci řešit, aniž by se dlužník dostal do existenčních potíží. Ceny nemovitostí v posledních letech velmi rychle rostou, čímž lze očekávat pokles poptávky po hypotečních úvěrech, či jiných úvěrech na bydlení a budoucí trh s těmito úvěry se bude spíše zabývat refinancováním již existujících úvěrů v rámci jednotlivých finančních domů, či refinancováním úvěru v rámci převodu nemovitosti na nového majitele, který se zároveň stane novým dlužníkem.

Také cílování inflace, které bylo v rámci srovnání zkoumáno, ukázalo, že v rámci rostoucí inflace lze očekávat pokles držených finančních prostředků na standardních depozitních produktech bank a bude růst zájem obyvatel o alternativní zdroje zhodnocení peněz. Ať se bude jednat o investice na příklad do hypotečních zástavních listů, nebo do nemovitostí, či nových druhů takzvaných sdílených platform, jako je zmíněná společnost Zonky.

Zonky jako lídr na trhu spotřebitelských úvěrů nové generace nebude po nějakou dobu ohrožen nástupem nové velké konkurence, jelikož má silné zázemí a také již velmi dobré jméno. V budoucnu lze ale očekávat nárůst obdobných platform, které umožní nové druhy zhodnocení peněz – například do sdíleného vlastnictví nemovitostí určených k pronájmu.

Jako možnou slabinu českých domácností lze stále považovat nedobrou finanční gramotnost obyvatel ČR. Podíl nesplácených úvěrů je stále stabilní a jeho podíl neklesá tak rychle, jak klesá podíl nezaměstnaných obyvatel ČR. Státy jako Estonsko, Nizozemí a Španělsko ukázaly, že s ohledem na velmi rozdílný průběh zobrazených faktorů po roce 2008, mají velmi nízké úvěry v selhání. Česká republika, ačkoliv ukázala během posledních let opačný trend v zaměstnanosti, zadluženosti domácností, tak podíl nesplácených úvěrů neklesal tak rychle.

Do budoucna je jistě velmi důležité udržet nastolený současný trend v zavádění nových, pokud možno efektivních legislativních opatření. Kdy je nutné zajistit silnou ochranu obyvatel České republiky před poskytovateli úvěrů, které mohou být krajně nevýhodné a v řadě situací existenčně ohrožující. Tyto snahy lze během posledních let vypořádat, ale účinnost tohoto opatření se projeví až v budoucích letech. Na druhou stranu zde jsou i opatření v rámci možností oddlužení, které umožní určitým skupinám obyvatel po nějaké době čistý start do

nového plnohodnotného života. Je velmi důležité nastavit kontrolní mechanismy dostatečně efektně a efektivně, aby tyto možnosti nebyly zneužívány. V rámci rozhovoru s osobou, která se posledních několik let plně profesně zabývá posuzováním nestandardních případů je patrné, že zde jsou stále určité skupiny obyvatel, které jsou ochotné se zadlužovat bez ohledu na možná rizika do budoucna. Toto je třeba jasně regulovat a zároveň neustále prohlubovat finanční gramotnost spojenou i s posilováním pocitu osobní zodpovědnosti.

Závěrem lze konstatovat, že situace v zadluženosti domácností v České republice je na zdravé úrovni a prouvěřovanost obyvatel není tak vysoká, jak by se dalo usuzovat z článků denního tisku a internetového zpravodajství. Ekonomika ČR je na velmi dobré úrovni a je velmi důležité nepodcenit současný příznivý stav. Jako doporučení tedy lze nabídnout výraznější tlak na zvyšování finanční gramotnosti, a to již od prvního stupně základních škol. Legislativní systém by měl být jasný a přehledný, bez možnosti různého výkladu, což je oblast, ve které jsou v Česku velké mezery.

6 Závěr

Rok 2008 byl v rámci samostatné České republiky z pohledu zadluženosti domácnosti velmi zásadní, bylo to poprvé, kdy domácnosti v České republice citelně zasáhla světová ekonomická krize. Vzniklá hypoteční krize, ačkoliv vznikla na území Spojených států amerických, také velmi citelně ovlivnila ekonomický vývoj států v Evropě a Evropskou Unii jako celek.

Cíl práce bylo zhodnotit zadluženost domácností v České republice.

Česká republika, stejně jako řada dalších států bývalého východního bloku až do počátku 90. let 20. století prakticky neznala pojem zadluženost domácností a trh se spotřebitelskými úvěry nebyl příliš rozvinutý. Velmi rychlé a razantní změny v přechodu z centrálně řízené ekonomiky na ekonomiku tržní ovlivnili i bankovní, resp. Úvěrový trh na území ČR. Lze vysledovat silnou nedůvěru v počátcích samostatné České republiky domácností k úvěrům, občané na tento druh závazku nebyli navyklí a i podmínky na trhu nebyly pro rozvoj zadlužování příliš příznivé. Chyběla řádná legislativa, stabilita v mzdách a jistota zaměstnání, toto vše způsobilo, že výše zadlužení, resp. dluh domácností rostl v 90. letech velmi pomalu.

Až v novém století, respektive po roce 2002 lze vysledovat postupný nárůst dluhu domácností, ať již v rámci úvěrů na bydlení, kdy se začal naplno rozvíjet trh s hypotečními úvěry a se samotnými nemovitostmi. Stejně tak docházelo k nárůstu na trh se spotřebitelskými úvěry. Ale nejrychleji rostoucím segmentem na trhu se spotřebitelskými úvěry je trh s úvěry na bydlení, tyto úvěry lze považovat za „kvalitnější“, zpravidla vylepšují kvalitu života dlužníka a také z pohledu věřitele se jedná o bezpečnější půjčku z důvodu jištění majetkem.

Nebezpečím v rámci spotřebitelských úvěrů byla nedávná nepřehlednost na trhu v rámci jednotlivých poskytovatelů, nebo zprostředkovatelů úvěrům což se v posledních dvou letech postupně mění s tím, jak přichází v platnost novela zákona o spotřebitelském financování.

Stále více občanů ČR využívá půjčku jako levné peníze, což v případě rekordně nízké hladiny nezaměstnanosti spolu se stabilní ekonomickou situací v zemi, což se odráží na postupném navyšování zadluženosti domácností ČR bez jakéhokoli navýšení poměru nesplácených úvěrů a růstu osobních bankrotů. V rámci komparace České republiky a jednotlivých států vychází Česká republika velice dobře, podíl nesplácených úvěrů je na velmi dobré úrovni a ostatní ukazatele nenaznačují brzkou radikální změnu v tempu zadlužování domácností – tempo zadlužení pomalu stoupá, přičemž v rámci úvěrů na bydlení lze očekávat postupný mírný útlum v tempu růstu jak s ohledem na pomalu plnící se nasycenost trhu, tak s ohledem na možnost postupného růstu úrokových sazeb. V rámci porovnání ČR a vybraných

zemí v EU, vychází ČR relativně dobře – klesající podíl úvěrů v selhání naznačuje dobrou ekonomickou situaci domácností. Problémem do budoucna by mohla být změna v rámci vývoje české ekonomiky a případného poklesu její výkonosti, kdy by řada domácností mohla být zasažena poníženým příjmem a již neměla volné prostředky a vůli, hradit své závazky. Pro dlouhodobější vysledování dané problematiky je doporučeno dlouhodobé sledování daných ukazatelů, spojený s tlakem veřejnosti, laické i odborné, na intenzivní zvýšení informovanosti o možných úskalích předluženosti domácností a posilování důrazu na výuku finanční gramotnosti již od základních škol.

7 Zdroje

COFET, a.s. 2012. *Slabikář finanční gramotnosti 2. vydání.* Praha : COFET a.s., 2012. ISBN: 978-80-9043-96-1-0.

Finel-Honigman, Irene a Sotelino B., Fernando. 2015. *International Banking for a New Century.* New York : Routledge, 2015. ISBN: 978-0-415-68132-2.

Frederic, Mishkin S., Matthews, Kent a Guiliodori, Massimo. 2013. *The economics of money, banking and financial markets European edition.* Harlow : Pearson Education Ltd., 2013. ISBN 978-0-273-73180-1.

Holman, Robert. 2010. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz 2. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7179-861-3.

Janda, Josef. 2013. *Jak žít šťastně na dluh.* Praha : Grada Publishing a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4833-7.

Kalabis, Zbyněk. 2012. *Základy bankovníctví.* Praha : Albatro Media a.s., 2012. ISBN 978-80-265-0001-8.

Revenda, Zbyněk. 2005. *Peněžní ekonomie a bankovníctví 4. vyd.* Praha : Management Press, 2005. ISBN 80-7261-132-1.

Polouček, Stanislav. 2013. *Bankovníctví - 2. vydání.* Praha : C.H.beck, 2013. ISBN 978-80-7400-491-9.

Shelag, Heffernan. 2005. *Modern banking.* Chichester : John Wiley & Sons Ltd, 2005. ISBN 978-0-273-73180-1.

Smrčka, Luboš. 2010. *Rodinné finance: Ekonomická krize a krach optimismu.* Praha : C.H.Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-199-4.

Syrový Petr, Tyl Tomáš. 2014. *Osobní finance - řízení financí pro každého 2. aktualizované vydání.* Praha : GRADA Publishing a.s., 2014. ISBN 978-80-247-4832-0.

Teplý, Petr. 2013. *Navigátor bezpečného úvěru.* Praha : Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2287-3.

Další zdroje:

Adam, Karel. 2016. *Jakého věku se pravděpodobně dožijeme.* [Statistika] Brno : Český statistický úřad, 2016.

Andrlová, Anna a kolektiv. 2009. Role knihovny v informačním prostředí. *Ikaros.cz.* [Online] Ikaros, 2009. [Citace: 10. 03 2016.] <http://ikaros.cz/role-knihovny-v-ekonomickem-prostredi-informacni-spolecnosti>.

- Business center. 2016.** Zákon o bankách. [Online] 2016.
<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/banky/>.
- Český statistický úřad. 2001.** *Domácnosti*. [Katalog produktů] Praha : Český statistický úřad, 2001.
- ČNB. 2002.** *Opatření ČNB pro pravidla posuzování pohledávek z finančních činností, tvorbu opravných položek a rezerv a pravidla pro nabývání některých druhů aktiv*. [Dokument] Praha : ČNB, 2002.
- ČNB. 2016.** Seznam měnových finančních institucí. [Online] 2016. Seznam měnových finančních institucí.
- ČNB. 2016.** Seznam zprostředkovatelů financování aktiv. [Online] ČNB, 2016.
http://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/seznamy_mbs/seznam_zfa/.
- ČTK. 2016.** Průzkum: Čtvrtina Čechů nemá finanční rezervu na nečekané výdaje. [Online] 2016. <https://www.novinky.cz/finance/375964-pruzkum-ctvrtina-cechu-nema-financni-rezervu-na-necekane-vydaje.html>.
- Exekutorská komora ČR. 2016.** Soudní exekutoři. *Exekutorská komora ČR*. [Online] 2016. [Citace: 18. červen 2016.] <http://www.ekcr.cz/seznam-exekutoru>.
- Fincentrum a.s. 2016.** Hypoindex - vývoj. *Hypoindex*. [Online] Fincentrum a.s., 2016. [Citace: 15. 03 2016.] <http://www.hypoindex.cz/hypoindex-vyvoj/>.
- Hronová, Stanislava a Hindls, Richard. 2016.** *Ekonomické chování sektoru domácností ČR - spotřeba a zadluženost*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 2016.
- Hůle, Daniel. 2017.** Index etického úvěrování. *Člověk v tísní*. [Online] Člověk v tísní o.p.s., 2017. [Citace: 24. 1 2018.] <https://www.clovekvtsni.cz/cs/socialni-prace/socialni-integrace/index-etickeho-uverovani#>.
- Insolvenční zákon č. 182/2006 Sb. 2016.** Insolvenční zákon. *Business Center*. [Online] červen 2016. <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/insolvencni/>.
- Kreditky.cz,** nejvýhodnější kreditní karty. [Online] Elephant Orchestra, s.r.o. [Citace: 15. 03 2016.] <http://www.kreditky.cz/>.
- Ministerstvo pro místní rozvoj. 2016.** Hypoteční úvěry pro občany, podnikatele a obce. [Online] 13. květen 2016. [Citace: 15. červen 2016.]
- OECD. 2018.** OECD Better Life Index. *OECD Better Life Index*. [Online] OECD, 2018. [Citace: 24. 01 2018.] <http://www.oecdbetterlifeindex.org/#/011111111111>.
- Parlament ČR. 2016.** Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů. *Exekutorská komora ČR*. [Online] 2016. [Citace: 17. červen 2016.] <http://ekcr.cz/1/predpisy/24-predpisy-upravujici-exekucni-rizeni?w=>.

Škrábal, ing. Josef. 2013. jaké je složení domácnosti. *ČZSO*. [Online] 7. 03 2013. [Citace: 2016. 3 12.] https://www.czso.cz/csu/czso/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307.

Tůma, Ondřej. 2016. Zemětresení v půjčkách: Co bude jinak ve spotřebitelských úvěrech a hypotékách. [Online] 2016.

World Bank Group. 2018. Bank nonperforming loans to total gross loans. *World bank Data*. [Online] World Bank Group, 2018. [Citace: 03. 02 2018.] <https://data.worldbank.org/indicator/FB.AST.NPER.ZS>.

Zastupitelský úřad ČR v Bratislavě. 2017. Slovensko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *BusinessInfo*. [Online] CzechTrade, 2. Červen 2017. [Citace: 2. Březen 2018.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/slovensko-zakladni-charakteristika-teritoria-17583.html>.

Zastupitelský úřad ČR v Budapešti. 2017. Maďarsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *BusinessInfo*. [Online] CzechTrade, 2. Červen 2017. [Citace: 2. Březen 2018.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/madarsko-zakladni-charakteristika-teritoria-18565.html>.

Zastupitelský úřad ČR v Haagu. 2017. Nizozemsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *BusinessInfo*. [Online] CzechTrade, 2. Červen 2017. [Citace: 2. Březen 2018.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nizozemsko-zakladni-charakteristika-teritoria-18961.html>.

Zastupitelský úřad ČR v Kodani. 2017. Dánsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *Business Info*. [Online] CzechTrade, 2. Červen 2017. [Citace: 2. Březen 2018.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/dansko-zakladni-charakteristika-teritoria-18507.html>.

Zastupitelský úřad ČR v Lisabonu. 2017. Portugalsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *BusinessInfo*. [Online] CzechTrade, 2. Červen 2017. [Citace: 2. Březen 2018.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/portugalsko-zakladni-charakteristika-teritoria-19421.html>.

Zastupitelský úřad ČR v Madridu. 2017. Španělsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *BusinessInfo*. [Online] CzechTrade, 23. Červen 2017. [Citace: 2. Březen 2018.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spanelsko-zakladni-charakteristika-teritoria-18555.html>.

Zastupitelský úřad ČR v Rize. 2017. Lotyšsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *BusinessInfo*. [Online] CzechTrade, 14. Červen 2017. [Citace: 2. Březen 2018.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/lotyssko-zakladni-charakteristika-teritoria-17783.html>.

Zastupitelský úřad ČR v Řimě. 2017. Itálie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *BusinessInfo*. [Online] Czech Trade, 5. Červen 2017. [Citace: 2. Březen 2018.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/italie-zakladni-charakteristika-teritoria-18349.html>.

Zastupitelský úřad ČR v Tallinnu. 2017. Estonsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *BusinessInfo*. [Online] CzechTrade, 6. Červen 2017. [Citace: 2. Březen 2018.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/estonsko-zakladni-charakteristika-teritoria-18002.html>.

Zastupitelský úřad ČR ve Varšavě. 2017. Polsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *BusinessInfo*. [Online] CzechTrade, 2. Červen 2017. [Citace: 2. Březen 2018.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/polsko-zakladni-charakteristika-teritoria-19061.html>.

Zastupitelský úřad ČR ve Vilniusu. 2017. Litva: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *BusinessInfo*. [Online] CzechTrade, 2. Červen 2017. [Citace: 2. Březen 2018.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/litva-zakladni-charakteristika-teritoria-17532.html>.

Zonky. 2018. Zonky - otázky a odpovědi. *Zonky*. [Online] Zonky s.r.o., 01. 01 2018. [Citace: 23. 01 2018.] <https://zonky.cz/otazky-a-odpovedi>.